

כז. אקדם איכף

סליחה סטרופית בעלת שש עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. הטור הרביעי שבכל מחרוזת הוא קטע של פסוק שבו חוזרת מלה משורש "שוב". המשקל: ארבע מלים בכל טור להוציא כל טור רביעי שהוא כאמור, קטע של פסוק.

אקרוסטיכון: (החל בטור 5) אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק בתורה ובמצוות ועשה רצון קונוהו. המקורות. כתבי יד: האמבורג 134 עמ' 99, נוסח היסוד; האמבורג 135 עמ' 116 (ה-).

נזכר: ד.א. 7303; צ. ל"ג 245.

כז. סליחה

אֶקְדָּם אֶכְּף אָבוֹא בֵּיתְךָ

אֶתְחַוֵּט בְּדָגֶל אֶהְבֶּתְךָ

חֵין אֶתְחִין פָּנֵי תִבְתְּךָ

וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבֶתְךָ.

5 אֶכְלָה נְבִלַת חַיִּית נְעִימָךְ

בְּעֶדְךָ גִּדְךָ מִכְעִיסֶיךָ וּמִזְעִימֶיךָ

גֹּל רַחֲמֶיךָ הָרִימָה פְּעָמֶיךָ

שׁוּב מִמָּחְרוֹן אֶפְךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמְּךָ.

דְּלוּ לַמָּרוֹם עֵינֵי יוֹנִיךָ

10 הוֹדְרֶכּוּ הוֹפְרֶכּוּ לְעֵינֶיךָ בְּנִיךָ

וּכְנָגְדָה זֶה הַכְרִיזוּ בְּבֵית מַעֲוֹנְךָ

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יִי אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנְךָ.

שינויי נוסח: 5. עם נעימך: ה. 13. זממו דאבות: ה. 19. שיח חס': ה. 21.

פירושים והערות: 1. אקדם איכף – ע"פי מיכה ו, ו. אבוא ביתך – תהלים סו, יג. 2. אתחוטט – אתנוסס. בדגל אהבתך – עפ"י שיה"ש ב, ד. 3. חין אתחין – אתפלל תפילה עפ"י הקליר. ת. ואתה תשמע וגו' – מלכים א' ח, לט, מג. 5. אכלה נבלת – עפ"י תהלים עט, ב. נעימך – כינוי לישראל עפ"י הקילירי. 6. בעדך – האויבים שהם מרובים יותר. 7. הרימה פעמך – תהלים עד, ג. 8. שוב מחרון אפך וגו' – שמות לב, יב. 9. דלו למרום עיני יוניך – עפ"י ישעיה לח, יד. 10. הודרכו – עפ"י עבודה זרה טו ע"ב ושם רש"י הדריכום

זָמְמוּ לְכַבּוֹת שְׂאֲרִית גַּחְלָתְךָ
חָשְׁבוּ הַעֲזֹב וְהַכֹּזֵב תּוֹחַלְתְּךָ
15 טְרוּיָה חֲבֹשׁ רָפָא חוֹלְתְּךָ
שׁוּב לַמַּעַן עֲבָדֶיךָ שְׁבִטִי נַחֲלָתְךָ.

יֵאָבְנוּ בְּכָל לֵב לַעֲבָדְךָ
כָּלִיל לַצִּמִּיתוֹת הָיוֹת מְשׁוּעַבְרֶיךָ
לְרִצּוֹן תִּקְבֵּל שִׁיחַ עֲבָדֶיךָ
20 שׁוּבָה יְיָ עַד מָתִי וְהִנָּחֵם עַל עֲבָדֶיךָ.

מִפְזָר וּמִפָּרֶד בְּחִיר אֵל
נִדְּף מִדָּח מֵהָר אֵל
שׁוּב כְּקֶדֶם בֵּית אֲרִיאֵל
שׁוּבָה יְיָ רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל.

25 עֲצוּבֶיךָ עֲזוּבֶיךָ בְּרַחֲמִים פְּקָדִים
פֶּתַח־י מְזוּזוֹתֶיךָ שְׁחָרוּ לְשִׁקְדִים
צָרִי לְשִׁכְרִים וְלִמְזוֹרִים הַקָּדִים
הַשִּׁיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְנִשְׁוּבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם.

קִרְיָתְךָ אֶסֶף חֲסִיל וְחֶגֶב
30 רֶךְ הַוּפָרֶךְ לְכוֹרִם וְיוֹגֵב
שְׁרִשׁוֹנֵי גִרְשׁוֹנֵי מִן גֹּו
שׁוּבָה יְיָ אֶת שְׁבִיתָנוּ כְּאֶפִיקִים בְּנִגְבִּי.

בעריהם מקום מנוחתם. הופרכו — נשברו. 11. בבית מעוניך — תהלים כו, ח. כינוי לבית המקדש. 12. שובה ישראל וגו' — הושע יד, ב. 13. לכבות שארית גחלתך — עפ"י שמואל א' יד, ז. 14. והכזב תוחלתך — עפ"י משלי ל, ו. 15. טרויה: שיש לה מכה טריה והדימוי לישראל הפצועה עפ"י הקלירי. 16. שוב למען עבדיך וגו' — ישעיה סג, יז. 17. יאבנו בכל לב לעבדך — עפ"י תהלים קיט, קלא. 18. כליל — עד תום. 19. לרצון תקבל — עפ"י תהלים יט, טו. 20. שובה ה' עד מתי וגו' — תהלים צ, יג. 21. מפוזר ומפורד — אסתר ג, ח. 22. מהר אל — מהר הבית עפ"י תהלים כד, ג. 23. בית אריאל — כינוי לבית המקדש. 24. שובה ה' וגו' — במדבר י, לו. 24. עצוביך עזוביך — עפ"י ישעיה נד, ו. אלה כינויים לישראל. 27. צרי לשכרם וגו' — פסקתא זוטרותא, שמות לה, בראש. 28. השיבני ה' אליך וגו' — איכה ה, כא. 29. אוסף חסיל — ישעיה לג, ד. 30. לכורם ויוגב — עפ"י ירמיה נב, טז.

תִּקְבֹּץ זְרוּיִים בְּכָל תַּחֲוֹמִים
אֲכֹלִי חַיֹּת וְרֶשֶׁף לַחֲוֹמִים
לָהֶם וְלֹאֲבֵלֵיהֶם שָׁלֵם נַחֲוִים 35
כֹּה אָמַר יְיָ שְׁבֹתִי לִירוּשָׁלַיִם בְּרַחֲמִים.

יִשְׂרָאֵל הִבְטַחְתָּ אֲנֹכִי אֲנַחֲמֶנּוּ
הָמוּ מֵעֵי רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ
בְּרוּר מִלְּלו שְׁפַתֶיךָ תִּקְיֶמֶנּוּ
אֲרַפָּא מְשׁוּבָתָם אֶהְיֶה נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ. 40

שׁוּפְטִי מִחוּקְקֵי הַשִּׁיבְנִי וְאֶשׁוּב
עַל־פְּנֵי סִלְפְּנִי נָחַשׁ וְעַכְשׁוּב
הַקּוֹיִתָנִי הַתְּרִיתָנִי עוֹד וְשׁוּב
אִם תִּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאִם יְיָ אֵלֵי תִשׁוּב.

חָשַׁב נִיחוּחַ שִׁיחַ תִּפְלְתֶנּוּ 45
זַעַק קָשָׁב הַקְּשִׁיבָה רִנְתֶנּוּ
קוֹלֵנוּ הָאֲזִין הִבֵּט עֲנוּתֶנּוּ
תִּשׁוּב תִּרְחַמֶנּוּ תִּכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֶינּוּ.

בַּתּוֹרָה הִכְתַּבְתָּ נִתְעַב מְאֹלֹחַ
וּבַמְצוֹת הִפֵּר מִיָּמָיו לְדָלוּחַ 50
כָּל הַיּוֹם יַעֲבֹד וַיִּפְלֹחַ
וַיֵּשֶׁב אֶל יְיָ וַיִּרְחַמֶּהוּ וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְכָּה לְסָלוּחַ.

מפורד: ה. 34. רשף: ה. 43. שוב: ה. 58. הנעימנו: ה. 64. והושיענו: ה.

31. גרשוני מן גו – עפ"י איוב ל, ה. 32. שובה ה' את שביתנו וגו' – תהלים קכו, ד. 33. זרויים – כינוי לישראל. תחומים – גבולות. 34. ורשף לחומים – עפ"י דברים לב, כד. 35. שלם נחומים – עפ"י ישעיה נז, יח. 36. כה אמר ה' וגו' – זכריה א, טז. 37. אנוכי אנחמנו – עפ"י ישעיה טו, יג. 38. המו מעי – ירמיה לא, כ. 39. ברור מללו שפתיך – עפ"י איוב לג, ג. 40. ארפא משובתם וגו' – הושע יד, ה. 42. עילפני – החרידני והחלישני. סילפני – הרסני. נחש ועכשוב – כינויים לאויבים. 43. הקויתני – נתת לי תקוה. התריתני – הזהרתני. עוד ושוב – שוב ושוב. 44. אם תשוב וגו' – ירמיה ד, א. 46. הקשיבה רינתנו – עפ"י תהלים יז, א. 47. קולנו האזין – עפ"י תהלים קמא, א. 48. תשוב תרחמנו וגו' – עפ"י מיכה ז, יט. 49. מואולח – משוקץ. 50. ובמצוות הפר – עפ"י במדבר טו, לא. לדלוח –

וַעֲשֵׂה כְּכַתֵּב סֵפֶר חֲזִיוֹנִי
 וְכַמְדָּה אֲשֶׁר נִמְסְרָה לְקַדְמוֹנִי
 55 בְּרִית בְּעֶבְרָם וּבַחֲלָלָם תִּנָּאִי
 קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְיָ.

רְצוֹן מֵאֲוִיֵּינוּ עֲשֵׂה וְהִפְעִימֵנוּ
 רוּשׁ הָרוֹנוּ לַעַן הַגְּמִיעָנוּ
 טִיעִיךְ וּמִטְעִיךְ לֹא נַעֲמָנוּ
 60 שׁוּבָנוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהִפֵּר כַּעֲסֶךָ עִמָּנוּ.

קוֹנָה זָכַר שְׁלֹשֶׁת יְסוּדֶיךָ
 וְעֲנוּת עָנוּ וְאִישׁ חֲסִידֶיךָ
 וְכַמְדַּת רַחֲמֶיךָ הַפְּלֵא חֲסִידֶיךָ
 שׁוּבָה יְיָ חֲלָצָה נַפְשֵׁנוּ הוֹשִׁיעָנוּ לְמַעַן חֲסִידֶיךָ.

לזהם. 51. ויפלוח – ויסגוד. 52. וישוב אל ה' וגו' – ישעיה נה, ז. 53. ספר חזיוני – כינוי לספר התורה. 54–55. אותם התנאים שהתנה הקב"ה עם אבותינו חלים גם עלינו. 55. ברית בעוברים – עפ"י יהושע כג, טז. 56. קחו עמכם וגו' – הושע יד, ג. 59. טיעיך וגו' – שלא על דרך הכתוב בישעיה יז, י: כי שכחת אלהי ישעך וצור מעוזך לא זכרת על כן תטעי נטעי נעמנים וזמורת זר תזרענו. 60. שובנו אלהי ישענו וגו' – תהלים פה, ה. 61. קונה – כינוי להקב"ה. שלושת יסודיך – שלושת האבות שהזכירם משה, מיד אמר לו סלחתי כדבריך, דברים רבה ג. 62. וענות ענו – משה. ואיש חסידיך – זה אהרון עפ"י שמות רבה ה, יא, שעל פי דברים לג, ח משבט לוי היה והפכו משה לכוהן. 63. הפלא חסדיך – עפ"י תהלים יז, ז. 64. שובה ה' וגו' – עפ"י תהלים ו, ה.

כח. אקרא בשמך

סליחה סטרופית ליום ה' של עשיית בעלת שמונה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: חמש מלים בכל הטור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 סי' קעא (-א); ביהמ"ל ניו-יורק 4069 סי' ו (-בל); ברלין 9 סי' קפב (-ב); ברן 228 סי' קלב (-בן); המבורג 135 סי' כג (-ה); האמבורג 139 עמ' 192 (-הא); וטיקאן 315 סי' כו (-ו); לידן 214 עמ' סח (-לן); לייפציג ב"ח 2 עמ' קמא סי' רב (-לפ); קרלסרוה 11/7 סי' קטו (-קר); קמבריג ט.ש. ח 10/80 (-קש).

פורסם: אס"ב 210; גולדשמידט סליחות מ"ל נא; כל-בו ח"א 124; חמישה סדרים 3; מטיב שפה 9; מערבות 26; סדר נכון מסליחות; סליחות 1548 עמ' 13 33; סליחה 1712 עמ' 9; 12; 76. תחנונים 1597 עמ' 22; תחנונים 1636 עמ' 22+ נזכר: ד.א. 7390; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

כח. סליחה

אֶקְרָא בְּשִׁמְךָ לְהַחְזִיק בְּךָ אֶתְעוֹרֵר

בְּתַפְלָה אֲשִׁמּוֹר אֶקְדֵּם שַׁחַר אֶעוֹרֵר

נִגְשָׁתִי פָּנֵי תְּבָה מְלַל לְבָרֵר

דְּקִדְקָתִי מְעַרְכִּי דֵּל שְׁפָתִי לְגִרֵּר:

שינויי נוסח: 1. תתעורר: בל. מתעורר: ב. 2. בתפילתו: ו. בתפילת אשמורה: טש, לפ, קש. לקדם: בן. 3. פלל: ב. 4. דוד מערכי: בן. מערכי לב: ו, ק. דל שפה: א, ב,

פירושים והערות: 1. אקרא בשמך להחזיק בך אתעורר – ע"פ ישעיה סד, ו. 2. בתפלה אשמור אקדם – ע"פ תהלים קיט, קמח קדמו עיני אשמורת, פי' אתפלל באשמורת הבקר, לפי מאמר חז"ל ברכות דף ג' א'. שחר אעורר – תהלים נז, ט. 3. גשתי פני תבה – נגשתי כש"ץ. לצורך האלפבית, ופירוש אם אגש. מלל לברר – לדבר מלים ברורות, ע"פ איוב לג, ג. 4. דקדקתי בערכי – מערכי לבי (ע"פ משלי טז, א), סדרתי את מחשבותי. דל שפתי לגרר – לנוע את דלת שפתי (ע"פ תהלים קמא, ג), היינו לבטא במלים מה שבלבי

- 5 הֵן תְּוִי יֶאֱזִינֵנִי יַעֲנֵנִי שְׂדֵי
וְאִיפָּה מִפְּגִיעַ הַגּוֹן וְאִיהַ כְּדִי
זְכִיתִי לְבִי יֹאמֶר וְקִשּׁוּט מִעֲבָדִי
חָף אֲנֹכִי מִפֶּשַׁע זָכוּ מַעֲשֵׂי-יָדַי:
טוֹבָה לְחִיבִים גָּמַל וְלֹא לְכָלֹּי
10 יִחְשַׁב כְּקֶרֶבֶן מִפָּלָל וּכְנִיחוֹת חֲלוּי
כְּפוּפִיךָ זִקְףָה הַיּוֹתָם לְרֹאשׁ תְּלוּי
לֹא תִמָּצְאָנָה חֲטָאת סֵתֶר וְגִלּוּי;
מִשְׁגָּב בְּצָרָה הִיָּה לְבֶךְ חוֹסָה
נוֹדֵד אֶל תְּגִלָּה נִדָּח כְּשָׂה
15 שְׂיָמָה דְּמַעְתִּי בְּנֹאדֶךָ עֲרָשִׁי אֲמָסָה
עַז לִי בֶךְ מְעֹז וּמִחֻסָּה:

ה, ק. 5. יענני חס': בן. 6. ואיפוא: א, לן. והגון: ק. מהגון: ה, הא, לן. 7. זך לבי: לפ. זך לבי בקרבי: ו. ואמת וקושט מעבדי: א. וקושט: ק. בקושט: בן. קשוט: ה, הא, ו. קושט: לן. 8. חפו: טש, לן. אנכי חס': א, ה, הא. חף אני: קש. וכן מעשי ידי: א. וכן מעשה: לפ, קש. 11. כפופים לך: בן. היות: ה, הא, טש, לן, קש. בעילוי: בל. 12. חטאתם: בל, לפ. 13. משגב היה משגיב לבך חוסה: א, לפ. משגיב במקום משגב: בן. לבך חס': בל. 15. בנאדך דמע: בל, טש, לפ, קש. ארס אמסה: א. ערסי נמסה: בל, טש. ערש נמסה: לפ. עשר ממסה: בן, הא, ו, ל, ק. 16. א, ה, הא, ק. ומעוז: בל. 17. לרוויה חס': קש.

(לשון תלמודי, כגון דלת נגרות עירובין דף ק"א א'). 5. הן תוי יאזינני יענני שדי — איוב לא, לה, פי' זה לי האות שהקב"ה יענני שהמלים שגורות ומסודרות הן בפי, לפי מה שאמרו על ר' חנינא בן דוסא במשנה (ברכ' ה' ה'). 6. ואיפה מפגיע הגון — ואיפה נמצא מתפלל הגון (ע"פ ישעיה נט, יח: אין מפגיע), ראוי ונכון. ואיה כדי — איה איש ראוי (כדאי, פי' ראוי, כגון במשנה, ברכ' א' ג' כדאי היית לחוב בעצמך, ובתלמוד, ברכ' דף י"ז א' עד שלא נוצרתי אני כדאי). 7. זיכיתי לבי יאמר — איה איש ראוי לומר אני זכאי, זיכיתי לבי (ע"פ משלי כ, ט). וקשוט מעבדי — פי' מעשיי אמת (ע"פ דניאל ד, לד). 8. חף אנכי מפשע וזכו מעשי ידי — ע"פ איוב לג, ט זך אני בלי פשע חף אנכי. 9. טובה לחייבים גמול — ע"פ נוסח ברכת הגומל, ברכות דף נ"ד ב' (לפי גירסת הרי"ף שם). ולא לכלוי — לאבדן. חלוי — מלשון ויחל משה ופי' תחינה. 10. מפלל — תפלה. וכניחו חילוי — והתחינה (מל' ויחל משה, שמות לב, יא) תחשב כריח ניחוח (דוגמת ואין מספר לניחוחי אשמתינו, בתפלת נעילה ליו"כ). 11. כפופיך זקוף — ע"פ תהלים קמה, יד, קמו ח. כך דרכו של המשורר לחבר את הכינויים עם הבניינים והתארים. היותם לראש תלוי — כדי שיהיו לראש תלוי, פי' לראש זקוף, כלשון המדרש (תנחומא כי תשא ע' 106 (בובר). פסיקתא דר"כ דף י"א א' (בובר). מדרש תהלים ג' ו' ודף כ' א' (בובר) נתת לנו תלוי ראש. 12. לא תמצאנה חטאות — ירמיה נ, כ.

פָּצָה וְהוֹצָא לְרוּיָה אֲסִירֶיךָ תַּתִּיר
צָעֲקוֹךָ דְּפָקוֹךָ קָרְאוֹךָ בְּצַר לְהַעֲתִיר
קִבְעוֹם קוֹבְעִים וְרָשַׁע צָדִיק מִכְתִּיר
20 רַב וְשׁוֹפֵט לָמָּה פָּנֶיךָ תִּסְתִּיר:

שְׁאוֹן קָמִיךָ הָעוֹלָה הַדֶּק וְכָלָה
תָּמִיד לְיוֹדְעֵי סוּדְךָ חֲסָדֶיךָ הַפְּלָה
אֲנֵא נִדַּח הָשֵׁב וְקַבֵּץ גּוֹלָה
לְמָרוֹם שְׁפֹל הָקֵם וְיִרְוֹד הַעֲלָה:

25 יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת
הַנִּשְׁמָה הִיתָה לְעֵדָן וּלְבִצְרוֹן הַנְּהַרְסוֹת
בוֹטְחֶיךָ הֵצִל נָסוּ בְּצִלְךָ לַחֲסוֹת
רְדִיפָתָם בִּקְשׁ וְעָלֶיךָ הִדְבָּר לַעֲשׂוֹת:

לרוייה הוצא: טש. 18. צועקיד: הא, ו, לפ. קראוך דפקוך: א. קראוך חס': בן. בצרה: טש, קש.
19. רשע: בל, לן. 20. שופט: ב, ה, ו, לן, לפ. שפטה: א. 21. כלה: א, ה, הא, ו, לפ, ק.
אדון כלה: לן. 22. תמוך: א, הא, לן. ליודעי שמך: ו. וחסדיך: הא. הפלא: בל, לפ. 23.
נודח: לן. וקבץ חס': בל. 26. לעדן חס': א. היתה חס': לן. הנשמה לעדן היתה: לפ. לגן
עדן: ב. 27. בטוחיך: הא, לן. בצלך נסו: לפ. 28. עליך: ה, הא, ו, לן. כי עליך: בן.

סתר וגלוי — ע"פ מאמר חז"ל סוטה דף ג' א' אדם עובר עבירה בסתר והקב"ה מכריז עליו בגלוי. 13. משגב בצרה היה — ע"פ תהלים ט, י. לבך חוסה — תהלים לא, כ ועוד. 14. נודד אל תגלה נדח כשה — ע"פ ישעיה טז, ג סתרי נדחים נודד אל תגלי, ר"ל אל תוסף לגלות את הנודד הנדח כשה. 15. שימה דמעתי בנאדך — תהליה נו, ט. ערשי אמסה — תהלים ו, ז, פי' שמור לפניך את דמעתי שאמסה בה את משכבי. 16. עוז לי בך מעוז ומחסה — תהלים מו, ב; סב, ח. 17. פצה — הצל, ע"פ תהלים קמד, ז. והוצא לרוייה — תהלים סב, יב. אסיריך תתיר — תהלים קמו, ז. 18. צעקוך — צעקו לפניך, ע"פ תהלים קז, ו. דפקוך — דפקו על דלתותיך (אולי צ"ל פקדוך, ע"פ ישעיה כו, טז). קראוך בצר — תהלים יח, ז. 19. קבעום קובעים משלי כב, כג, פי' גוזליהם גזלו אותם, עי' פירש"י שם. ורשע צדיק מכתיר — מסובב, ע"פ חבקוק, א, ד. 20. רב ושופט — דוגמת שר ושופט, שמות ב, יד. למה פניך תסתיר — תהלים מד, כה. 21. שאון קמיך העולה — תהלים עד, כג, ר"ל המון שונאיך העולה תמיד. הדק וכלה — כלה אותם עד אשר דק לעפר. 22. ליודעי סודך — ליודעין (ע"פ תהלים כה, יד סוד ה' ליראיו) ויודעי סוד תורתך. חסדך הפלה — תהלים יז, ז. 23. אנא נדח השב — ע"פ יחזקאל לד, טז. 24. למרום שפל הקם — ע"פ איוב ה, יא. וירוד — בינוני פעול משורש יר"ד שהוא פועל עומד. 25. יאמרו בגוים הגדיל יי לעשות — תהלים קכו, ב. 26. הנשמה היתה לעדן ולבצרון הנהרסות — יחזקאל לו, לה. 27. נסו — אשר נסו.

שְׁמָעָה דְּכָא בִּיטָה עֶטְף רִיחוֹ
30 יְהִי לְרִצּוֹן אֲמָרִי וְשִׁפְךָ שִׁיחוֹ
חֲזֵק וְאַמֵּץ כּוֹשֵׁל רַפְיוֹן לְהַרְוִיחוֹ
יוֹצֵר-הָרִים וּבּוֹרֵא-רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה-שִּׁחוֹ:

29. הביטה: בל. 30. יהיה: בל. אמרי פי: קש. 31. חזק רפה: א. חזק רפיון: ה, הא, לן. רפיון חס': א, בל, בן. ורפא להרווחו: לפ. רפא כושל: ו. 32. מגיד: א, בל, בן, ה, לפ, ק.

בצלך לחסות — ע"פ שופטים ט, טו. 28. רדיפתם בקש — בקש את הנרדפים, ע"פ קהלת ג, ט. ועליך הדבר — ע"פ עזרא י, ד. 29. שמעה דכא — שמע אותי הדכא, כינוי לש"ץ. ביטה עטף רוחו — הביטה חולשת רוחו, ע"פ תהלים עז, ד. ועוד. 30. יהיו לרצון אמריו — תהלים יט, טו. ושפך שיחו — תהלים קב, א. 31. חזק ואמץ כושל רפיון — ישעיה לה, ג. להרויחו — לתת לו ריוח והצלה. 32. יוצר הרים ובורא רוח וכו' — עמוס ד, יג. מה שחו — מה שיחתו, ע"פ עמוס, שם, שם.

כט. אריה ביער

סליחה סטרופית משורשרת ליום שני של עשיית בת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. הטור האחרון שבכל מחרוזת הוא קטע של פסוק. הסיומות המקראות חופשיות מן האלפבית בראשון, אבל המלה האחרונה שבכל אחת מהן (שהיא מלת השרשור הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה) מכוונת להיקלט באלפבית.

המשקל: חמש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות: כתבי-יד: אוקספורד 1155 סי' קנא: (א); ברלין 9 סי' כד (ב); האמבורג 135 סי' קלה (ה); האמבורג 139 עמ' 32 (הא); לייפציג ב"ח 2 סי' קפה (לפ); מחזור נירנברג עמ' 274 (נ); קמברגי ד"ד 2.30 סי' לח (ק).

פורסם: אסי"ב 208; גולדשמידט סליחות מ"ל קעח; כל-בו ח"א 299; מטיב שפה 13; סליחות בער 81; סליחה 1712 עמ' 15; סליחות קוילן 26, 54; ערוגת הבושם ג' עמ' 360–361 (פירוש בלבד עד טור 13).

נזכר: ד.א. 7598; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

אַרְיֵה בִּיעֵר דְּמִיתִי וְנִמְשַׁלְתִּי בַּחוּבִי
בְּטוּי נֹאֵל וּמִלְתִּי לְשׁוֹן הָבִי
גִּרְעָתִי מִקִּישׁ כְּבֶן־קִישׁ וּמִסְפָּר בְּגוֹי
כָּל־רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל לֵבָב דָּוִי:

שינויי נוסח: 1. נמשלתי: הא. 2. בטוי: א, הא. מלתי: נ. 3. גערתי: נ. 5. נקלה:

פירושים והערות: 1. אריה בעיר דמיתי ונמשלתי בחובי — כשליח צבור בלתי הגון, עי' תענית דף ט"ז ב' היתה לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי בקולה (ירמיה יב, ח)... זה ש"ץ היורד לפני התיבה שאינו הגון. בחובי — בחטאי. ופירושו בעוונותי עשיתי כאריה גועה ביער ואינו מקובל קולו, כך אין ראוי בנו להתפלל (ערוגת הבושם). 2. נואל — דברי שטות (מל' ונאלנו, במדבר יב, יא). לשון הבי — דברי גוזמא, כלשון התלמוד (דברי תורה לשון הבאי, חולין דף צ' ב', תמיד דף כ"ט א'). 3. גרעתי מקיש כבן קיש — ניטל ממני מליץ כמרדכי שנקרא בן קיש על שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו (מגילה דף י"ב ב'). ומספר בגוי — חברי מרדכי שעלו אתו משבי הגולה (עזרא ב, ב) ו"ערוגת הבושם": מתוך מספר צוויי. 4. כל ראש לחלי וכל לבב דוי — ישעיה א ה. 5. הכאבתי ונעכרתי — תהלים לט, ג. 6. הונעתי

5 דְּיִי גּוֹלָה וְנִקְלָה הִכָּאֲבִיתִי וְנִעְכָּרְתִּי
הוֹנַעְתִּי חֲגוּתִי רוּשִׁי וְנִשְׁכָּרְתִּי
וּמְדוּחַק אֲדוֹנִים חָנַם לָהֶם נִמְכָּרְתִּי
בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נִפְשִׁי אֶת־יִי זְכָרְתִּי:

זְכָרְתִּי חֲסִידֶךָ וְאַהֲבָתְךָ עָלַי כְּהִדְגִּילוֹ
10 חוֹבוֹת הֶעֱבִירוּ וְאוֹתִי לָךְ הִסְגִּילוּ
טָלְאִיךָ עֲתָה תַּחַת וּפָלַל יִרְגִּילוּ
וְאַבְיוֹנִי אָדָם בְּקֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל יִגִּילוּ:

יִגִּילוּ יָרֵנוּ עֲבָדֶיךָ בְּפִקְדַּת חוֹמוֹתִי
כְּדָכַד וְאַבְנֵי חֶפֶץ תִּגְבִּילֵם אֵימַתִּי
15 לְתֵל עוֹלָם עִירִי וּלְשָׁפֵל רְמוֹתִי
וְאַתָּה יְיָ עַד מָתִי:

א, ק. ונקלה חס': ה, נ. נכאבתי: ה. הכארתי: נ. ונעכרתי חס': ה. הוכערתי: לפ. נעכרתי: א, ה, ק. נבערתי: לפ. 6. והונעתי: הא. הינעתי: ה, לפ. נעויתי: א, לפ. ונעויתי: ב. הוכנעתי: ב. הוכיתי: הא. הונדתי: הא. הוחגתי: ק. חגתי: ה. נדתי: נ. רוש: חס' לפ. 7. ומדוחק קשה: ה. לחינם: נ. 9. חסדיך: א, ב, הא, לפ. חסדי: נ. ואהבתך חס': ה. עלי חס': נ. 10. אותי: ק. ממני אותי: לפ. אהבתך הסגילו: ה. להסגילו: נ. 11. פלל ותחן: א, לפ, ק. בתחן ופלל: ה, נ. בפלל ותחן: הא. 12. אביוני: ב, ק. ואביוני עמד: נ. 13. ירננו: א, ה. א. וירננו... נפקד: לפ. אומותי: נ. 14. הגבילם: ה, לפ. בגבולם: נ. 15. חומותי: ב, נ.

חגותי — תהלים קז, כז. וחגתי לשון שבר. ורויתי רוש ונשכרתי — איכה ג, טו. 7. חנם להם נמכרתי — ישעיה נב, יג. 8. בהתעטף עלי נפשי... — יונה ב, ח. 9. ואהבתך עלי כהדגילו — ע"פ שה"ש ב, ד. 10. חובות העבירו — החסד והאהבה העבירו את החטא (ע"פ ש"ב יב, יג). ואותי לך הסגילו — עשו אותי לסגולה לך, שמות יט, ה. 11. טלאיך צאנך — כינוי לישראל ע"פ ישעיה מ, יא. תחן ופלל ירגילו — רגילים הם להגיש תחינה ותפלה. 12. ואביוני אדם בקודש ישראל יגילו — ישעיה כט, יט. 13. בפקד חומותי — ישעיה סב, ו. ור"ל ירושלים, שכתוב בה על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים. 14. כדכוד ואבני חפץ תגבילם אימתי — ישעיה נד, יב. פי' מתי תעשה את גבולם לאבני חפץ וכו'. 15. לתל עולם עירי — דברים יג, יז. 16. ואתה יי עד מתי — תהלים ו, ד. 17. מתי תחינו ומתהומות תשוב תעלנו — תהלים עא, כ.

מְתִי תַחֲיִנוּ וּמִתְהוּמוֹת תָּשׁוּב תַעֲלֵנוּ
נִיר הָסֵר וְהָקֵל סְמִלּוֹן עֲלֵנוּ
שָׁבַע מֵלֵא אֲסַמִּינוּ וְהַצְלִיחָה מִפְעֲלֵנוּ
20 יְהִי חֶסֶדְךָ יְיָ עֲלֵינוּ:

עֲלֵנוּ הַמֵּלֵא רַחֲמִים בַּצָּרָה דְרָשְׁתִּיךָ
פִּרְשְׁתִּי יְדֵי אֱלִיךָ וּבִקְרָבִי שְׁחַרְתִּיךָ
צִמָּאָה לְךָ נִפְשִׁי בְלִילָה אוֹיְתִיךָ
יְיָ אֵל אֲבוֹשָׁה כִּי קָרָאתִיךָ:

25 קָרָאתִיךָ מֵעֶמֶק וְלַמָּרוֹם דָּלוּ עֵינַי
רוֹם יְדֵי נִשְׁאֲתִי הִפְּצוֹתִי מֵעֵינַי
שׁוּר כְּשֶׁרוֹן וּמַחָה וְהַעֲבֵר זְדוּנִי
יְיָ שָׁמַע תִּפְלְתִי הֶאֱזִינָה אֶל תַּחֲנוּנִי:

תַּחֲנוּנִי אֶזֶן אוֹמְנִי מְחוֹלְלִי וּפִדְגוּגִי
30 לְךָ צָפוּי וְגָלוּי תֵּאָב רְגוּגִי
יִצְלַל זְדוּן וַיִּכְפֹּר חֲטָא שְׁגָגִי
אֲמָרִי הֶאֱזִינָה יְיָ בִּינָה הִגִּיגִי:

17. מתהומות: לפ. ומתהומות הארץ: ב. 18. הסר הקל: א, ה. הקל והסר: ב. הקל הסר: הא, ק.
הקל והתר: נ. 19. שובע: לפ. אוצר מלא: ה, לפ. מלא אוצר: הא, ק. מלא אוצרותינו: נ.
הצליחה: א, ה, לפ. 20. יהי נא: לפ. 21. המצא: ה. בצדקה דרשתיך: ה. 22. ידי חסי:
ה. בקרבי: ב, נ. 23. נפשי כי אויתיך: א, הא, לפ. 24. ה' חסי: נ. 26. נשאתי לבקש
על המוני: נ. חפץ מעניי: ה. חפצי מעניי: ק. 27. והעבר עוונתי: א, הא, ק. 28. שמעה:
ק. 29. ומחוללי: לפ. 30. לך חבוי: א, ה, ק. צפוי וצפוי: הא. 31. ויכופר עוון; ב, נ.

18. ניר הסר — הסר מעלינו את העול (ישעיה יד, יכה), וניר פי עול בארמית כגון ת"א דברים
כא, ג, דלא נגדת בניר. והקל סמלון עולנו — הרצועות הדבוקות בעול, עי' שבת דף נ"ט ב'
ופירש"י שם. 19. שבע מלא אסמינו — משלי ג, י. 20. יהי חסדך יי עלינו — תהלים לג, כב. 21.
בצרה דרשתיך — תהלים עז, ג. 22. פרשתי ידי אליך — תהלים קמג, ו. ובקרבי שחרתיך —
ישעיה כו, ט. 23. צמאה לך נפשי — תהלים מב, ג. בלילה אויתיך — ישעיה כו, ט. 24. יי אל
אבושה — תהלים לא, יח. 25. קראתיך מעומק — תהלים קל, א. ולמרום דלו עיני — ישעיה
לח, יד. 26. רום ידי נשאתי — חבקוק ג, י. הפיצותי מעיני — משלי ה, טז, פי' מעני דמעותי.
27. שור כשרון — הבט על מעשינו הכשרים. 28. יי שמע תפלת... — תהלים קמג, א. 29. אזון
— האזינה. אומני — (במדבר יא, יב) הדואג לי. מחוללי — דברים לב, יח. פדגוגי —

הַגִּיגִי בַּר יִחְשֹׁב וַיִּכּוֹן פְּלוּלִי
שָׁמַע יְהוָה סִלְחָה דָּפִי גְלוּלִי
35 חֲזַק מֵאַמְרֶךָ וּלְרִצּוֹן יְהוָה מְלוּלִי
וְהַגִּיזוֹן לִבִּי לִפְנֵיךָ יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי:

חטא חסי': ה. חט: ק. 32. האזינה אמרי: לפ. 33. בר חסי': לפ. בכוון רחש: ה. ויכון חסי': ה. ויכון
רנון: הא. 34. סלח: ה. דפי עקולי: הא, לפ.

אומן, מחנך שלי (מלה יונית), עי' ת"י במד' יא יב, ועי' ג"כ ב"ר א' א' (ע' 1). 30 תאב רגוגי —
אות נפשי, תאב-תאבה (תהלים קיט, כ). וריגוג עי' + ת"י דבר' יב כא בכל ריגוג נפשכון. 31. יוצלל
זדון — יושלך, מל' צללו כעופרת, שמות טו, י. 32. אמרי האזינה יי... — תהלים ה, ב. 33. בר
יחשב — יחשב כטהור ואמתי. ויכון פילולי — תפלתי תהיה נכונה (תהלים קמא, ב). 34. דופי
גילולי עוון זדוני (יחזקאל כג, מט). 35. חזק מאמרך — הבטחתך (כנראה רמז להבטחת אנכי אנכי
הוא מוחה פשעך (ישעיה מג, מה) או כדומה). וי"ג מאמיריך — ר"ל מעריציך, ע"פ דברים כו,
יז. ולרצון יהי מילולי — תהלים יט, טו יהיו לרצון אמרי פי, וההמשך. 36. והגיון לבי לפניך...

ל. ארכן וקצרן

סליחה סטרופית ליום שישי של עשיית בעלת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. המשקל: חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות כתב-יד אוקספורד 1154 עמ' 159 (א); אוקספורד 1159 עמ' 64 (אא); האמבורג 138 עמ' 63 (ה); וטיקאן 315 סי' י (ו); ליידן 214 עמ' פט (לן); לייפציג ב"ח 2 עמ' קסו (לפ); נים 12 עמ' 189 (נים); פארמה 654 סי' קה (פר); קמבריג ד"ד 2.30 סי' עא (ק). פורסם: אס"ב 272; סליחות בער 27; סליחות 1548 עמ' 83; סליחה 1712 עמ' 37; ערוגת הבושם ג' 438–441 (פירוש בלבד). נזכר: ד.א. 7650. לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245; צ. ס"פ 17.

ל. סליחה

אַרְכָּן וְקֶצֶרֶן לֹא יִחְדְּלוּ וְיִמָּנְעוּ
בִּקְשׁ בְּעֵד נִמְעַד נָע וְנָד
גָּאוֹן מְכַעֲסִים כְּחֶמֶת עוֹה וְהֵנֶע
דְּכָא נִכְּה הָיוֹת כְּקוֹץ מוֹנֵעַ.

שינויי נוסח: 2. בקש רחמים: פר. בעוד: נים. נע ונד: ה. 3. בחמת: א. 4. דכה: א, ה, לן, נים. בקוץ: ק. 5. מרצה פוצה: א, אא, ו, לן, לפ, נים, פר. מרצה עותר עתר:

פירושים והערות: 1. ארכן וקצרן – לשון הגמרא, ברכות לד, א: כמה ארכן הוא זה כמה קצרן הוא זה, המאריך בתפלתו והמקצר התפילה. 2. בקש – מלבקש. נמעד – נשמט מארצו לבין העכו"ם ובכ"י הנמנע במקום נמעד וכן ב"ערוגת הבושם". נד ונע – מיטלול וגלי. ופי' שני הטורים: כל מי לפי דרכו יבקש רחמים לצורך הצעה ולא ימנע בימי התשובה מלבקש רחמים בעד העם. 3. גאון מכעיסים – גאונם של עכו"ם המכעיסים. כחמת עוה והנע – מקומות שהחריב סנחריב, מ"ב יז, כד. על זה יבקש כל בקי בכך (ערוגת הבושם) וי"מ שלוש אומות או שלוש ארצות וי"ג כחמתן של שתי המדינות: עוה והנע. 4. דכא – תכניע את גאונם. היות כקוץ מונע – שלהם שמנענע ומטלטל והיא תשועתינו (ערוגת הבושם). 5. הימצא פוצה וגו' – תפילתם של צדיקים מהפכת מידת הדין והרגזנות

5. הַמָּצָא פּוֹצֵה מִרְצָה עֵתֶר מִהֶפֶכֶת
וְלִפְנֵי קוֹנוֹ רוּחוֹ וְנִפְשׁוֹ נִשְׁפָּכֶת
זְכוֹת עֲנוּשִׁים לְחַיִּיב לְעֵיּוֹב לְמִהֶפֶכֶת
חֶבֶב אַחֵר גְּזֵרָה כְּנִינָה נִהְפָּכֶת.
- טִיף מִטִּיף כְּלָמוֹת וְרֵק מוֹסָג
10 יַחֲדוֹ נֶאֱלַח נִמְלַח הַכֹּל סָג
כְּקֶשֶׁת רִמְיָה נֶהֱפֶךְ אַחֲרֵי נִנְסָג
לְלִבּוֹט לְחִבּוֹט שָׁח נִפְשָׁח וְנִפְסָג.
- מָנָה נֶאֱמָנָה מֵרָאשׁ אֲמָנָה חֶבְכָּה
נָבָה הוֹתַנְבָּה כְּצֶמַח הַשָּׁדָה רֶבְכָּה
15 סוּרֵי נִכְרִיָּה נִחְשָׁבָה בְּלֶהֱבֶת הוֹשָׁבָה
עוֹבְרֵי דֶרֶךְ אֲרוּיָה לְמֵאֲכָלֶת גִּבְכָּה.

ה. 6. ורוחו: נים. נשמתו נשפכת: לפ. 7. אנושים: א. כחיוב: לן. בחיוב: לפ, ק. לעולם לחיוב: אא. ולמהפכת: א, אא, לן, ק. 8. אחבב: ו. 10. יען: נים. נאלחו נמלחו: ק. נאלחו ונמלחו: לפ. נאלח ונמלחו: ו. 12. לבוט: ה. וחיבוט: אא. והונסג: לן. 14. נובה הותנבה רובבה: א, לן (נאוה). נכה הונכה: לפ. הורבבה: אא. הונבבה: ו. התרברבה: ק. 15. סורי

למידת רחמים. 6. ולפני קונו וגו' – עדה"כ תהלים קכ, א. 7. זכות ענושים וגו' – תיהפך בזכות של עונשין (כינוי לישראל) לחיוב הדין. לעיוב – לשון חושך וצרה, ע"פ איכה ב, א: יעיב באפן. 8. חבב וגו' – תחבב אותם אחר רוע הגזירה ותצילם כאשר הצלת העיר נינוה הנידונה להיות נהפכת. 9. טיף מטיף וגו' – כל הנבחר לדבר ישיגוהו כלימות ורוק שאין בנו בקי לכך (ערוגת הבושם). והטור מלה"כ מיכה ב, ו ושם רש"י. 10. יחדיו יאלחו וגו' – הטור מבוסס על תהלים יד, ג; תהלים נג, ד ופירש"י נאלחו – נהפכו לקלקול. והכל סג – כולם סיגים. ונמלח – לשון חורבן ושממון עפה"כ עזרא ד, יד ושם רש"י. 11. כקשת רמיה נהפך – עפה"כ תהלים עח, נז: נהפכו כקשת רמיה ורש"י: כקשת רמיה, שאינה זורקת חץ למקום שהמורה חפץ. אחור ננסג – נסוגו אחור ע"פ ישעיה מב, יז ופי' הטור אין כל בטחון בדבריהם ולא אמון בס. 12. ללבוט ולחבוט – להיות נלקים. ללבוט – למכשול עפה"כ משלי, י, ח: ואויל שפתים ילבט. לחבוט – לשון הכהה ע"פ ישעיה כח, כז: כי במטה יחבט קצח. עדכ"ה ישעיה ב, ט וישח אדם וישפל איש וי"ג שח בסין. נפשח ונפסג – שתיהן לשון פציעה וביתור האיברים. נפשח – נבקע. ונפסג – ונקרע, וב"ערוגת הבושם" נספג. 13. מנה נאמנה – חלק ישראל קריה נאמנה, עדכ"ה ישעיה א, כו (ערוגת הבושם). מראש אמנה – מימות אברהם ראש המאמינים נתחבבה ארץ-ישראל ע"פ שיה"ש רבה דחג. אמנה – האמין בה' עדה"כ בראשית טו, ו ו"ערוגת הבושם": אינמי ראש אמנה, שם התחיל אימונו של עולם. דאמר (יומא נד, ב) מציון נברא העולם שנאמר תהלים נ, א-ב דבר ויקרא ארץ...

פְּרִי צְדָקָה מְדִיקָה הַדִּיקָה רַפְסָה
צְפוּנֵי מַצְפוּנֵי הַבְּעַת חֲבִיוֹנֵי חֲפָשָׁה
קְצוֹת כְּבֶשֶׁה קְצִינֹת וּמַלְכוֹת תַּפְסָה
20 רָגַז לֹא יָדְעָה חֲרָדוֹת אֶפְסָה.

שָׂרֵשׁ בּוֹרֵשׁ כְּחֹרֵשׁ גְּבוּהָ וּמַצֵּל
תֵּק וְנִרְתֵּק סָמִים וּבְשָׁמִים רִבְצֵל
אֶצֶל עַל בְּנֵי לְבָנָה פָּצֵל
לֹא הֵקֵל וְרָדָה בְּמַקֵּל וַיִּפְצֵל.

הגפן: לן. חבת הושבבה: לן. כלהבת הוחשבה: פר. 17. הצדקה: ו. הדיקה מדיקה ורפסה: א, אא, ו, נים פר, ק. 18. מצפוני חס': אא, לן. מטמוני: א, לפ. ומטמוני: נים. וחביוני: אא. את חביוני: לן. 19. נסיכות ומלכות: ו, לן, נים, ק. 21. ברש: א, אא, ה, ל. ברש לפני: פר, ק. ברוש: ו. חורש: אא. בחורש: נים. גבה: א. 22. נרתק: א, אא, ו, לן, נים. בשמים

מציון מכלל יופי אלהים הופיע. חובבה — נתחבבה. 14. נבה הותנבה — נבה, צמחה מעניין תנובה. הותנבה — מליאה תנובה. כצמח השדה רבבה — ע"פ יחזקאל טז, ז. 15. סורי נכריה — נחשבים כסורי הגפן נכריה לה"כ ירמיה ב, כא ושם רש"י גפן הצומחת ביער שאינה עושה פרי כאותה הצומחת בכרמים. בלהבת הושבבה — כלה בת השובבה בשביבי להבה יוקדת (ערוגת הבושם). 16. עוברי דרך ארוה — ליקטוה לתבואת השדה. למאכולת — לאש. גובבה — לשון לקוטה בארמית ולפי "ערוגת הבושם": נלקטת להשחתה ולהבערה. 17. פרי צדקה — כינוי לכנסת ישראל וב"ערוגת הבושם" פרי צדיק ור' הערת א' א' אורבך שם. מדיקה הדיקה רפסה — שנאמר בה אכלה ומדקה ושארה ברגליה רפסה, דינאל ז, ז ושם רש"י. 18. צפוני מצפוני הבעת — מלה"כ נבעו מצפוניו עובדיה ז, נגלו האוצרות שהיו לי בסתר. הבעת — לשון גלוי. חביוני חיפשה — ע"פ חבקוק ג, ד. 19. קצוות כבשה וגו' — עד קצווי ארץ היא כובשת ותופסת נסיכות ומלוכה (ערוגת הבושם). 20. רוגז לא ידעה חרדות אפסה — כלו לה חרדות ולא הרגישה רע (ערוגת הבושם): 21. שרש — לשון עקירה. בורש — לשון חוזק וזרוע ופי' הטור לפי (ערוגת הבושם): תשרש ותעקב חוזק ברוש ענפים, הסובבים עלינו שהוא כחורש גבוה ומוצל. 22. תק נרתק וגו' — החורש והיערה זה כמו תיק ונרתק של בשמים. רבצל — כלי של בשמים ע"פ מסכת כלים, כ, א. דימוי העכו"ם לנרתק בשמים שאין בו ריח בגוף הנרתק אלא בבשמים שבתוכו כן העכו"ם אין בהם מעשים טובים. 23. אצל על בני לבנה פצל — נתרבה ונתגדל על בניו של יעקב, שפיצל מקל לבנה לח, לוז וערמון, בראשית ל, לז (ערוגת הבושם): בני לבנה פצל — כינוי לבני ישראל. 24. לא הקל — עולו מעל צווארם ורודה בשבט עליהם יום יום. ויפצל — קולפם ושולל ממונם. 25. יקר נעקר נקר וגו' — ישראל שהיה יקר ובן יקיר עכשיו ניקר כמ' מנקר באשפה (יומא עה, ב) מנומר מנוקד ונפקר. וניתן להפקר ובוזזין את ממונם. ניקר — במדקרות. נפקר — מלשון הפקר. ונפזז — נתבלבל מלשון פזיזא. 26. הוחפר עופר בעפר וגו' — חופרים לו חפירה. עופר — מעפרים בעפר (לה"כ ש"ב טז, יג) ור"ל זורקים עליו עפר. הוחפר — ע"פ ירמיה

25 יִקָּר נַעֲקָר נִקָּר נִפְקָר וְנִפְזָז

הַזֹּחֵפֶר עֹפֶר בְּעֶפֶר בּוֹז וְנִבְזָז

בְּזוּי לְזוּי כְּמַעֲיֵן נוֹבֵעַ וְנִנְעָז

רַחֲלִיף חֶלֶב חוֹלֵב וְצֶמֶר גִּזָּז.

שְׁלָמִים לַהוֹלָמִים וְלַמְשָׁה יַעֲקֹב מִדּוּעַ

30 מִשְׁרָה סָרָה קָרַן יִשְׂרָאֵל לַגִּדּוּעַ

עָגַל לֹא לָמַד בְּמִלְמַד רָדוּעַ

יוֹם לְיוֹם לְמִכִּים חֲבוּר וּפְדוּעַ.

הַעֲלָה דָלָה גִּלָּה עֲתִיד וְאוֹתִיּוֹת

חֲבִתֶּךָ רְשׁוּפָה בְּלֶהֱבֵת שְׁלֶהֱבֵת חֲתִיּוֹת

35 זְהוּי קְהוּי בְּרִתֶּת וְרִטֹּט חֲתִיּוֹת

קָרָאֲתִי שְׁמֶךָ יְיָ מִבּוֹר תַּחֲתִיּוֹת.

רב צל: לפ. 24. רדה כמקל: לפ, נים. רדה ויפצל: אא, ה, ק. עול רדה: ו, לן. ורצה במקום ורדה: א. 25. ניקר נעקר: א, אא, ה, ו, לן, לפ, נים. 26. בוש ונעזז: א, אא, ה, ו, לן, לפ. בוש ונבזז: נים, פר, ק. 27. נובעו: חס': ו. כמעין גבע: פר. במעין גבעו נעזז: ג. במעוז גבע ונעזז: נים. כמעוז גבע ונעזז: א, אא, לן, לפ. ונגזז: א, לפ. 28. חולב חלב: א, אא, ה, לן, נים, פר, ק. 29. יעקב חס': ו. 31. כמלמד: לפ. 32. יום יום: א, אא, ה, ו, לן, לפ, נים. למוכים: לפ. 33. גלה תגלה: א. גלה דלה: לפ, ק. 34. כלהב שלהבת: לפ, פר. 35. ורהוי: א, ו, לפ, ק. ברית חתת: ה. ברטט ורטט: לפ, ק. 36. קראתיך: בדפ'.

נ, יב חפרה יולדתכם בוז לבוז. נבזז — מבוייש ור' פסחים ע"ב, ב. 27. בזוי — לשון נבזות. לזוי — לשון נלוז וקל עדה"כ לזות שפתיים (משלי ד, כד) ור"ל לשחוק ולעג הרבה ועתה הם כמעין נובע. נעזז — לשון מעוז ואמיץ עלינו (ערוגת הבושם). 28. רחליך חלב וכו' — ישראל שהם כרחל לפני גוזזיה נאלמה (ישעיה נג, ז) חלב שלהם הוא חולב ומוצץ וצמרו הוא גוזז ולובש. 29. שלמים תמימים להולמים וגו' — מדוע שלמים נותנו ביד הולמים (מכים) ויעקב למשיזה למה? 30. משרה סרה וגו' — סרה המשרה של ישראל וקרנם לגידוע היה (ערוגת הבושם). 31. עגל לא לומד וגו' — וישראל (עדה"כ ירמיה לא, יח) שהם כעגל לא לומד בעול מדוע נותנים עליו מלמד הבקר? במלמד רצוע — מיוסר הוא במרצע ולוקה תמיד, כשור זה שמייסרין אותו במלמד הבקר והוא לא לומד ולא נוסה בכך (ערוגת הבושם). 32. יום ליום למכים — מסור הוא ביד מכים (כינוי לאויב) מיום ליום. חבור — לשון חבורה. ופצוע — לשון פצע מלשון פידעא ע"פ תרגום אונקלוס לשמות כא, כד. 33. העלה דלה גלה וגו' — האותות והעתידות גלה לנו להעלותינו ולדלותינו (ערוגת הבושם). 34. חבתך רשופה וגו' — אהבתך כרשפי אש הראה לנו. חותיות — לשון גחלים אתה חותה. 35. זהוי — לשון גערה כמו נזהא דתורא (פסחים קיב, עמ' ב'). קהוי — מאוס. רתת רטט, חתיות — לשון חרדה. חתיות — שבר פירש"י וכל הטור מציין העלבון בו נתנוים בני ישראל והמשורר בתוכם ומתוך עלבון זה: קראתי שמך ה' מבור תחתיות הגולה.

פיוטי אליה בר שמעיה

לא. אשמינו ועוונינו

סליחה סטרופית בעלת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים
בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'.
המשקל: חמש מלים בכל טור.
אקרוסטיכון: אלף בית.
החתימה: אליה בר שמעיה חזק.
המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 127 (א); אוקספורד 1161 עמ' 7 (אא);
האמבורג 139 עמ' 209 ב' (ה); לידן סקאל. 4 עמ' 176 (לן); קרלסרוה 309 עמ'
168 ב' (קר).
פורסם: סליחה אויגנשבורג סי' 182 עמ' קז.
נזכר: ד. א 8139; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

לא. סליחה

אֲשָׁמִינוּ וְעֹנֵינוּ עֲצָמוּ מִסֵּפֶר
בְּטַל הַתְּמִיד קָרְבָּן אֵין לְכַפֵּר
גְּבוּר בְּפֶרֶץ לַעֲמֹד כַּעַס לְהַפִּיר
דֵּל הַדּוֹר וְחֹדֶל מִשְׁכִּיל וְסוֹפֵר

5 הֶצֶחַן הַלֵּב וּבְעֵזִים מִרְאָה וְנִגְאָל
וּכְפִי אֲשֶׁר חָטָא וְאֲשֶׁר נֹעַל
זָבָחוֹ הוֹפֵגֵל לַחֲמוֹ לָחֶם מִגְאָל
חֶפֶר בִּקְשׁ בִּקְשָׁה וְשׂוֹאֵל מִשְׁאָל

שינויי נוסח: 1. רבו ועצמו: קר. 2. בטל: לן. וקרבן: א. קרבן התמיד ואין במה לכפר: קר. 3.
וכעס: א. גדל הכאב ורב בוש וחפר: קר. 5. לב: א, אא, ה, לן. כעדים: א, לן. 6.
נואל: א, אא, לן, קר. 7. ולחמו: א, קר. 8. חופר: אא, לן. ושאל: א. ושואל אשאל:

פירושים והערות: 1. אשמינו – מנוסח גם אשמתנו. 2. בוטל התמיד – מאז חרב ביהמ"ק.
3. לעמוד – אין מי שיעמוד. 4. דל הדור – במעשיו. וחדל משכיל – ואין משכיל וסופר דורש
את אלוהים עפ"י תהלים יד, ב. 5. הוצחן – לשון חטא וטומאה. 6. ואשר נועל – נעל
לבו מן התשובה (עפ"י שמות רבה יג, ד). 7. זבחו הופגל – זבחו נפסל לקרובן, עפ"י
זבחים מב, ב ושם רש"י. 8. חפר – לשון בושה עפ"י הקלירי. 9. סיג – רשעות. ה'

- טומאה חטאה סיג צרוף מטהר
 10 ישר עקב סורר עוד מלהתיהר
 כחפצך לעבדך נשפה הגיה והנהר
 לבחור בחיים בצווי עדתו להזהר
 מה יזכה נבער עמד במפלל
 נמס תוכו הותך כקיפא ואלל
 15 סואבות ידיו הרי הוא כחלל
 עול מגיל טהרה וקדשה חלל
 פשע ומשוגה אתו בל תלין
 צרפהו הפרישהו כתרומה ולא כחלין
 קטרת תפלה תכוון כהקרבת עולים
 20 רצה היום זקנים ונערים ועוללים
 שלום פר שיח שפה רצה
 תדחה משטין גער ערבב מתנצה
 אנא לעבדיך משפטיך לאור יצא
 יקובל היום מליץ מחבב ומרצה

אא, לן. וטהר: קר. 9. טומאה חטא: א. 10. מלהתיקר: ה. 11. לעפרך נשפה: קר. בשפה הגיה והנחר: א. 12. בצווי עדתו חס': קר. 14. חותך: אא, ה. בקיפא: א. כקיפה: לן. ככיפה: ה. הותך קפוי: קר. 15. סובאות: אא, ה, לן. ידים: קר. 17. ומסוגה: קר. ילין: קר. 19. תפילתו: קר. כהקרבת אלים: לן. 22. געור... מתרצה: אא. 23. ועובדיך: אא. לאור חס'.

יצרף את סיגם ויטהרם. 10. ישר עקוב — עפ"י ישעיה מ, ד. ואת סורר עוד מלהתיהר, עפ"י תהלים סו, ז. 11. נשפה — גובה ונישא. הגיה והנהר — שתיהן לשון הארה. 12. לבחור בחיים — עפ"י דברים ל, יט. 13. במפלל — בתפילתו. כקיפא — משהו קרוש ומוצק. 15. סובאות ידיו — בידי המטונפות. הרי הוא כחלל — כמת. 16. עול מנוול — כינוי לרשע ולנבזה. 17. פשע ומשוגה וגו' — עפ"י איוב יט, ד. 19. כהקרבת עולים — כאילו הקרבנו קרבנות. 21. משטין — כינוי למקטרג. מתנצה — מתקוטט. כבר השתמש משוררנו במוטיב זה בשירים

25 בריב הצדק בדין זכנו שוענו
שמע יה תחנונינו אליך בשוענו
חזק רפיון חיל איל מושיעינו
חנונו אלהים כחסדך כרב רחמך מחה פשעינו.

אא, ה. 24. יקבל: א, ה, לן. ומתרצה: אא, ה. 26. בשועינו: א. 27. איל חיל: א, אא, לן, קר. 28.
בחסדך ברוב: א. פנה אלינו: קר.

אחרים. 23. ייצא — הוצא משפטך לאור. 27. היל איל — חזק אותו ואמצהו עפ"י יניי. 28. חנונו
אלהים וגו' — עפ"י תהלים נא, ג.

לב. אשמתי עד לשמים

סליחה בת עשרים ושבעה טורים מחורזים בחריזה מברחת.

המשקל: ארבע מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1058 ס"י קכו (א); אוקספורד 1154 ס"י קעד (אא); האמבורג 138 ס"י קיג (ה); וינה 97 ס"י קי (ו); לונדון 627 ס"י קלא (ל); לייזן 214 עמ' 243 (לן).

פורסם: אגרות שד"ל 907. ב"ערוגת הבושם" ג' 353 בהערה 80 כותב המהדיר: סליחה זאת לא נדפסה ואף לא נרשמה ע"י דוידזון באוצרו...; ערוגת הבושם ג' עמ' 353 (פירוש בלבד). ההתחלה מנוסחת אשמתי גדלה עד לשמים. נזכר: לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245; צ. ס"פ 207.

לב. סליחה

אֲשַׁמְתִּי עַד לַשָּׁמַיִם גְּדֻלָּה

בְּגִדְתִּי וְהִרְבֵּיתִי חֲטָאָה גְּדֻלָּה

גִּילִי שָׁבַת וּמַשׁוּשֵׁי גָלָה

דְּמִיתִי לְאִשָּׁה סוֹרָה וְגוֹלָה

הֵייתִי זוֹלָלָה בְּזוּיָה וּשְׁפָלָה 5

וּבְצֻהָרִים מְמַשֶּׁשֶׁת כְּעוֹר בְּאַפְלָה

זְרוּיָה מְדִיר גְּזוּרָה מְמַכָּלָה

חֲמוּסָה בְּפִי כָּל לְאָכְלָה

טְרוּדָה מְחַפָּה טְבוּעָה בְּמַצוּלָה

שינויי נוסח: 2. אשמה גדולה: אא, ה, לן. 5. בזויה זוללה: ון, ל. גוללה: לן. 6. מגששת: ל. ממשמשת: לן. 9. טרודה ודחופה מחרפה: לן. 11. נכשלתי: ה. הושמתי:

פירושים והערות: 1. אשמתי וגו' — עפ"י עזרא ט, ו. 3. גילי וגו' — איכה ה, טו. 4. דמיתי וגו' — בגלותי. לאישה סוררה וגולה כלומר שסרה מתחת בעלה וגולה אחרי בעלים אחרים וסופה שנעשית בזויה וזוללה על ניאופה, כך היו בני ישראל (ערוגת הבושם). 5. הייתי זוללה — עפ"י איכה א, יא. פירוש זוללה כמו זול ויוקר (כנ"ל). 6. ובצהרים ממששת — עפ"י דברים כח, כט. 7. זרויים מדיר — מירושלים. לפי שישראל נקראו צאן, כדכתיב גזר ממכלה צאן (חבקוק ג, יז) ואומר ואתנה צאני וצאן מרעיתי (יחזקאל לד, לא) לכן אדמה את ירושלים לדיר. 9. טרודה מחופה — מירושלים כדכתיב וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן נוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה (ישעיה ד, ה)

- 10 יְגוּעָה לְמָצָא רוּחַ וְהִצָּלָה
כְּשִׁלְתִּי נַחֲשִׁלְתִּי וְהוֹשַׁמְתִּי לְמַפְלָה
לְאֵין שׁוֹעֵן יִשְׁנִי מִכְּפָלָה
מִטָּתִי לְבִטָּתִי מִכָּה נִחְלָה
נְהִייתִי נִחְלִיתִי כְּחֹלָה נֹחֶלָה
15 סוּעָה גוּעָה סְבוּאָה תִרְעָלָה
עֲצוּבָה עֲזוּבָה מְאוּסָה וְגַעוּלָה
פְּרִזּוֹן חִדְלָתִי וְרֹאשׁוֹנָה מְמַשָּׁלָה
צָרוֹת גָּעוֹנִי וּבֹאֲתָנִי מִכְּשָׁלָה
קָרְבָה אֶל־נַפְשִׁי גִאָלָה
20 רַחֲמָן רַפָּא נָא לָהּ
שָׁבֵר תַּחְבֹּשׁ וּמְזוֹר הַתְּעִילָה
תַּחֲן תִּקְבֹּל כְּאֶשֶׁם וּמַעֲיִלָה
אִמֶץ לִבִּנוּ יַחֲיד הַנִּפְלָא
בִּרְר רִוְחָנוּ שְׁמֵרָנוּ מִתַּפְלָה
25 עֲבָדֶיךָ יְדִידֶיךָ הָרֵם וְהַתְּלִילָה
חֲזִקֶם וּבְכִיתֶךָ אוֹתָם הַשְׁתִּילָה
וְתִבְנֶה עִיר עַל תֵּלָהּ.

אא, ה, ון, ל. הושת: לן. 12. לאין שועני: אא. לאן שועננו: לן. שוען חס': ה. מכפל: לן. 14. נחליתי
נהייתי: אא, ה, לן. 15. סועה גולה: ון, לן. סאובה: א. סבויה: ה. 16. עצורה: אא, ה, לן. 17.
ראשונה: אא, לן. ראשון: ה. וממשלה: לן. 20. רחמה: אא, ה, לן. 21. ומזור התפילה: ה. 22. כאשם
וכעולה: אא, לן. כאישה בעולה: ה. 24. שומרני: ון. ושומרנו: לן. 28. טור נוסף: ואזניך קשובות
תהינה אל התפילה: אא, ה, לן.

טבועה במצולה — לגלות קורא משוררנו מצולה עפ"י תהלים סט, ג. 11. והושמתי למפלה —
עפ"י ישעיה כג, יג. 12. לאין שוען וגו' — לאין נחשב השוען, שאני שוען בזכות אבות שהן ישני
מכפלה (ערוגת הבושם). 13. מטתי — לשון מטה ידך עמד (ויקרא כה, לה). לובטתי — מלשון
ואויל שפתים ילבט (משלי י, ח). מכה נחלה — מכה של חולי חזקה, מלשון נחלה מכתיד (ירמיה
ל, יב). 14. נהייתי נחליתי — דניאל ח, כז. 15. סבואה תרעלה — שתויה כוס התרעלה כמו זולל
וסובא (דברים כא, כ) (ו)סובאך מהול במים (ישעיה א, כב). 17. פרזון חדלתי וגו' — שהיתה
בראשונה ממשלתי וכתוב (זכריה ב, ח) ופרזות תשב ירושלים. 18. ובאתני מכשלה — באה לי
הכישלון. 19. קרבה — תהלים סט, יט. 21. ומזור התעילה — חולי רפא עפ"י עובדיה ז. 25. הרם
והתלילה — לשון הגבה, מלשון תל עפ"י יחזקאל יז, כב. 27. ותבנה עיר על תלה — עפ"י ירמיה
ל, יח.

לג. את ה' בהימצאו

סליחה סטרופית משורשרת, במחזור רומא לשחרית של יוה"כ, במ"פ וביהם לצום גדליה ובמ"א ליום ב' של עשי"ת, בת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. כל טור רביעי הוא קטע מפסוק בשינוי ללשון רבים או יחיד. המלה האחרונה שבכל טור רביעי מן המחרוזות היא מלת שירשור הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה וכך היא גם נקלטת באלפבית.

המשקל: חמש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית הקולט שלושה טורים בכל מחרוזת.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתב-יד: ברלין 9 סי' עח (ב); ברן 228 סי' קג (בן); גיטינגן 5–7 לא ממוספר (גט); גיניבה 12/8 סי' ו (גן); האמבורג 134 סי' קו (ה); האמבורג 135 סי' סה (הא); האמבורג 139 עמ' 31 (הב); וטיקאן 315 סי' פא (ו); לייפציג ב"ח 2 עמ' קסז (לפ); מחזור נירנברג עמ' 267 (נ); פאריס 620 עמ' 70 (פ); פאריס 623 עמ' 216 (פא); קמברגי ד"ד 2.30 סי' לט (ק); קרלסרוה 11 סי' עח (קר).

פורסם: אס"ב 269; גולדשמידט מחזור יוה"כ 527; כל-בו ח"א 286; מטיב שפה 43; סליחות 1548 עמ' 72; סליחה 1712 עמ' 33; סליחות פאזנא 25; סליחות קוילן 60; ערוגת הבושם ג' 428–430 (פירוש בלבד); רומא שד"ל ח"ב 102; תחנונים וסליחות 33; שמ"ז 42.

נזכר: ד.א 4896; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

לג. סליחה

אַתּ יי בְּהִמָּצְאוֹ לְדִרְשׁוֹ קִדְמָתִי

בְּעֵד לְכַפֵּר כִּי כְּתוּלָע נֶאֱדַמְתִּי

גִּלְגַּל הַלֵּב וְטִמְטֵם וְכִישָׁן נִרְדַּמְתִּי

כְּמַעַט כְּסֻדָּם הָיִיתִי וְלַעֲמָרָה דָּמִיתִי:

שינויי נוסח: 2. בעד עוונם: א, הב, קר. בעד עוונתי: ה. בעד: ו. בעד עוון יכפר: פ. בעד יכפר עוון: פא. 3. גלול: פא. גלגול גולגל: הב. טומטום: בן, הב, לפ, נ, פא.

פירושים והערות: 1. את יי בהמצאו לדרשו קדמתי – ישעיה נה, ו, וזמן הימצאו הם עשרת ימי תשובה, כדרשת חז"ל ר"ה דף י"ח א'. 2. כי כתולע האדמתי – בעוונותי, על פי ישעיה א יח. 3. גולגל הלב וטומטם – בעבירותי, כי העבירה מטמטמת (פי' מבלבלת) לבו של אדם כדרשת חז"ל יומא דף ל"ט א' (וגלגל וטומטם, משמעותם ערבב, כלשון המשנה חלה ג' ד'). 4. כסדום הייתי וכו' – ישעיה א, ט. 5. דמיתי

- 5 דְּמִיתִי לְסוּטָה פְּרוּעָה מְנַאֲפֶת וַחֲלָלָה
הֵיִתִי עֲדִים וְכִשְׁמָלָה בְּדָמִים מְגֻלָּה
וְחִסְרָתִי מִפְּגִיעַ וְיֹדַע אֵין לְפִלָּה
רָאָה יִי וְהַבִּיטָה כִּי־הֵיִתִי זֹלָלָה:
- זֹלָלָה כְּבוֹדָה נֶהֱפְכָה בְּיַד מְגָאֵל
10 חָנָם נִמְכָּרָה לְצִמְיַתָּה וְאֵין גּוֹאֵל
טָבַע נִכּוֹן וְנִשָּׂא וְחָרַב אֲרִיאֵל
הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תְּפֹאֶרֶת יִשְׂרָאֵל:
- יִשְׂרָאֵל לְבוֹזָזִים וְלִמְשָׁסָה עַד מָתִי
כְּאַרְבֶּה רַבּוֹ עוֹרָקִי וְעֶצְמוֹ מִצְמִיתִי
15 לֵלֵב בְּשׁוּמֵי הָרִיסוֹתִי חֲרֻבוֹתִי וְשׁוּמֹתִי
וַתִּבְחַר מִחֲנֹק נַפְשִׁי מֹת מַעֲצָמוֹתִי:

6. כעידים: גט, פ, פא. כבגד עידים: ב, הא, הב, לפ, ק, קר. והוסתרי כשמלה: בן, גן, פא, ק, קר. והושמתי כשמלה: הב, פ. 9. ונהפכה: הא. מנאל: בן, גט, קר. 10. חננס לוקחה: ב, בן, גן, הב, נ, פ, קר. חננס לקוחה: לט, ק. ואין לו: פ. 11. נשא ונכון: פ, פא. חרב: לפ. בית אריאל: פ. 13. ומשיסה חס': פא. 15. הריסותי בשומי: פא. וחורבותי: פא.

לסוטה פרועה מנאפת – כלשון הנביאים (כגון ירמיה ג, ט) הרגילים להשוות בגידת העם לניאוף, והסוטה פרועה (במדבר ה, ח). 6. הייתי עדים – כבגד עדים, ישעיה סד, ה, כפירש"י שם כבגד מטונף. וכשמלה בדמים מגוללה – ישעיה ט, ד. 7. וחסרתי מפגיע – שם נט, טז. ויודע אין לפללה – להתפלל בעדי. 8. ראה יי והביטה... – איכה א, יא. 9. כבודה – תהלים מה, יד, ר"ל מכובדת. ביד מגאל – ביד הגויים המטנפים את כבודה של ישראל (הלשון ע"פ ישעיה נט, ג ועוד). 10. חננס נמכרה – ישעיה נב, ג. לצמיתות ואין גואל – ויקרא כה, ל. 11. טבע – איכה ב, א. נכון ונשא – הר הבית ע"פ ישעיה ב, ב (מיכה ד, א). וחרב אריאל – כינוי לבית המקדש, ישעיה כט, א. 12. השליך משמים ארץ וכו' – איכה ב, א. 13. ישראל לבוזזים ולמשסה – ישעיה מב, כד. 14. כארבה רבו – ירמיה מו, כג. עורקי – איוב ל, יז, ופירש"י שם רודפי ועצמו מצמית תהלים סט, ה. 15. ללב בשומי – בשומי ללב. הריסותי חרבותי ושומותי – ישעיה מט, יט. 16. ותבחר מחנק נפשי... – איוב ז, טו. ופירוש הטורים 15–16: כשאני משים ללבי העלבון אז בוחר אני במוות

מַעֲצָמוֹתַי הַמִּפְצָחוֹת וְהַמִּפְלָחוֹת מִמַּכְעִיסִיךָ וּמִמַּזְעִימִיךָ

נִמְתִּי נִלְאַתִּי נִשָּׂא חֲרוֹנְךָ וְזַעַמְךָ

שִׁים לֵב לְגֹאֵל חַיִּית נְעִימִיךָ

20 כִּי שְׁמְךָ נִקְרָא עַל-עִירְךָ וְעַל-עַמְּךָ:

עַמְּךָ זְרוֹיִים פְּזוּרִים בְּכָל מוֹשְׁבוֹת

פְּקֻדוֹךָ בַּצָּר פְּקֻדוֹךָ בְּמַעַשׂ וּבְמַחֲשָׁבוֹת

צָלַל זָדוֹן הָעֶבֶר וְרַפָּא מְשׁוּבוֹת

אֲדַנִּי שְׁמָעָה בְּקוֹלִנוֹ תִּהְיֶינָה אֲזַנֶּיךָ קְשֻׁבוֹת:

25 קְשֻׁבוֹת תִּהְיֶינָה אֲזַנֶּיךָ לְשַׁפְּךָ שִׁיחֲנוֹ

רֵן שָׁפָה קָבַל כְּרִיחַ נִיחוּחֲנוֹ

שִׁחְרָנוֹךְ מִגִּנְנוֹ וּבָךְ שְׁמִנּוֹ מִבְּטָחֲנוֹ

וְשְׁמְךָ עָלֵינוֹ נִקְרָא אֵל תִּנְיָחֲנוֹ:

17. נפלות: פ. מכעסך: פא. גרעמך: פא. וממרעימך: בן, גן, הא, הב, ו, פ. 19. ללב: הב. 21. פזורים זרויים: הב, לפ. פזורים פרודים: גן, ו. 22. בחרוך במעש: פא. פחדוך בצר פקדוך: הא, הב. לחש מחשבות: ו. 23. צחון לחשם קשוב: גט, הב, נ, ק. לחשם שעה: קר. והעבר: לפ, פא. בתחינת תשובות: קר. 24. בקולי: גט, הא, נ, פ. 25. לשפוך: גן, נ. 26. לקבל: נ. כניחוחנו: גן. 27. שיחרנוך מלכנו: הב. לבד בד: ו, לפ. שמנו חס': בן, ו, פ. שמנו יהב: גט, נ, ק, קר. מבט מבטחנו: פא. 28. שמך: ק. 29. זה כמה: הב, ק, קר.

(“ערוגת הבושם”). 17. מעצמותי המפוצחות – מיכה ג, ג. והמפולחות – איוב טז, יג, פי המנותחות. 28. נמתי – אמרתי. נלאתי נשוא – ישעיה א, יד. 19. חית נעימך – נפש ישראל, ‘חית’ דוגמת תהלים קמג, ג, וישראל הנעימים ע”פ ש”ב כג, א. 20. כי שמך נקרא – וכו’ דניאל ט, יט. 21. זרויים – ויקרא כו, לג. פזורים – יואל ד, ב. 22. פקדך בצר – ישעיה כו טז. 23. צלול זדון העבר – ע”פ מיכה ז, יח תשליך במצולות ים וכו’. יש גורסין צקון לחשם קשוב ישעיה כו, טז. ורפא משובות – הושע יד, ה. 24. אדני שמעה בקולנו... – תהלים קל, ב. 25. לשפך שיחנו – ע”פ תהלים קב, א. 26. רון שפה כריח ניחוחנו – הענין ע”פ הושע יד, ג ונשלמה פרים שפתינו. 27. ובך שמנו מבטחנו – תהלים מ, ה. 28. ושמך עלינו נקרא – וכו’ ירמיה יד, ט. לשמה למשל ולשנינה – דברים כח, לז. לבשת ולכלימה –

- תְּנִיחָנוּ אָדוֹן כַּמָּה שָׁנִים לָמָּה
30 לְשִׁמָּה לְמַשָּׁל וְלִשְׁנִינָה לְבִשָּׁת וְלִכְלָמָה
יֶאֱמֵן וְיוֹחַשׁ הַמְּבַטֵּחַ שֶׁהַבְּטָחָתָּ לְשׁוֹמְמָה
אֲנִי יְיָ בְּנִיתִי הַנֶּהָרְסוֹת נִטְעָתִי הַנֶּשְׁמָה:
הַנֶּשְׁמָה בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים תִּקְבֹּץ וּתְכוֹנְנָה
שִׁמְעָה יְהִי חֲנוּנָה כִּי־עַתָּה לְחַנְּנָה
35 חֲזֵק מֵאֲמִירֶיךָ בְּצֵל יָדְךָ לְגוֹנְנָה
וּפְדוּיֵי יְיָ יִשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בִּרְנָה:

30. לשמה חס': ב, בן, גן. ולשנינה חס': ו. ללעג לבושת: בן, גט, נ. 31. יוחש: פא. יוחש ויאמן: ק. אשר הבטחתה: לפ. המבטח הבטחתה: ק. 33. גדולים חס': בן. תבנה תקבץ: הא. תייסד במקום תקבץ: בן, גן, לפ. 34. כי בא עת: ב, גן, הא. 35. מאמרך: לפ. ק. מאמיניך: הב, ו. ובצל: בן, פ, פא.

תהלים לה, כו. 31. יאמן ויוחש — ע"פ ישעיה כח, יז. 32. אני יי בנית... — יחזקאל לו, לו. 33. ברחמים גדולים תקבץ — ישעיה נד, ז. 34. כי עת לחננה — תהלים קב, יד. 35. מאמיריך — ע"פ דברים כו, יז. ויש גורסין מאמרך, ר"ל המאמר ובצל ידי כסיתיך, ישעיה נא, טז. בצל ידך — ישעיה מט, ב; נא, טז. 36. ופדויי יי ישובון... — ישעיה נא, יא-לה, י.

לד. אתה חלקי וצור לבבי

סליחה סטרופית ליום ג' של עשי"ת, מ"ל ליום ד', בת שש עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת שלושה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. כל טור שלישי פסוק מן המקרא. המשקל: ארבע מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ המקורות. כתב-יד: אוקספורד 1154 עמ' 159 (א); אוקספורד 1155 סי' ח (אא); אוקספורד 1159 סי' לח (אב); ברלין 9 סי' קד (ב); גיניבה 12/8 סי' כה (ג); האמבורג 135 סי' עז (ה); האמבורג 139 עמ' 172 (הא); וטיקאן 315 סי' קטו (ו); לייזן 214 סי' יא (לן). פורסם: אס"ב 273; גולדשמידט מחזור יוה"כ 527; כל-בו ח"א 309; מטיב שפה 82; סליחות 1548 עמ' 85; סליחה 1712 עמ' 138; סליחות קוילן 62. נזכר: ד. א 8800; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

לד. סליחה

אָתָּה חֶלְקִי וְצוֹר לִבִּי
אֲוִיתִיךָ בְּלִילָה עַל מִשְׁכְּבִי
אֲלִיךָ אֶקְרָא בְּעֶטֶף לִבִּי:
בְּגִדְנוּ וְהִרְבִּינוּ חוֹבוֹת וּכְעָסִים
כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים:
גָּבְרוּ עַד מְאֹד מְצוּקוֹתֵינוּ
בְּרוּאָה שְׁגִינוּ פְּלִילִיָּה פּוֹקוֹתֵינוּ
וּכְבִּגְד עֲדִים כָּל צְדָקוֹתֵינוּ;

שינויי נוסח: 1. איותיך קויתך: אא, ב, לן. 3. בעפר: א. מאוסים: אא. 5. עד מאד חס': ג. עד חס': ו. מאד מאד: אב. פלילה: אב, ג, ו. פלילות: אא, ה, לן פלילות פיקותינו:

פירוש ו הערות: 1. אתה חלקי וצור לבבי – תהלים עג, כו. איותיך בלילה על משכבי – ישעיה כו, ט בצירוף שה"ש ג, א. 2. אליך אקרא בעטוף נפשי – תהלים סא, ג. 3. חובות – חטאים. וי"ג חימות, ומסתבר. ולמרמס כאפר – מיכה ז, י. אנו מעושים – לחוצים, דחוקים, ע"פ יחזקאל כג, ג, עשו דדי בתוליהן. 4. כי אין בנו מעשים – אין זה לשון המקרא אלא לקוח מתפלות עתיקות ומשמש במקום פסוק. 5. ברואה שגינו פלילה פוקותינו – ע"פ ישעיה כח, ז שגו ברואה פקו פלילה, פי' טעינו בדין ושיבשנו צדק ויושר, והמשפט היה

- דַּעַת חֲסִרְנוֹ פִּתְאִים מַעְרָמָה תִּהְלֶה תִּשִּׁים בְּמַלְאֲכֵי רוּמָה
אָף כִּי אָנוּשׁ רָמָה :
הֵן אֵיִם תִּטֹּל כְּדֵק וְאִם עוֹלָתָה תַּחֲפֹשׁ וְתִבְדֵּק
מָה נִדְבֵּר וּמָה נִצְטָדֵק : 10
וְאַבְקֶשׁ גּוֹדֵר-גֹּדֵר וְעוֹמֵד בַּפָּרֶץ וַיֵּשֶׁר אֵין פָּנִים לְהָרֶץ
אֲבָד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ :
זֶמֶן קָצִי סָתוּם מִלֵּדַע עוֹנוֹתֵי הַטּוֹ קֶרְנִי לְהַגְדֵּעַ
כִּי פִשְׁעִי אָנִי אֲדַע :
חֲמֵס אֲזַעַק וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָמָּה צָדִיק מִכֶּתִיר מְרַשִּׁיעַ
וְלֹא קִצְרָה יָדְךָ מִהוֹשִׁיעַ :
טְלֹאֲיֶךָ דּוֹפְקִים כַּיִּם הוֹמִים אָנוּסִים חֲמוּסִים בְּיַד אֲדוֹמִים
תִּשְׁכַּחֲנוּ תַעֲזֹבְנוּ לְאֶרֶץ יָמִים :
יַעֲקֹב לְמִשְׁסָה וַיִּשְׂרָאֵל לְבוֹזִים כְּבוֹדָה שְׁבַעַת חֲפוֹת חֲזִיזִים
וּכְרָחֵל נֶאֱלָמָה לְפָנֵי גּוֹזִזִים : 20

א, הא. פוקינו : אא. פקיקותינו : ב, לן. 7. פותים : א, אא, ב, ה, ו, לן. ופתאים : הא. 9. הן אדם : ה.
עולה : אב, ו. תחופש ותובדק : א, אא, ה, הא. תקבוץ ותובדק : לן. תקפוץ ותובדק : ב.
תחקור ותבדוק : ו. 11. גודר עומד : א, אא, אב. גדר חס' : אב, ב, ה, ו, לן. דומה : לן.
13. סתום (בצווי) : לן. קרנותי : אא. לגדע : אא, אב, ג. 15. חמס אקרא : ב, הא, ו, לן.
16. הן לא : אב, ג. 17. ביד אומים : אא, אב, הא, ו. 19. למשיסה חס' : ב. שבעתה :

לנו למכשול. 6. וכבגד עידיים כל צדקותינו — ישעיה סד, ה. 7. דעת חסרנו פתאים מערמה —
משלי א, ד, ר"ל חסרנו דעת, והננו פתאים בלי חכמה. תהלה תשים במאלכי רומה — איוב ד,
יח. 8. אף אנוש רימה — שם ד, כה. 9. הן איים תטול כדק — ישעיה מ, טו. ואם עולתה תחפש
— תהלים סד, ז. 10. מה נדבר ומה נצטדק — בראשית מד, טז. 11. ואבקש גודר גדר ועומד
בפרץ — יחזקאל כב, ל. וישר אין — מיכה ז, ב. פנים להרץ — לרצות את פניך. 12. אבד חסיד
מן הארץ — מיכה ז, ב. 13. עונותי הטו — ירמיה ה, כה. קרני להגדע — איכה ב, ג. 14. כי
פשעי אני אדע — תהלים נא, ה. 15. חמס אזעק ואין מושיע — חבקוק א, ב. למה צדיק מכתיר
רשע — למה מכתיר (פי' אורב, מסובב) הרשע את הצדיק, ע"פ חבקוק א, ד. 16. ולא קצרה
ידך מהושיע — ישעיה נט, א. 17. כים הומים — ישעיה יז, יב. 18. תשכחנו תעזבנו
לאורך ימים — איכה ה, כ. 19. יעקב למשסה וישראל לבוזים — ישעיה מב, כד.
כבודה — תהלים מה, יד. שבעת חופות חזיזים — נכבדת בחופת שבעת ענני כבוד, לפי

כִּילִי וְנָבֵל כְּמֶלֶךְ בְּמִסְבּוֹ	נָדִיב וְשׁוֹעַ נְטָרֵד מַחְבּוֹ
כָּכְלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ:	
לֹא לְעוֹלָם תִּטֹּר לְהַחְרִיבֵנִי	שְׁמַאלְךָ דְּחִיתָנִי יְמִינְךָ תִּקְרַבֵּנִי
	אֲדָנִי עֲשֵׂקָה לִי עֲרַבֵּנִי:
25 מֵאֵז תָּמִיד לָנוּ הַדְּבָה	הַקּוֹיֵת שְׁבִים בְּרוּחַ נְדִיבָה
	אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֶהְבֵּם נְדָבָה:
נוֹבְעוֹת עֵינֵי כְּנַחַל אֲגָלִי	הוֹלֵל שׁוֹקֵט וְשָׁבְתוּ גִילִי
	וְאָנִי כְּמַעַט נָטִיו רַגְלִי:
שֶׁה אֲבֹד עִם נוֹשֵׁעַ	אֲוֹן מֵצָא מְבֹטֵן פֶּשַׁע
30	צָדִיק מָט לִפְנֵי רָשָׁע:

אא, אב, הא. כבוד שבעה: ב. כבודה שיכנתי: ו. חופת חזיזים: אא, ג, ה, ו. 21. נבל: אב, ב, ג, הא, ו. שוע: ו. 23. לעולם לא: אב, ג, ו. להדאיבני: אא, הא, לך. לחבבני: ב, ה. דחתני וימינך: א, אב. וימינך: אב, ה, ו. 25. תמיד חס': ב. דבה: אא, אב, ו. ריבה: לך. 27. נובעת: א. כנחלי: ו. כנחלות: ג. הלל: אא, ה. יהל: ב. כי הולל: הא. חוללי שקט: א. ישקט: ה. 29. שה אובד בקש: אב, ג, ו. 31. אויביהם: הא. הבטחת בארץ אויב: אב, ג, ה.

המדרש במדבר רבה א' ב' בזכות אהרן הקפתי אתכם בענני כבוד... וכמה ענני כבוד היו... ר' הושעיה אמר שבעה... וחזיזים פיף ענני, זכריה י, א. ויש גורסין שבעת, ר"ל השבעת אותה כבוד... 20. וכרחל נאלמה לפני גוזזים — ישעיה נג, ז. 21. כילי ונול — ישעיה לב, ד, פי' ערום ומושחת, כינוי לגוים. כמלך במסבו — שה"ש א, יב. נדיב ושוע — ישעיה שם, כינוי ליהודים. נטרד מחובו — גורש מתוכו ('טרד' פירושו 'גרש' בלשון חכמים, כגון מכילתא בשלח ב' ג' וטרדו מביתו. חובו ע"פ איוב לא לג, וכנראה הרחיב הפייטן את שטח שימוש). 22. ככלי אין חפץ בו — הושע ח, ח. 23. לא לעולם תטור — ירמיה ג, יב. שמאלך דחיתני ימינך תקרבני — לשון חז"ל סוטה דף מ"ז א' לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, והתחביר דוגמת תהלים מד, ג אתה ידך גוים הורשת וכו' 24. אדני עשקה לי ערבני — ישעיה לח, יד. 25. לנו הדבה — יש לנו שם רע. הקוית — נתת תקוה טובה. ברוח נדיבה — תהלים נא, יד. 26. ארפא משובתם אהבם נדבה — הושע יד, ה. 27. נובעות עיני כנחל אגלי — עיני נוטפות דמעות כנחל, ואגלי ל' אגלי טל, איוב לח, כח. הולל — סכל, תהלים ה, ו, ועוד שוקט — ישוב בשקט. ושבתי גילי — חדלה שמחתי. 28. ואני כמעט נטיו רגלי — תהלים עג, ב. 29. שה אובד — תהלים קיט, קעו. עם נושע — דברים לג, כט. און מצא — האון מצא אותו. מבטן פשע — ישעיה מח, ח. 30. צדיק מט לפני רשע —

עֲדוֹת בִּיעֶקֶב בְּתַעֲוֹדָה נַחְתָּם
בְּאַרְץ אוֹיֵב הִבְטַחְתָּ לְהַחְיֹתָם
וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם:
פְּשָׁעִים תַּעֲבִיר וְחוֹבוֹת תִּמְחֹק
הִרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁה לְרַחֵק
וּפְעָרָה פִּיהָ לְבָלִי חֵק:
35 צָפָה נַחְשׁוֹל קָרֵב לַחֲפִשָּׁנוּ
דָּלְנוּ וְהַעֲלֵנוּ מִטֵּיט רַפְּשָׁנוּ
שׁוֹבָה יִי חֲלָצָה נַפְּשָׁנוּ:
קִדְשָׁנוּ צוֹם בְּתַפְלָה לְקָדָם
חוֹבֵשׁ וְצָרִי לְמַכָּתְנוּ הִקְדָּם
זָכַר עֲדַתְךָ קִנִּיתָ קָדָם:
רָגַז הֵנַח כַּעַס הָשָׁךְ
40 מִבֵּית כָּלָא יִשְׁבִּי חֲשָׁךְ:
שְׁלוֹחַ לְשִׁבוּיָהּ קָרָא וְשִׁמְטָה
בְּרִיחַ גִּדְעָה שְׁבֵר מוֹטָה
רָפָה שְׁבָרֶיהָ כִּי מָטָה:

33. העבר: אא, אב. שאול נפשה הרחיבה: אב, ג. לדחוק: א. 35. צפה נשול קרב: א. להחפישנו: הא. העלנו: ג, ו. 37. לקדם: אא, ב. 39. והנח: א, אב. הניח: אב, ב, ג, ו. וכעס: אא. קשרים בעבותות: ג. אהב בעבותות המשך: א, אא, אב, ב, ג, ה, הא. בעבודות אהב: ו. בעבותות אהוב: אב. 41. לשבויים: א, ב, ה, הא. לשבורה: אא, אב, ג. קרא

משלי כה, כו. 31. עדות ביעקב — תהלים עח, ה. בתעודה נחתם — ישעיה ח, טז. 31–32. בארץ אויב הבטחת להחיותם. ואף גם זאת בהיותם... — ויקרא כו, מד. 33. הרחיבה שאול נפשה — ישעיה ה, יד. לרחוק — למרחקים (וי"ג לדחוק, פי' ללחוץ את החטאים שמה). 34. ופערה פיה לבלי חוק — ישעיה שם. 35. צפה נחשול — הבט בסערה (עי' ת"י יונה א, ד) ויש גורסין צפה נחשול, פי' גלי הים עברו עלינו (דוגמת צפו מים, איכה ג, נד). לחופשנו — להוציא אותנו לחירות (ע"פ ויקרא יט, כ). מטיט רפשנו — ישעיה נז, כ. 36. שובה יי חלצה נפשנו — תהלים ו, ה. 37. קדשנו צום — יואל ב, טו. בתפלה לקדם — לקדמך בתפלה, ע"פ מיכה ו, ו, תהלים פח, יד. 38. זכור עדתך קנית קדם — תהלים עד, ב. 39. כעס חשך — ע"פ אסתר ב, א. בעבותות אהבה — הושע יא, ד. 40. מבית כלא יושבי חשך — ישעיה מב, ז. 41. שילוח לשבויה קרא ושמיטה — לשון שילוח עבדים (שמות כא, כו). וי"ג לשבורה... ושמוטה — פי' הלקויה בגלות. בריח גדע — ישעיה מה, ב. שבור מוטה — ירמיה כח, י, פי' העול שעל צוארנו. 42. רפא שבריה כי מטה — תהלים ס, ד. 43. לתנין

תשובה השבתי לתנין וזוחל תקנתי הוא סולח ומוחל
הן יקטלני לו איחל :
45 אלינו הטה בורא אונך שמעה יודעך הקשיבה מחנךך
תכון תפלתי קטרת לפניך :
חזק כושל ואמץ רפיון מקדש יסד ישב אפריון
היטיבה ברצונך את ציון :

לשבורה ושמוטה : אב, ו. ושבור : אא, אב, ג, ה. לסולח : אב. 45. אזניך : א. שמעה
יורשיך : אב. יודעך האזינה : אא, אב, ג, הא. דורשיך האזינה : ו. 47. אמץ כשל : ו. ישב יסד : א,
אא.

וזוחל — דבירם לב, כד, לג' פי' ליצר הרע, ויש מפרשים לגויים הלועגים בנו. 44. הן יקטלני לו
איחל — איוב יג, טו. 45. אלינו הטה... אונך שמעה... הקשיבה — דניאל ט, יז. 46. תכון תפלתי
קטורת לפניך — תהלים קמב, ב. 47. חזק כושל ואמץ רפיון — ישעיה לה, ג. 48. ישב אפריון —
בנה מקדשך, ע"פ שה"ש ג, ט. היטיבה ברצונך את ציון, תהלים נא, כ.

לה. כנסת ישראל

תחינה סטרופית לייז בתמוז בת שמונה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: ארבע מלים בכל טור. החתימה: החל במחרוזת שנייה, אליה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1059 עמ' 173 (א); לונדון ששון 1028 עמ' 727 ב' (לש); פאריס 610 עמ' 223 (פס); פאריס 611 עמ' 71 (פ); פאריס 613 עמ' 81 (פא); פאריס 615 עמ' 107 (פב); פאריס 617 עמ' 169 (פג); קמבריג' ד"ד 2.30 סי' קנא (ק); שוקן 34 עמ' 185 (ש); שוקן 35 עמ' 117 (שא). פורסם: אגרות שד"ל 574 (רק ראשיתה) רומא ב' 178; רומא שד"ל ח"א 161. נזכר: ד. כ 486; לוח 14 סי' 21. ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 394 (מנוסח כנסת ישראל צועקת). צונץ ולנדסהוטה מיחסים אותה לאליהו סתם אבל שד"ל וכן כ"י שוקן 34 מיחסים אותה לאליה בר שמעיה.

לה. סליחה

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל זֹעֶקֶת בְּקוֹלָהּ
צָרָה כְּמַכְבִּירָה וְקוֹל כְּחוֹלָהּ
וּבְעֵנִיָּה זְכָרָה יוֹפִי מְכַלּוֹלָהּ
כִּי שְׁדֵי הַמֶּרֶץ לָהּ.

5 אֲנִי מִכָּל בַּחֲוִירָה הָיִיתִי
וּמִכָּל עֲלָמוֹת עָלִיתִי וְנִתְעַלִּיתִי
וּמִיִּדְדוֹתֵי שְׁטִמָּאתִי מְאוֹסָה נִקְרָאתִי
נִפְּגוּתִי נִדְכִּיתִי נִעֲוִיתִי שְׁחוּתִי.

שינויי נוסח: 1. צועקת: א, פ. 3. ובעיניה: ק. 5. מכל אום: ק. 6. ומעלמות שבעים עוליתי: ק. 7. ומידודי: ש. 9. אפדני ואששני: ק. 11. ומכבודי היתה: פג. ומעדיי הפשיטני:

פירושים והערות: 2. צרה כמכבירה וגו' – כך צועקת וזועקת כנסת ישראל. 3. ובעניה – בזמן גלותה. זכרה יופי מכלולה – שהיתה כלילת היופי ומשוש כל הארץ. 4. כי שדי המר לה – עפ"י רות א, כ. 5. מכל – מכל אומה ולשון. בחורה – נבחרת או מובחרת. 6. עלמות – כינוי לאומות העולם ובכ"י קמבריג': ומעלמות שבעים. ונתעליתי – עליהן. 7. ומידידותי – כינוי לבית המקדש. ומחמת שטימאתי את ביהמ"ק נקראתי מאוסה. 8. נפוגותי נדכיתי – תהלים לח, ט. 9. לצבי אפיריונו: כינוי לביהמ"ק. רפדני – בתפוחים.

- לְצָבִי אֶפְרִינֹו רְפָדְנִי אֲשֶׁשְׁנִי
 10 וּפָאָר עֶטְרִנִּי וְכָבוֹד הֶלְבִישְׁנִי
 וּמְכַבֹּדִי הַפְּשִׁיטְנִי וּבִאֶפֶר הַכְּפִישְׁנִי
 עֲזַבְנִי שְׁכַחְנִי מֵאֲסָנִי נִטְשְׁנִי.
 יִפְיֶפֶה הִיתָה בּוֹקוּזְמִירִי מַחְמַדִּיהָ
 כְּכֹלָה מְקַשְׁטָה בְּקִשְׁוִירִי עֲנוּדִיהָ
 15 הִזְלִוָה מְכַבְּדִיהָ וְנִשְׁאֹו אֶת רִדִּידִיהָ
 עֲנִיָה צִיּוֹן פֶּרֶשָׁה בִּידִיהָ.
 הִכְתָּרָה בְּמַלְכוּת וּבְכֹהֲנָה גְדוּלָה
 וּבְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְבָשָׁה וְהַכְלָלָה
 וּמֵאוֹיְבֶיהָ זָלְלָה עֲלוּבָה כָּלָה
 20 צִיּוֹן הִיא דּוֹרֶשׁ אֵין-לָהּ.
 חֲרָפוּהָ מִחֲרָפֶיהָ גְּלַמוּדָה וְסוּרָה
 כָּלָה שְׁזִנְתָה לַחֲתָנָה נֶאֱסָרָה
 וְאִם תַּחֲכִּי עוֹד לְמַלְכוּת וְלִשְׁרָרָה
 שׁוּב לֹא תִחַזִּי לְמַרְבֵּה הַמְּשָׁרָה.

ק. 12. מאסני עזבני געלני נטשני: ק. 13. היתה בתוך במקום בקוזמיר: ק. ובקוזמדי: א, לש, פא, פב, סב. 14. מקושטת: ק. 15. את חס': א, ק. 16. בנוה ציון: פא. 17. וכהונה: פ, פא, פב, ק. 18. בלבוש מלכות הולבשה והוכללה: ק. 20. ציון כבר: ק. 21. חרפיה מכבדיה: שא. גולה וסורה: ק. 22. שזינת: ש, שא. כלת שזינת: לש. 23. עוד חס': פא. ומה אם: ק. ולסררה: פב. וסררה: ק. וסררה: פס. 24. עוד לא: ק. מרבה: פא. 25. בשמעה: לש,

אששני — על דרך סמכוני באששות, שיה"ש ב, ה. רמז לקרבנות ונסכים שהיו מקריבים לה'.
 10. ופאר עטרני — שכן נראה ונגלה כבודם של ישראל לכל אומות העולם בחול עליהם האור האלהי. 11. ובאפר הכפישני — עפ"י איכה ג, טז. 12. עזבני... נטשני — עפ"י תהלים כז, ט.
 עזבת אותנו בגלות הראשונה ושכחת אותנו בגלות השנייה, ור' השיר "אויטיך קויתיד" טור 13.
 13. יפיפה היתה — כנסת ישראל. בקוזמירי מחמדיה — לשון חפציה ואבניה טובות עפ"י בראשית רבה יט, יט וילקוט שמעוני, בהעלותך תשלב. בכמה הי"י: בקוזמיד. 14.
 ענודיה — קישוטיה. 15. הזילוה — זילזלו בה. ונשאו את רדידיה — עפ"י שיה"ש ה, ז.
 16. ציון פרשה בידיה — עפ"י איכה א, יז. ושינוי סדר המלים לצורך החריזה.
 17. הוכתרה — בכל המעלות. 19. עלובה כלה — כלה עלובה שזנתה לחתנה ורף טור 22.
 והוא משל לעגל שעשו בשעת מתן תורה שהיה יום חתונת ושמחת לבה, חרפיה

25 זאת כְּשֶׁמָעָה נִטְרָפוּ עֲשָׁתוֹנוֹתֶיהָ
לא מִצָּאָה תְּשׁוּבָה לְתִשְׁבּוּתֶיהָ
וְלִקְץ הַסָּתוּם לַעֲתוֹת חֲשִׁבוֹנוֹתֶיהָ
צָרִים שְׁחָקוּ עַל מִשְׁבְּתֶיהָ.

קוֹיִתִּיךְ אֱלֹהֵי עֹז אֶהְבֵּתִי
30 וְאַף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתָם הַבְּטַחָתָּ תִּקְוֹתִי
אֱלֹהֵי הוֹרְנִי הַשִּׁיבֵנִי בְּהֵר נַחֲלָתִי
וְאִז אֶמְרָה לְאוֹיְבֵי הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי.

ק, ש, שא. עשתונותיי: שא. 26. ולא: ק. 27. ובקץ: ק. לעתות חס': ק. לחשבונותיה: ק. 29. קויתי
ה': ק. 30. בהיותם הבטחתי: פס. 31. אלהי הורי השיבני לקדמתי: ק. 32. ואז אומרה קרבתי: ש.
33. בכי'': פא, פב, פג חוזרים ארבעת הטורים הראשונים.

האומות ודימו אותה לכלה שזנתה בחופתה ואף אמרו עליה (עפ"י טור 25), כי נטרפו עשתונותיה.
20. ציון היא דורש אין לה – ירמיה ל, יז. 24. למרבה המשרה – ישעיה ט, ו. לשון שלטון
וכהונה. 27. ולקץ סתום – סתום הקץ. לעתות חשבונותיה – בשל אריכות הגלות. 28. צרים
שחקו – משום כך צרים שחקו על משבתיה – הריסת הסדרים. והביטוי עפ"י איכה א, ז. 30.
בהיותם – בארץ אויביהם. 31. בהר נחלתי – בהר המוריה עפ"י שמות טו, יז. 32. הנה אל
ישועתי – ישעיה יב, ב.

לו. עם ה' חזקו ונתחזקה

סליחה ליום ה' של עשיית בצורה שנייה. בעלת חמש עשרה מחרוזות.
המשקל: ארבע מלים (לרוב) בכל טור.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתבי-יד: ברלין 9 ס"י א (ב); האמבורג 135 ס"י ד (ה); האמבורג 139 עמ' 22 (הא); וטיקאן 315 עמ' 9 (ו); לייזן 214 עמ' מט (לן); לייפציג ב"ח עמ' צה ס"י קנג (לפ).

פורסם: אס"ב 264; גולדשמידט סליחות מ"פ קצד; כל; בו ח"א 312; מטיב שפה 78; סדר נכון מסליחות ח"ב 1; ד"ב 36; סליחות 1548 עמ' 61; סליחה 1712 עמ' 29; סליחות בער 78; סליחות פאזנא ב' 38; קוילן 91; ערוגת הבושם ג' 490 (פירוש בלבד).

נזכר: ד. ע 698; לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

לו. סליחה

עם יי חזקו ונתחזקה
וקראו אל אלהים בחזקה

איש און יתודה אשמהו
וישב אל יי וירחמהו

5 לקרא ללא ינום ולא יישן
[שומר ישראל] עורה למה תישן

ישר זכר וכשרון מעשה
ויי הטוב בעיניו יעשה

הבטיחנו אלהים אמת
10 כי לא אחפץ במות המת

שינויי נוסח: 3. איש איש: לן, לפ. מעשהו במקום אשמהו: ה. 6. שומר ישראל: ה, פירושם והערות: 1. עם יי — יחזקאל לו, כ. אע"פ שחטאנו נקראו עם ה' (ערוגת הבושם). חזקו ונתחזקה — דה"א יט, יג. 2. וקראו אל אלהים בחזקה — יונה ג, ח. 3. איש און — ישעיה נה, ז. 4. וישוב אל יי וירחמהו — שם. 5. לא ינום ולא יישן — תהלים קכא, ד. 6. עורה למה תישן — תהלים מד, כד. 8. ויי הטוב בעיני יעשה — דה"א יט, יג. 10. כי

בְּהִמָּצְאוֹ דְרִשְׁוֵהוּ בְּתַחֲן לְקָרֵב
קִרְאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קָרֹב

רְצוּהוּ חֲלוּהוּ בְּאִימָה עֲבֹדוּהוּ
כָּל זֶרַע יַעֲקֹב בְּכַדּוּהוּ

15 שְׂקֹד דְּלִתּוֹת אֶרֶץ אֲפִים
נִשָּׂא לְבַבְנוּ אֶל כַּפִּים

מִי יוֹדֵעַ לְרִצּוֹת וִיוָאֵל
הַכּוֹן לְקִרְאָת אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל

עֲרֹכוּ שׁוֹעַ וּתְפִלָּה לְצָרָה
20 קִדְּשׁוּ צוּם קִרְאוּ עֲצָרָה

יִבְקֹשׁ יִפְלֵל אֱלֹהִים עוֹבֵד
וְשָׁב מִחֲרוֹן-אָפוֹ וְלֹא נֹאבֵד

הִירְצָה שִׁי וְתִשָּׁר מִהַשְׁמַן
בְּרִבְבוֹת נַחְלֵי שָׁמֶן

בשאר כ"י חס. 9. הבטיחני: ב, ה. 10. כי חס': לך. תחפוץ: הא. 17. לרצות (בפיעל): לך. 18. אלהי:
לך. 20. וקראו: ב. 24. מרבבות: ה, ו. 25. חפץ (חית קמוצה פא צרויה): ב, ה, לפ.

לא אחפוץ במות המת — יחזקאל יח, לב. 11. בהמצאו דרשוהו — ישעיה נה, ו, ר"ל בעשרת ימי
תשובה, לפי מה שדרשו חז"ל ר"ה דף י"ח א', פסדר"כ כ"ד דף קנ"ו ב'. 12. קראוהו בהיותו
קרוב — שם. 14. כל זרע יעקב כבדוהו — תהלים כב, כד. 15. שקוד דלתות — משלי ח, לד. 16.
נשא לבבנו אל כפים — איכה ג, מא. 17. מי יודע לרצות ויואל — יואל ב, יד, יונה ג, ט, מי יודע
ויואל ה' לרצות (להתרצות). 18. הכון לקראת אלהיך ישראל — עמוס ד, יב. ערכו שוע וגו' —
עפ"י איוב לו, יט. 20. קדשו צום קראו עצרה — יואל ב, טו. עצרה — אסיפה. 21. יבקש יפלל
אלהים עובד — עובד ה' ישתדל לבקש ולהתפלל. ושמא כיוון משוררנו על האגדה, חגיגה דף ט'
שדרשו על הפסוק (מלאכי ג, יח) בין עובד אלוהים ללא עבדו, שניהם צדיקים גמורים,
אלא שאינו דומה מי שמתפלל בכוונה וכו'. 22. ושב מחרון אפו ולא נאבד — יונה ג,
ט. 23. הירצה שי ותשר מהשמן — אולי ירצה בתשורתנו שאנו מביאים לו בתפלה.
מהשמן — לשון ישעיה ו, י, השמן לב העם הזה יותר מבמתנות שמנות בקרבנות. 24.
ברבבות נחלי שמן — מיכה ו, ז. 25. חפץ שמוע מתקרובת עולים — ע"פ ש"א טו כב

25 חֲפִץ שְׁמַעַ מִתְּקַרְבַת עוֹלִים
לְהִקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים

זְכוּת [לְמַד] וַיֵּשֶׁר עֲקֹב
זָכַר אֱלֹה יַעֲקֹב

קִחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
30 וְשִׁפָּה נְשָׁלִם פָּרִים.

26. והקשב: לן. 27. טור זה וטור הבא נתחלפו: לן. ויושר: לן, לפ.

הנה שמוע מזבח טוב, ותקרובת עולים פי' הקרבת עולות (פרים ואילים העולים באש). 26. להקשיב מחלב אילים — שם. 27. זכות למד — על ישראל. וישר עקוב — וסלח להם את פשעיהם. זכות וישר עקוב — לטהר ולנקות את זוהמת החטא, ע"פ ישעיה מ, ד. 28. זכר אלה יעקב — ישעיה מד, כא, פי' זכור ישראל, שצריך לטהר ולהסיר את החטא. ויש מפרשים (לפי גירסת קצת כי"י) כפנייה אל הקב"ה: זכר אלה ליעקב — מה שהבטחת להם. אבל כנראה הראשון עיקר. 29. קחו עמכם דברים ושפה נשלם פרים — הושע יד, ג.

לז. תחרות רוגז

סליחה סטרופית ליום די של עשיית (ערוגת הבושם: ליום ג' של עשיית) בעלת שתיים עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאאא; בבבב וכו' (ר' הערה 30). המשקל: חמש-שש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: תשר"ק כפול. המקורות. כתבי-יד: ביהמ"ל ניו-יורק 4069 סי' ט (במ); ברן 228 סי' יא (בן); גיניבה 12/8 סי' כז (גנ); האמבורג 135 סי' לד (ה); האמבורג 139 עמ' 45 (הא); וטיקאן 315 סי' קו (ו); מחזור נירנברג עמ' 270 (נ); פארמה 654 עמ' 203 (פ); קמברגי ד"ד 2.30 סי' צה (ק). פורסם: אס"ב 274; גולדשמידט סליחות מ"פ קפה; מטיב שפה 65; מערבות 25; סליחות 1548 עמ' 86; סליחה 1712 עמ' 39; ערוגת הבושם ג' 72, 395–397, פירוש בלבד; פאזנא ב' 39; קוילן 74. נזכר: ד. ת 220; לוח 14; ל. ע"ע 18 (מיוחד לאליה סתם) צ. ל"ג 246; צ. ריטוס 103.

לז. סליחה

תַּחֲרוֹת רֹגֵז הַנִּיחַ וְתִזְכֹּר רַחֵם
תְּמַיֶּמֶךָ חֲנוּת אֶל־תִּשְׁכַּח בְּיַד לִוְחֵם
שְׁאֲרֵיתָם נָא חֲמַל וּפְלִיטָתָם תִּרְחֵם
שְׁבִיתָם כְּאַפִּיקִים שׁוֹבֵב וְכִדְשָׁא תִפְרִיחֵם:

5 רְפוּ יְדֵי עַם עֲנִי הַצֹּאן

רְדּוּ בָהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם בְּעֲנִי וְלַחֲצוֹן

קוֹם כִּי עֲלִיף לַגִּדֹר פְּרָצוֹן:

קוֹחֵם פֶּקַח וְקָרָא שְׁנַת רָצוֹן:

שינויי נוסח: 1. תניח: בן, יג. 2. ואל: במ, ה, ו, ק. ואל נא: פ. 3. נא חס': ק. 4. וכנוגה תפריחם: בן. 6. בס: נ. נוגשיהם: ג, ה, פ, ק. לחצון: במ. 7. עליך הדבר: הא, נ. פירושים והערות: 1. תחרות — (מל' חרה) פי' ריב ומצה, מלה תלמודית (ירו' ברכות ג' דף ו' ב' ועוד), שהפייטן חיבר למלת 'רוגז'. רוגז הניח ותזכור רחם — חבקוק ג, ב, והצורה 'הניח' (במקום הנח) נמצאת לעתי בפיוטים. וי"ג 'תניח'. ור' שינויי נוסח. 2. חנות — לחונן ע"פ תהלים עז, י. 4. שביתם כאפיקים שובב — תהלים קכו, ד. וכדשא תפריחם — ישעיה סו, יד. 5. רפו ידי עם — ירמיה ו, כד. 6. רדו בהם שונאיהם — ויקרא כו, יז. 7. לגדור פרצון — עמוס ט, יא ועוד, ולחצון ופרצון מלים מחודשות במקום לחץ ופרץ. 8. קוחם פקח וקרא שנת רצון — ישעיה סא, א–ב, ותופס 'קוח' במשמעות 'מאסר'. 9. צבי

- צָבִי יִשְׂרָאֵל חָלַל עַל בְּמוֹת
 10 צָרִיו עָלָיו יִשְׁאוֹן יָמִים בְּהֵמוֹת
 פָּלָא אֵיהּ שׁוֹאֵל וְזוֹכֵר עוֹלָם יָמוֹת
 פְּקֻדַּת מִשְׁנָה בְּהוֹפְעָתָא אֵל נְקָמוֹת:
 עוֹרֵי לְבָשִׁי-עוֹז זָרוּעַ מְחוֹלְלָת קָמִים
 עוֹרֵי כִימֵי קָדָם דּוֹרוֹת עוֹלָמִים
 15 סַפַּח חֲמַתְךָ וְאַף שֹׁכֵר לְאֻמִּים
 סָף רַעַל פִּקְדָּה בְּשָׁלוֹם נְחוּמִים:
 נִצַּח יִשְׂרָאֵל קוֹוִיךָ חוֹשָׁה לְעִזְרָתָם
 נְגָשִׁים וְנַעֲנִים הֵם וְכָךְ תִּקְוָתָם
 מִיַּחֲדִים שִׁמְךָ וְזִכְרְךָ כָּל תְּאַוָּתָם
 20 מִשָּׁל בָּם אַתָּה וְעֶצֶר בְּמִקְהֵלוֹתָם:

8. פקחה: ק. 9. צבי קדש ישראל: פ. 10. ושאוֹן ימים: במ. הבמות: ג. 11. וזוכר: ק. על עולם: במ.
 12. בהופעת: ק. 13. זרוע חס': ה. זרוע ממרומים: במ. המחוללת: בן, נ, פ, ק. המחצבת
 קמים: ה, ו. 15. ספח נחלתך ותנחמם נחומים: במ. ספח ואף שכר חמתך לאומים: נ.
 ספק קדקד ואף חמתך ישכר לאומים: ק. 16. סכס רשעים ואל תעזבנו לאורך ימים:
 במ. 19. מיחלים: נ. מאווים ומקוים שמך: בן, גנ. כל חס': במ, ק. 20. אתה לבדך:

ישראל חלל על במות — ש"ב א, יט. 10. ישאוֹן ימים כהמות — כהמות ימים ישעיה יז, יב-יג.
 ופי' נקהלים בשאונם כהמות ימים ערוגת הבושם), כלומר הרבה מאד כהמות גלי-ים. 11. פלא
 איה שואל — העם שואל 'איה פלא', ע"פ שופטים ו, יג. וזוכר עולם ימות — ואיה זוכר ימות
 עולם (דברים לב, ז). וי"ג זכור עולם ימות — ר"ל העם קורא אל הקב"ה לאמר זכור ימות עולם
 כהופעת... ומסתבר, אבל כנראה הראשון עיקר. 12. פקודת משנה — ע"פ ירמיה ט"ז, יח,
 ושלמתי ראשונה משנה עונם. כהופעת אל נקמות — תהלים צד, א. ו"ערוגת הבושם": תפקוד
 עליהם שנית ידך כהופעת מקדם אל נקמות. 14. עורי לבשי עוז זרוע מחוללת קמים — מרבה
 חללים בקמים עליך. וי"ג מחצבת קמים, ושניהם ע"פ ישעיה נא, ט, עורי לבשי עוז זרוע ה'...
 הלא את המחצבת רהב מחוללת תנין. עורי כימי קדם דורות עולמים — שם. 15. ספח חמתך ואף
 שכר לאומים — חבקוק ב, טו, ר"ל השקה אותם כוס חמתך (ישעיה נא, יז). 16. סף רעל
 — זכריה יב, ב. בשילום ניחומים — ישעיה נז, יח פי' כשתשלם לנו את הניחומים
 שהבטחת. 17. נצח ישראל — ש"א טו, כט. חושה לעזרתם — תהלים כב, כ. 18.
 נגשים ונענים — ישעיה נג, ז. 19. שמך וזכרך כל תאותם — ישעיה כו, ח. 20. משול
 בם אתה — שופטים ח, כב. ועצור במקלותם — ש"א ט, יז. 21. לך ייחלו הן אם

לך יִיחַלוּ הֵן אִם תִּקְטֹלֶם
לְרוּחָתָם לְשׁוּעָתָם אֶזֶן כָּל תַּעֲלֶם
כָּשֶׁל בְּעוֹנָם כָּחַם מְהֵרָה הַצִּילֶם
כָּלוּ עֵינֵיהֶם מִתְּהוֹמוֹת מְתֵי תַעֲלֶם:

25 יֵלֵד שְׁעָשׂוּעַ בִּיד־צָרִיו לָמָּה לְאַכְלָה
יִחְרְקוּ שֵׁן וְזִרוּהוּ כְּצֹאן מִמִּכְלָה
טָבְעוּ-כֹה מִבֶּטֶם וּלְעֶזְרָה נָסוּ לְבֵית-הַתְּפִלָּה
טוֹבֵךְ וְרַחֲמֶיךָ מֵהֶם לֹא תִכְלָא:

חָנַם פֶּעַל-חֶסֶד גָּמַל טוֹבָה לְחַיִּיבִים
30 חִלּוֹךְ בְּקִדּוֹשׁ צוֹם וּבַעֲצָרָה נִצְבִּים
זֵרוֹם כָּלוֹם זָרִים טוֹרְפִים כְּזֹאבִים
זוֹ לַעֲגֹם וְרַב-בּוֹזֶם בְּאֶדְמַת שׁוֹכִים:

במ. אתה בס: פ. 21. הם: בן, גנ, ק. ואס: בן. 22. ולשועתם: במ, בו, גנ, ה, נ, ק. נא אל: בן. 23. בעוונם חס': במ, ק. 24. כלו חיהם: בן. 25. שעשועי: במ. שעשועים: בן, גנ, פ. 26. גררוהו כצאן: במ. 27. טבעו פה: במ, ו, פ, ק. לעזרה: ק. בית: בן. בבית: ה, הא, ו. 28. לא תכלה: נ, ק. 29. פעול: ו. פועל: פ. פעיל: נ. גמול טובך: גנ. טובה חס': בן, ה, ו. 31. זרים מכלים: במ. זרים חס': ו. זדים שאר כ"י. צרים במקום זרים: נ. וטורפים: פ.

תקטלם — איוב יג, טו. 22. לרוחתם לשועתם אֶזֶן בל תעלם — איכה ג, נו. 23. כשל בעונם כחם — תהלים לא, יא. 24. כלו עיניהם — ירמיה יד, ו ועוד. 25. ילד שעשוע — עפ"י ירמיה לא, כ. 26. יחרקו שן — איכה ב, טז. זרוהו כצאן ממכלה — חבקוק ג, יז, פי' כאשר מביאים את הצאן מהדיר לשחיטה. 27. טבעו כה מבטם ולעזרה נסו — ישעיה כ, ו, ר"ל קבעו לעצמם מנהג לנוס לבית הכנסת ('טבעו מבטם' שמא בשינוי מכוון של הלשון התלמודי 'טבעו מטבע', ברכות דף מ' ב' ועוד). 28. טובך ורחמך — מהם לא תכלה — תהלים מ, יב. 29. גמול טובה לחייבים — לשון ברכת הגומל (ברכות דף נ"ד ב' כגירסת קצת מקורות). 30. חילוך — חילו פניך. בקידוש צום ובעצרה נצבים — יואל ב, טו. ו"ערוגת הבושם": בקשוד בקבלת צום תעניתם ובעצרה ניצבים, עוצרים ונאספים יחד לפניך. לכן אין לומר סליחה זו, אלא בתענית ציבור. וא"א אורבך מוסיף; ובכן לא כמנהג פולין וביהם שאומרים אותה בג' של עשי"ת אלא כמנהג פוזנא שקבעוה לכ' סיוון. 31. זירום כילום זרים — ירמיה נא, ב. טורפים כזאבים — ע"פ יחזקאל כב, כז. 32. זו לעגם ורבים בוזם — עפ"י ישעיה לז, כב.

וּבִמָּה יִדְע אָפּוּא כִּי־אַתָּה גּוֹאֲלָם
 וְצָר הַצּוֹרֵר הַקָּשָׁה וְהַכְּבִיד עָלָם
 35 הַקְדִּישָׁם לַיּוֹם־הַהֶרְגָה וְלַטְבִּיחָה הַתִּיקָם כָּלָם
 הוֹרֵג שְׁבַע־תִּים יָקָם וְשְׁבַע־עִים וְשְׁבַע־הָיִשָׁלָם:
 דְּלָה וְהַצֵּל לְקוֹחֵי מוֹת וְלַהֲרֹג מָטִים
 דְּחוּפֵי לַעַג שׁוֹאֲלֵי תֶרֶף וְדוֹרְשֵׁי אָטִים
 גְּבוֹרָתָם בְּצוּם נִשְׁתָּה וְדָמָם לְפָנֶיךָ מִמַּעֲטִים
 40 גִּלּוֹ רִיבָם אֲלֶיךָ גָּאֲלָם מִחֶרֶב לְהָטִים
 בְּלִתֶּךָ לָמוֹ אֵין זִוְלַתֶּךָ לֹא בָחָרוּ
 בְּעֶשֶׂן כָּלּוֹ יִמְיָהֶם וְעֲצָמוֹתֵיהֶם כְּמוֹקֵד נָחָרוּ
 אֹר חֶשֶׁךְ כַּח נַעֲזָב וְהַלְבוֹת סָחָרָחוּ
 אֹוֹךְ פְּקֻדוֹךְ בְּצָר וּבְעֵת צָרָה לָךְ יִשְׁחָרוּ:

32. ורב בוזזים: במ. באדמת אויבים: נ. 34. ודעתנו בנאדך יהיה למספר כולם: במ. והצר: גנ. 35.
 הננו כעניים ודלים התזנח נפשי לעולם: במ. הרג: בן. והתיקם לטבחה: בן, גנ. נמחק
 כולם: פ. 37. לקוחי למוות: ה, ק. לקוחים למות: הא. ולהרוג: במ. 38. לעג וקלס: בן.
 דחופים ללעג: הא. ושואלי אטים: במ, בן גנ, נ, פ. 39. בצום חס': ה. ממעיטים: הא, ו, פ.
 40. אליך ריבם: הא. 41. למו חס': פ. אדון זולתך: פ. 42. כעשן: ק. ועצמותם: במ,
 הא, ו. 43. אור חושך: במ. וכוח: גנ, נ. 44. בצר חס': במ, בן, הא. פקדוך במיצר:

33. ובמה יודע אפוא — שמות לג, טז. 34. וצר הצורר — במדבר י, ט. הכביד עולם — ישעיה נז,
 ו. 35. הקדישם ליום הריגה ולטביחה התיקם כולם — ירמיה יב, ג. פי' הקדישם — הזמינם.
 התיקם — כמו הנתיקם, כלומר המשיכם לכך (ערוגת הבושם). 36. הורג שבעתים יוקם ושבעים
 ושבעה ישולם — בראשית ד, טו. 37. דלה — הוצא. והצל לקוחי מות ולהרג מטים — משלי כד,
 יא. 38. דחופי לעג שואלי תרף — הנתונים בלעג של הגוים המחזיקים בעבודה זרה כגון שואלים
 בתרפים, יחזקאל כא, כו. ודורשי אטים — ישעיה יט, ג. עבודה זרה. 39. גבורתם... נשתה —
 ירמיה נא, ל, פי' הוחלשה. ודמם לפניך ממעטים — לשון התלמוד, ברכות דף י"ז א' ישיבתי
 בתענית ונתמעט חלבי ודמי וכו'. 40. גילו ריבם אליך — ירמיה יא, כ. גאלם מחרב להטים
 — מלהט החרב, בראשית ג, כד. 42. בעשן כלו ימיהם ועצמותיהם כמוקד נחרו —
 תהלים קב, ד. 43. אור חשך — איוב יח, ו. כח נעזב והלבות סחרחרו — תהלים לח,
 יא. הוקפו וסובבו בצרות (ערוגת הבושם). 44. איווך — ל' תאוה, ע"פ ישעיה כו, ט.

45 אָנָא לְעִזְרַת יְדִידִי הַיּוֹעֵדָה חוֹשָׁה מְהֵרָה
הַקָּטָן לְאַלֶּף וְהַצָּעִיר לְהַעֲצִים וּלְהַגְבִּירָה
יִזְדוּף חוֹכֵי יִשְׁעָךְ וְיִהְלִלוּךָ עִם נִבְרָא
כִּי־אַתָּה מְקוֹה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָה:

ה, פ, ק. 46. יהיה לאלף: נ. העצים והגבירה: בן, גנ, ו, פ, ק. 47. חובי: ק. יהללך: פ. 48. מקווה
ישראל ה': בן, גנ, ה, ו, נ.

פקדון בצר — שם כו, טז. ובעת צרה לך ישחרו — הושע ה, טו. 45. היועדה — התיצבה. לעזרת
ידידך... חושה — תהלים כב, כ. 46. הקטן לאלף והצעיר להעצים — ישעיה ס, כב. 47. ויהללוך
עם נברא — תהלים קב, יט. עם שנברא לכך להודות ולהלל ולהודיע שמו בעולם (ערוגת הבושם).
48. מקוה ישראל מושיעו בעת צרה — ירמיה יד, ח.

לח. תמנו ספנו

סליחה סטרופית בת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא, בבבב וכו'. המשקל: חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: תשר"ק. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 131 (א); האמבורג 133 עמ' 71 (ה); וטיקאן 315 סי' לו (ו); ליידן סקאל. 4 עמ' 240 (לן); לייפציג ב"ח 2 עמ' קלט (לפ). פורסם: מבחר השירה 42. נזכר: ד. ת 341; לוח 14; צ. ל"ג 246.

לח. סליחה

תִּמְנוּ סִפְנוּ מִן בְּלֹהוֹת וּבְהִלּוֹת
שַׁבַּת מְשׁוֹשׁ וְנֶהֱפְכוּ לְאֶבֶל מְחֹלּוֹת
רָדְנוּ מִכְבוֹד וְהוֹשַׁתְנוּ בְּמַחֲשָׁפֵי מְצֹלּוֹת
קִוִּינוּ מִרְפָּא וְהִנֵּה בְּעֶתָהּ וְחִלְחֲלוֹת.

5 צָרִינוּ הָיוּ לְרֹאשׁ אֵיבֵינוּ שָׁלוּ
פָּקוּ [פְּלִילִיָּה] עָקוּ וּבִרְפִּינוּ כָּשָׁלוּ
עָלִינוּ אֲדוֹנִים זוֹלָתָךְ בָּנוּ בָּעָלוּ
שָׁמוּ לָנוּ בְּדֶרֶךְ זָנְבוֹ וְחָשָׁלוּ.

שינויי נוסח: 1. נבהלות: ה, לן. ונהפך: ה, ו, לן. 5. ואויבנו: לפ. 6. פליליה הוספת שירמן. מתנינו כשלו: א, ה, ו, לן. פקו מתנינו: לפ. פקו במקום עקו: ו, לן. 7. זולתך אלהים: ה, לן. זולתך אדוננו: ו. בנו משלו: א, ו, לפ. 8. שינו לנו: לן. שמנו לנו ברכ וינכו וחשלו: ה. וניכו וחשלו: לן. וחישלו: א, ה, ו, לפ. 9. עורי: א, ה, ו. לישועתך: ו.

פירושים והערות: 1. תמנו ספנו – עפ"י תהלים עג, יט. 2. שבת משוש וגו' – עפ"י איכה ה, טו. 3. במחשכי מצולות – תהלים פח, ז. 4. קוינו מרפא וגו' – ירמיה ח, טו; יד, יט. 5. צרינו היו וגו' – עפ"י איכה א, ה. 6. וברכינו כשלו – עפ"י ישעיה לה, ג. 8. שמו לנו בדרך – עפ"י שמואל א' טו, ב. זנבו וחשלו – עפ"י דברים כה, יח. 9. נאדרי –

נֶאֱדָרִי רוּמָמָה וּמִמָּתִים עוֹרָה לִישׁוּעָתָנוּ

10 מִמִּפְתָּחִי הַלֵּב הַזִּיזָה הַזִּיחָה רָעָתָנוּ

לְפָלֵל אֶזֶן הַטָּה וּלְעַרְךָ שׁוּעָתָנוּ

כְּנִיחוֹחַ שָׁפָה רָצָה הַאֲזִינָה שׁוּעָתָנוּ.

יְדֵי מָטִיף לְבוּטִיף שְׁבוּטִיף הַחֲזֹק

טִיעֵי שְׁלַחִיף גָּדֹר סֶקֶל וְעֶזֶק

15 חֶבֶל רוּחַ זֶר וְנָשָׁם הַרְזֹק

זָמֵן דִּינָנוּ כְּמִיטָב לְשֵׁלֶם הַחֲזֹק.

וְכַרְבוֹת עֲתִים הַפְּחַדְתָּהּ וְהַבְּרַחְתָּהּ צוּרָנוּ

הוֹפֵעַ גַּם-עֲתָה הוֹשֵׁעַ עֲמָךְ צוּרָנוּ

דְּרוֹר קָרָא פָּקַח קוֹחַ אֲסוּרִינוּ

20 גְּבוּרָתֵינוּ אֶךְ-בָּךְ וְאַתָּה תָּבוּס צָרֵינוּ

בְּרִית אַחֲוָנִית זָכֹר לִיפָה וּבָרָה

אֲמָצָנוּ מִלְתּוֹר אַחֲרֵי מְהִרְהָרֵי עֲבָרָה

אֶל תַּט לִבְנוֹ לָרָעָה לְהַתְעַבְרָה

יְהִי לִבְנוֹ תָּמִים בְּחֻקֶּיךָ לְהַתְחַבְרָה.

10. מפתחי: לן. הזיזו החיזו מתנינו: א, ה, ו, לן, לפ. 11. לפילול: לפ. הט: א, ה, לן. 12. והאזינה: לפ. כי לך הוחלנו חושה לעזרתנו: ו. 13. יה ידי מטיך: ה. שבוטך: לן. 14. העזק: א. והעזק: ו, לפ. 15. רוח חיבל: א, ה, ו, לן. רוח זר חיבל: לפ. 16. דינו: א, ה, ו, לן, לפ. שלם חזק: א, ה, לן. 17. הפחדתה והכחדתה: לן. 18. הושע עמד חס': ו. עמד חס': א. והושיענו צורנו: לפ. 19. אסירינו: ה, לן. עצורינו: א, ו, לפ. 20. גבורתנו: לפ. אך חס': א, ו. אתה: א. גם אתה: ה, לן. תניס צרינו: ו. תבוס קמינו: לפ. 21-24. חס':

כינוי להקב"ה. 10. הזיחה רעתנו — סלק את הרעה הבאה עלינו. 11. לפלל אֶזֶן הַטָּה — הטה אוֹזֶן לַתְּפִילָתָנוּ. 12. כְּנִיחוֹחַ שָׁפָה כְּנִיחוֹחַ לַשָּׁפָה. 13. מָטִיף לְבוּטִיף שְׁבוּטִיף — כינויים לישראל וכבר השתמש בהם משוררנו בשירים אחרים. 14. טִיעֵי שְׁלַחִיף וְגו' — עפ"י ישעיה ה, ב. 15. וְנָשָׁם הַרְזֹק — ונשמתו רסס. הרזק פי' רסק שבת נא, ע"ב והערוך גורס מרסיקין בסמ"ך. 19. דְּרוֹר קָרָא וְגו' — עפ"י ישעיה סא, א. 20. וְאַתָּה תָּבוּס צָרֵינוּ — תהלים ס, יד; קח, יד. 21. בְּרִית אַחֲוָנִית — ברית אבות עפ"י ספרא כו. ליפה וברה — כינוי לישראל. 23. לְהַתְעַבְרָה — להתרגז. 24. יְהִי לִבְנוֹ וְגו' — עפ"י תהלים קיט, פ. 26. בְּרוּב עִם וְגו' —

25 בָּרוּב עִם מַלְכִי לְעַבְדְּךָ אַבְחָר
שָׁמַע יְהוָה תַּחֲנוּנֵי בָּבוּאִי פָּנֶיךָ לְשַׁחַר
חֵישׁ זְמַן קָרֵב קֶץ הַמָּאָחַר
יְיָ הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֶל תַּאֲחֹר.

ה, לן. 22. אחר: א, לפ. מסרסרי עברה: הצעת שירמן. 23. טור זה: א, ו, לפ. ושירמן הציע אל תט
את לבנו וגו'. 24. יהי חסי': ה, לן. להתגברה: א, ו. 25. לעבדך מלכי: ה, לן. לישחר: א. 26. שמע יה
חסי': ה. יה חסי': לן. כבואי: לפ. לפניך: ה, לן. 28. ואל: ו.

מעין ברוב עם הדרת מלך עפ"י משלי יד, כח. 27. המאוחר — המתאחר. 28. ה' הקשיבה וגו' —
דניאל ט, יט.

לבחינת שירתו של ר' אליה בר שמעיה¹

על תולדות חייו של אליה בר שמעיה אין לנו ידיעות הרבה.² הוא היה מן המשוררים הפוריים ביותר מבני איטליה הדרומית וחי בבארי (פלך אפוליה)³ במאה האחת-עשרה.⁴

במאה הזאת שימשה בארי לא רק נמל ראשי באפוליה, דרכו עברה כל התחבורה הימית ממערב אירופה אל מזרחה, אלא גם נקודת מוצא חשובה לעליית המוני הנוצרים לארץ הקודש⁵ הואיל ותהליך ההתפשטות של הנצרות, אשר דחקה את רגלי האיסלאם בכל מקום ומקום הצליחה לחדור לעמקי החברה האנושית והפכה להיות מציאות היסטורית בנוסף על המציאות הדתית שהיתה עד אז. עליות לרגל אלה, בין שהיו אינדיבידואליות, כלומר כחוויה דתית אישית לתיקון מידותיו של המאמין, ובין שהיו אלה עליות המוניות בעלות ממדים ענקיים, המאורגנות היטב על ידי רבי הכנסיות מאירופה, וזאת לשם כפרה קולקטיבית ופיוס האלוהות הזועמת נשתהו ונתעכבו בבארי בטרם הגיעו אל מחוז חפצם. מובן מאליו, שהשתהות של המונים זרים ומוזרים בעיר נמל זאת, הגבירה לא במעט את הלחצים ומעשי האונס, השוד והביזה כלפי האוכלוסיה היהודית דאז, שגרה ברחוב מיוחד⁶ ושהתעסקותם

- 1 ע' הרצאתי ב"דברי הקונגרס העולמי החמישי למדעי היהדות", ג', 1972, עמ' 95–101.
- 2 ע' צונץ ל"ג, פרק ט', סלחים בין השנים 980–1140; ואצל שד"ל, מבוא למחזור בני רומא, מהדורת ד. גולדשמידט, תשכ"ו, עמ' 47 חי משוררנו בין השנים 1100–1150. אלבוגן, היחיד מבין החוקרים, קבע אל נכון, כי משוררנו חי בשנת 1050 ואף קבע לו מקום בספרו "התפילה בישראל", תשל"ב, עמ' 250 בין מחקיו של הקלירי מבלי לשכוח לציין שהוא היה גם הגדול שבין בני דורו.
- 3 שם משוררנו חתום בתשובה המובאת בהגהות מיימוניות הלכות אישיות פרק יג, הלכה יד ולפי דעתו של ר' שמואל בן נטרונאי המבואת ב"אבן העזר" מס' לח משתמעת ממנה, כי בארי היתה מקום מושבו של משוררנו וע' ספר ראב"ן (אבן העזר) מהדורת ז. עהרנרייך, תרפ"ו, ל, ב–ל, ג, ס"י לח (יחד עם משוררנו חתמו גם הרבנים: ליאון ב"ר שבתאי; יואל ב"ר משה; חננאל ב"ר יהושע; משה ב"ר אברהם; בנימין ב"ר יקותיאל הלוי ושמעון ב"ר שבתאי). דעה זו נתקבלה גם על צונץ. ע' ל"ג 139.
- 4 צונץ חזר בו וביטל דעתו הקודמת. ע' הערה 3. הוא אף הביא הוכחה נוספת כשהסתמך על ה"רשות" "אימתה ופחד", בהמדורתנו מספרה יא, שהועמדה בראש הקדושתא של ר' יוחנן הכהן בירבי יהושע והפותחת במלים: "אשען במעש".
- 5 ב. רות מציין שבארי שימשה בלי ספק נמל הפלגה גם לצליינים יהודים שעשו דרכם לארץ-ישראל. ע' "תקופת האופל" תשל"ג, עמ' 61.
- 6 זהו "ויא דילה סינאגוגה" הקיים שם עד עצם היום הזה.

העיקרית של יהודיה היתה תעשיית האריג והמשי וצביעתם ואשר מוצריה היו מאוד מבוקשים ובעיקר על ידי עולי הרגל.⁷

עליות לרגל אלה, שנתגברו ונתעצמו במאה האחת עשרה (חוקרים מציינים את התאריך 1064–1065 כשנות שיא), הכינו את אירופה הנוצרית למסעי הצלב המאוחרים. מסעים אלה לא הספיק משוררנו לראותם, אלא **הכנתם** בלבד. מבחינה פוליטית שימשה בארי שדה התנקשות נרחב לפולשים ולכובשים למיניהם כגון; הסאראצנים, הביזאנטינים והנורמאנים, שהשליטו שלטונם עליה לסירוגין⁸ עד לשנים 1042–1049, בהן הפכה אפוליה לרוזנות נורמאנית ורוברט גיסקאר קיבל את התואר דוכס דאפוליה ואז, רק אז, יכלה גם קהילת בארי, שהיתה מן הקהילות העתיקות ביותר באיטליה, לנשום לרווחה ולהקדיש ממרצה ומהונה לטיפוח לימוד התורה. ואמנם, ידיעות מספר בידון דידן הגיעו אלינו מן המאה הזאת: אחת, על קיום ישיבה בבארי שבראשה עמד החכם ר' משה בן כלפון,⁹ השניה – זיהויו של צונץ את אליה בר שמעיה עם חכם מבארי בשם, זה, החתום בסופה של תשובה אחת שב"אבן העזר" לרבי אליעזר בן נתן (הראב"ן),¹⁰ ולאחרונה, קיומו של פייטן קדמון, אברהם בירבי יצחק, שהיה קדום אף לאליה בר שמעיה ושפיוטו הארמי, שהוא "רשות", נתפרסם על ידי ח. שירמן.¹¹

ידיעות אלה מחזקות את השערתו של שירמן,¹² כי בארי היתה לא רק מקום תורה חשוב (בנוסף על אוטראנטו), כדברי אימרתו המפורסמת של רבנו תם "כי מבארי תצא תורה ודבר ה' מאוטראנטו",¹³ אלא גם מקום שמלאכת הפיוט זכתה בו לטיפוח מיוחד. אליה בר שמעיה שימש איפוא בבארי גם בכתר החכמה וגם בכתר השירה.

מתוך שלושים ושמונת השירים הידועים לנו עד כה (שלושה מן הגניזה¹⁴), מתגלה בר שמעיה כמשורר בעל שיעור-קומה, ברוך כישרון ובעל סגנון אינדיבידואלי ולא

- 7 עיי' י' פראוור, תולדות ממלכת הצלבנים, תשכ"ג וכן אנטוניו ביאטילו, תולדות בארי 1637.
- 8 בתאריך 4 יולי 925 היתה זו בארי שקלטה פליטים יהודים מאוריה לאחר פלישת הערבים שם. עיי' ב. רות שם, שם עמ' 64; ב. קלאר מגילת אחימעץ, סא. א. קאסוטו, הערך בארי ר' ביבליוגרפיה.
- 9 לפי ב. רות, ערך בארי אנציקלופדיה העברית; הנ"ל איטליה, תקופת האופל, פרק ד'; צ"י צימלס תלמידי חכמים ולימודי התורה בביזאנטיון ובאיטליה, תקופת האופל, עמ' 107.
- 10 עיי' הערה מס' 3.
- 11 ח. שירמן, פיוט ארמי לפייטן איטלקי קדמון ("אל גלג פתגמין ולהוד למרקא", רשות לקריאת התרגום מאת אברהם בירבי יצחק אלוף מבארי), לשוננו כא, תשי"ז (1957) עמ' 212–219. וש. אברמסון, לשוננו כה (תשכ"ה) 21–34.
- 12 ח. שירמן, השירה העברית באיטליה מראשיתה עד לסוף המאה הי"א, תקופת האופל, תשל"ג, פרק יא עמ' 145–155 וההערות בעמ' 263–265.
- 13 מבוסס על ישעיה ב, ג.
- 14 "אימתה ופחד"; "אקדם איכף"; "אקרא בשמך".

בכדי חקר צונץ את לשון פיוטיו חקירה מיוחדת.¹⁵ תקופתו היא תקופת תוקפו של סגנון הפיוט הקדמון והשפעתם של פייטני ארץ ישראל (לדידו, הקלירי) ניכרת מאוד בשירתו ובמיוחד בסוג הסליחה בו בחר **כהבעה אמנותית יסודית**, התואמת את השקפת עולמו השירית. בחירת סוג זה אפשרה לו לעמוד בכבוד בשני התפקידים שכנראה הוטלו עליו או שנטלם על עצמו: תפקיד הש"ץ מזה ותפקיד הסלח מזה, ומשניהם יצא משוררנו כשידו על העליונה.

כש"ץ נתברר לו שאין מנהיג וצדיק בדורו ובעיקבות חכמי הסנהדרין בטלו אנשי האשכולות, פסו גודרי גדר ואין עומד בפרץ, והעם – דלי מעש וריקי כישרון, ומעל לכל, כלה חזון, נסתיימה התפילה וקץ הגאולה לא נודע.¹⁶ זאת ועוד יותר: הואיל ועם ישראל לא בטח בחרב ובחנית, אלא משענתו צום ושק ומבטחו תפילה ותענית ומראהו נחל, נחתך וניצרף, ולש"ץ עצמו אין לו מענה לטענות המושמעות בפניו מצד הדחוקים והעשוקים, משום כך החליט, על דעת עצמו ועל דעת המקום, להיחשב כמפגיע נכון ורגיל, הגון וראוי ושלם לקום מתוך קהלו לשחר פני ה' כשלשונו מזוקק, ולעמדו ולהתפלל ולבקש רחמים על בניו.

כסלח יצר משוררנו תחילה את הסליחות הבלתי מחורזות, כמו למשל "אימך אפונה" ו"אדון בשפטך אנוש רמה"¹⁷ כשסיומן בלבד מחורז בחרוז אחיד, ותבניות טרומיות, שנלקחו מליטאניות עתיקות, שימשוהו בעיצוב תבניותיהן ונושאי התשובה והחרטה שבסליחותיו.¹⁸

מסוג הסליחה הבלתי מחורזת עבר משוררנו לסליחה בעלת חרוז מבריש וכוונתנו ל"אשמתי עד לשמיים גדלה", "אליך פנינו בושנו להרים", "אויתיך קיויתיך". אלה הן סליחות של נורמה, כהגדתו של צונץ,¹⁹ הנעות במעגלים תימאטיים מקובלים אם כי משוקעים בהן צער הגלות וצרות ישראל, גזירות ורדיפות, אך לדרגת **סליחות גזירות** לא הגיעו. יעודן המיוחד היה כפיוטים של תחנונים, בקשת רחמים ומחילת עוונות. המשורר העובר מלשון יחיד (כלומר לשון "אני") ללשון רבים, לא רק שמזדהה הוא עם קהל מתפלליו, אלא מנסה הוא להתאים את סליחותיו לצרכי הכלל באשר הוא, ולא לצרכי דורו שלו.

השלב הבא, השלב שלפני האחרון, הוא הפגישה עם שירת בן ארצו ר' שלמה בר יהודה הבבלי והשפעתה הסגנונית תימאטית עליו.²⁰ כמו במורשתו של הבבלי כך

15 צונץ ל"ג עמ' 616–617; צונץ ס"פ הוספות עמ' 370–511.

16 משוררי איטליה היו מרבים בחישובי קץ הגאולה.

17 אלבוגן ושירמן התפעלו מאוד מן השיר האחרון.

18 ביטויים סטיריאוטיפיים ורווחים בסליחות שימשוהו גם את משוררנו בסליחות אלה: בושתי ונכלמתי להרים פניי... טומאה תדיח ושמצה נקה... מאין ביאה ולאן הליכה... סופנו ליתן דין וחשבון... עמוד לפני מלך מלכי המלכים... פסולת הגוף וטינופת הגוויה... והכל מוגש בלשון פשוטה ובהירה. כל אלה מצביעים בוודאות על קדמותן המופלגת של הסליחות הללו.

19 עיי צונץ ס"פ 83–84.

20 כעת יצאו לאור פיוטי שלמה הבבלי במהדורתו המדעית של ע. פליישר, תשל"ג והעימות בין המשפיע והמושפע אפשרי בהחלט. וראה להלן.

בשירתו של משוררנו מיוצג סוג הסליחה במספר הפיוטים הנכבד ביותר. אצל הבבלי עשרים וחמישה פיוטים מתוך סך הכל של שלושים וחמישה; אצל בר-שמעיה שלושים ושבעה מתוך שלושים ושמונה פיוטים. בצדק כונה משוררנו הסלח האיטלקי, כי סוג הסליחה הגיע אצלו לדרגה אמנותית שאין כמותה אצל בני דורו ולא כל שכן אצל מחקיו המאוחרים, האיטלקיים והאשכנזיים כאחד. פשטותו הגדולה של סוג צורני זה חלה על שני היוצרים גם יחד, ואם הושמעה דעה על התחביר המסובך ועל הסתימות וההרמטיות, המאפיינים שירתו של הבבלי ולשונו, הרי שהכללה זו אינה חלה על סוג הסליחות. כאן השתחרר הבבלי ממורשת הפייטנות הקדומה והעדיף את הפשטות והבהירות על פני הספק והמעומעם, ואילו משוררנו הרחיק לכת עוד יותר ושיקע כל כולו בשכלולו וגיבושו של הסוג. תשע סליחות (ב, ו, י, טז, כא, כט, לג, לד) בנויות על סיומות מקראיות²¹ והן מפתיעות באירגון התימאטי מסביב לנושא שנקבע מראש, ולשלוש מהן גם **מלות-הקבע**²² החוזרות בצורות שונות בכל אחד מן הפסוקים. כך למשל בשיר "אויבים חייבים" מלת הקבע היא **"למה"**; בשיר "איך אפתח פי בחין" מלת הקבע היא **"ה"** ובשיר "אקדם איכף" מלת הקבע היא **"שוב"**.²³

סוג ה"חטאנו" מיוצג בסליחותיו של בר-שמעיה בשלושה פיוטים (כמו אצל הבבלי) ושלושתם בנויים על פי שיטת השרשור: "אבותי כרבתה ריבם", "אל אלהים אעתר", "אמדד דלתות תשובתך". המשפט: "חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו" משמש מעין חרוז חוזר למחרוזות הפיוטים.²⁴ בניגוד להבבלי אין אצל משוררנו טורי מעבר ספיציפיים, אלא בסליחה אחת בלבד "אמדד דלתות תשובתך" המסתיימת בטור "נושא עון ופשע וחטאה". כמו אצל הבבלי כן אצל משוררנו משועבדות הסיומות המקראיות לחוקי הסדרים האלפביתיים שבאקרוסטיכון.

בנוסף על שלוש הסליחות מסוג "חטאנו" שהן משורשרות מעצם טיב הסוג²⁵

21 לפי פליישר, פיוטי הבבלי עמ' 64, העדיף הבבלי את הסליחה הפשוטה על פני זו הבנויה על מקראות סיום.

22 לפי פליישר מועט באופן מפתיע בסליחותיו של הבבלי גם השימוש במלות הקבע ואף על פי שגם האמצעי הקישוטי הזה ידוע ונפוץ למדי בסוג, בפייטנות המזרחית הקדומה והמאוחרת יותר.

23 אצל הבבלי רק שתי סליחות בנויות על השימוש במלות-הקבע.

24 פיוטי "חטאנו" לפי פליישר – נאמרו במקום מיוחד בספרי הסליחות, בסמוך לוידויים שבסוף הסדר, ואולי מלכתחילה במקומם (שם עמ' 64); ועי' פליישר ע., שירת הקודש העבירה בימי הביניים תשל"ה, עמ' 469; וכן עי' צונץ ס"פ 80; 87; 95 ובמיוחד 87.

25 השירשור היא צורה שירית קדומה מאוד ומקורה מן הפיוט הארצישראלי, שפייטניו היו משרשרים את הטורים או את המחרוזות, ומהם אל פייטני ספרד. נמצא שהיה השירשור לאחר מסימניהם הקבועים של סדרי העבודה שנתחברו בספרד ומהם עבר למשוררי איטליה וראשון להם שלמה הבבלי וממנו כנראה, אל משוררנו. ועי' א. מירסקי, תולדות השרשור, תרביץ כח (תשי"ט); פליישר, ע. פיוטי הבבלי עמ' 68; צונץ ס"פ 87 וזולאי, מחקרי יניי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ב', ברלין תרצ"ו, עמ' רנא ולאחרונה, ע. פליישר, שירת הקודש עמ'

נמצאות אצל משוררנו עוד שלוש סליחות משורשרות: "אטתי מטתי", "אריה ביער", "את ה' בהמצאו" ולשתיים האחרונות אף שיעבד משוררנו את הסיומות המקראיות לחוקי הסדרים האלפביתיים שבאקרוסטיכון. מכאן ניתן להבין, כי אצל בר-שמעיה מלאכת השרשור לא היה עניין פורמאלי גרידא כמו אצל הבבלי, אלא וירטואוזיות לשמה.

מכל האמור עד כאן אין להסיק, כי משוררנו חיקה בכל את מורו ורבו, הבבלי, אלא הלה שימש לו מקור אשראה והשפעה ובמיוחד בדרכי הפרוזודיה השירית ממנה למד הרבה עד שיכול היה לעמוד ברשות עצמו.

השלב האחרון כסלח הוא גם שלב בשלותן של הסליחות וגיבושן האמנותי, בהן ניכרת אי-תלותו הגמורה של בר-שמעיה בשירת הבבלי. גיבוש אמנותי זה הגיע לשיאו בקבוצת הסליחות: "אתה חלקי",²⁶ "תחרות רוגז", "אויבים קמו", "אויבים חייבים", "אנא מהרה", "ארכן וקצרן", "אנחתי בלחץ האויב" ו"הרשות", "אימתה ופחד".²⁷ בשלב זה פיתח לעצמו משוררנו דרכי ביטוי מקוריים ביותר ההולמים את הש"ץ ואת הסלח כאחד, ובבחינה שכזאת אף מופיע בסליחות אחרונות אלה, ואשר לבחינתן, אין לדבר כאן עליהן כ"סליחות של נורמה" אם כי משוקעים בהן בנוסף על שני יסודות התשובה: הצום והתפילה, כתשלום מס שפתיים לסוג הנידון, גם תיאורים מזעזעים של צרות ישראל אשר משוררנו היה להם עד ופה.

כאן כדאי להעיר, כי המאורעות ההיסטוריים שהתרחשו בזמנו של בר-שמעיה אינם נזכרים במפורש מחמת צנזורה עצמית ושמא תיאורם המפורט היה מחליש עוצמת הדראמטיות אשר בשיריו, אבל אוירת התקופה,²⁸ סוגי הקובלנה והצרות שפקדו את היהודים וכן עריצות השילטון המתחלף תכופות מצאו גם מצאו ביטוי הולם בשירתו.

כמו אצל הבבלי מורגש גם בסליחותיו של משוררנו משבר פנימי חריף שפקד את הקהילה, משבר שהתבטא בהעדר מנהיגות,²⁹ בהתרוקנות הקהילה מתלמידי חכמים³⁰ שיידעו להגן על דורם³¹ ואפילו ש"ץ³² הגון וראוי, שיעבור לפני התיבה

132. ח. שירמן אינו מחשיב את הצורה הזאת "יש לפקפק אם קישוט כזה מוסיף באמת נוי

ליצירה" כותב הוא ב"השירה העברית באיטליה" שם, שם עמ' 150.

26 סליחה זאת, לדעתי, היא שיר מעבר לקראת השלב האחרון והמגובש.

27 "רשות" זאת עומדת בראש הקדושתא של יוחנן הכהן בן יהושע "אשען במעש אזרח בצדקו לצדקי תורה". משוררנו הוא מראשוני פייטני איטליה המשתמשים בסוג שירי זה. הוא אינו קיים אצל הבבלי.

28 ב 65; ד 8; ו 3-2; ז 11; יד 16; כה 3-4, ועוד.

29 ה 19; ט 16; יד 2; יח 11; לח 11.

30 א 1; יד 2; ו 6; ז 20; יח 3; כב 20; כה 18; לא 3-4, לד 12.

31 א 4.

32 א 3; 5; יב 4; 20; כה 6; לו 7; יא 26-27 לוקח משוררנו על עצמו את תפקיד הש"ץ: הגון וראוי וזקן ושלם איחשב בעיניך/בעומדי להתפלל ולבקש רחמים על בניך. גם יג 26; כב 5; כה 3; ל 75.

שבשמו ובשם העם יבקש סליחה מאת האלוהים, אין בנמצא. וטוב שלא נתקיימו בזמנו ויכוחים דתיים בין יריבי דתות שונות כפי שאירע בזמנם של אמיתי והבבלי ואף על שדולים להמרה לא נשמע בפיוטיו, אלא שפע של גידופים³³ ודברי בלע, עינוי ודיכוי³⁴ עד ש"קצו מעול השממית"³⁵, כי הפכו למשחק בידי העמים האיומים (ו) (26).

משוררנו חי, כאמור, תחת חילופי שילטון שעברו על בארי ומשום כך הוא גם השתמש בשפע הכינויים לאויבי עמו למיניהם,³⁶ כינויים הרווחים גם אצל משוררים אחרים כותבי סליחות, ואצל הבבלי בכלל זה, כמו למשל: בוזזים, זאבים, זדים, טורפים, עריצים, צוררים, צרים, קמים, שודדים, שכנים, ועוד. ברם, כשרצה לנקוב בשמה של מלכות רומי השתמש בכינויים הידועים היטב ומוכרים לרבים מבני דורו וזמנו מבלי לנקוב במפורש בשמה, והמבין נרמז והבין. ואלה כינויו לרומי: אדומים (ו 29); (לד 17); תנין וזוחל (לד 43); מדיקים (ח 8); עדינה (א 16); רודי (ב 78); רודים (כו 28); שממית (יד 37) ועוד. מלכות רומי זאת ש"קצוות כבשה, קצינות ומלכות תפסה" (ל 19), רצה לומר, שהתפשטה לכל קצות העולם, הפכה להיות מלכות "מענשת, חמסנית וכבשנית" (יד 37) והיא היא שניסתה גם לשעבד את העמים שלא מבני דתה. ואשר ליהודים, מסתבר מתוך שירת בר-שמעיה, כי תחילה נשכו ועקצו (ב 71) הכובשים בחריפות יתר את כל שיכבות העם יהודי,³⁷ אחר כך העלילו עליהן עלילות שווא³⁸ ומשלא הועילו כל אלה "זממו לכבות שארית הגחלת" (כו 13) בדרכים שונות: מניעת קיום המצוות³⁹ בצד מניעת מזון מפי התושבים היהודים;⁴⁰ כבילה באזיקים⁴¹ ומאסר בפועל,⁴² מכות, הכאות והרג,⁴³ ואין זה סתם קונבנציה שירית בתיאור ובפירוט התלאות שעברו עליו ועל בני דורו, אלא, ריאליה מדכאה המתוארת בסגנון אפי-דראמטי כש"אדמת השובים" (לו 32) זו היא בארי הכבושה, משמשת את משוררנו כרקע להתרחשויות זמנו.

מבחינת הטכניקה השירית השתמש כאן משוררנו בדרך התקבולת האנטיתיתית בהעמידו את שני המחנות העוינים זה כנגד זה והש"ץ-הסלח, לצדם של הנדכאים,

33 ב 61–63; ז 5; 7; כג 25; כז 6; לה 21.

34 ז 9; 17.

35 יד 37. זו מלכות רביעית (רומי) שאין בכל השרצים שנראה כשממית. עפ"י מדרש משלי נד, א; ילקוט משלי רמז, תתקסד וצונץ ס"פ 440.

36 ע"י צונץ ס"פ 453–470 ושם רשימת הכינויים לכל העמים.

37 ב 71; כג 10–11: כאחד נער וזקן טף ונשים/לישוד לעקוץ כעקרבים ותנינים ונחשים.

38 יד 19.

39 כג 14–15; נבלים בכבותם המזרות ונרות המנורה/סוגפה התורה ויהי לאבל כינורה; כז 49–50.

40 ז 2.

41 ב 54; ט 15; לכבל עתה נכבדי אסורים בזיק.

42 ב 54; ו 37; י 33; לג 17.

43 ב 53; ד 8; ח 17; טז 33; הובלתי ככבש אלוף לטבח חרבות (שים לב לטיב הטבח!). יח 26:

הודש כבמתבן וכמוץ הרים רודף; כה 3–4; 24; ל 32; לו 35: הקדישם ליום הריגה ולטביחה התיקם כולם.

שואל את שאלותיו הריטוריות (בפרט בשירו "אויבים חייבים") בבקשו מאלוהיו הקלת העונש, שיחרור האסירים⁴⁴ והחשת הגאולה:⁴⁵

דלה והצל לקוחי מות ולהרג מטים
דחופי לעג שואלי תרף ודורשי אטים
גבורתם בצום נשתה ודמם לפניך ממעטים
גלו ריבם גאלם מחרב להטים
בלתך למו אין זולתך לא בחרו
בעשן כלו ימיהם ועצמותיהם כמוקד נחרו
אור חשך, כח נעזב והלבות סחרחרו
אווך פקדוך בצר ובעת צרה לך ישחרו
אנא לעזרת ידידיך הועדה חושה מהרה
הקטן לאלף והצעיר להעצים ולהגבירה
יודוך חוכי ישעך ויהללוך עם נברא
כי-אתה מקוה ישראל מושיעו בעת צרה. (לז 37–48).

משבוששה הגאולה לבוא נאחזו הנדכאים באל נקמות ה'⁴⁶ וביקשו ממנו לקחת נקמתו מן המענים, לגמול להם כרשעתם, כי "אז יאמרו בגויים הגדיל ה' לעשות עם אלה" (א 32). בקשות אלה נתנסחו בדרך של פנייה ישרה אל הקב"ה ולווי בקללות חריפות ושנונות נגד מעני העם ומרדפיו,⁴⁷ כשלשון "אני" הנקוט בשירי משוררנו אינו אלא קולו של העם בתגובתו העזה והטבעית על הייסורים הקשים שבאו עליו מידי נציגי שלטון העריצות. והנה מבחר הגון של משאלות-לב לקראת נקמת ה' הגדולה באויבי עמו: כלה בוגדיהם וחרבך עלימו תשחזו (א 11); רודי ייספה ויידקר/רודפי וצרי ייעקר תאלמנה שפתי שקר (ב 78); שודד ומסטין במקהלות שקע ותשליך במצולות (ב 82); עורה מהרה כלה מסתוללים ומתעוללים (ו 31); דכא גאון שבור זרוע כל צרי ורודפי (ז 4); כמעשה ידיהם תן להם (ז 11); צוק, שפוך עליהם ארר קללות הר עיבל (ז 19); שבור צוררמו קלע קמימו שיתא מורה להם (ז 22); שוממם עימם עממם לא מהם ולא מהמהם (ז 26–27); חציך שבר מדמיהם האשימם החרימם (י 15); מלחמה ערוך למרפיש (טז 49); קנא קנא קנאתם ונקום נקם/והשב לשכנינו שבעתיים אל חיקם (ז 7–8); חרבך רווה וחציך מדמם תשכיר (ז 12); שאון קמיד העולה הדק וכלה (כח 21); הורג שבעתיים יוקם ושבעים ושבעה ישולם (לז 36) ועוד.

שירתו זאת לא רק שנענתה לצורכי העם, אלא נענתה לצורכי הדור והשעה והיא נסערה מטבעה כלב העם גופא והפכה במרוצת הזמנים להיות זעקה ממעמקים.

44 ג 17; טז 50; כו 19; כח 17; לז 8; לח 19.

45 ו 43; יד 34; טו 28; כו 30; לג 35; לח 27.

46 הכינוי הזה מופיע בשיר לז 12.

47 א 11; ב 78; ו 81; ז 4; ח 10; ט 11; י 15; יז 22; יח 26–27; יט 39; כ 12; כז 28; כח 21; לז 36; לח 15.

אין תימה איפוא, שקבוצה זאת גם נקלטה במחזורים שונים ובקובצי סליחות האשכנזיים שבשאר ארצות אירופה עם גבור שם גלי הגזירות.⁴⁸

פרוזודיה

מבחינה פרוזודית שירתו של בר שמעיה היא מקורית ברובה, מוסיקאלית מאוד ומצטיינת בהקפדתה היתירה על חוקי הצורה ולא על חשבון תוכן הדברים ועל חשבון בהירותם כאצל הבבלי.⁴⁹ השקילה ההומוטונית, הווי אומר שיוויון במספר המלים שבכל טורי השיר, והחרוז הם מאבני היסוד בפרוזודיה שלו, בנוסף על החרוז הפנימי והאליטראציות למיניהן והלשון נופל על לשון המצביעים על הבנה עמוקה במלאכת השיר ובמיוחד על אירגון סגולי של צלילות המלים. כאמור, השקילה ההומוטונית או כפי שהיא מכונה "משקל התיבות" משמשת את משוררנו ליצירת מקצב הטור השירי וגם לעיצוב עולמו האפי־דראמטי וככל שטורי המחרוזות מתרחבים יותר כך תגובש ההווייה האפית ותתואר הריאליה שבזמנו על צדדיה הדראמטיים. המרחב האפי נמדד אצל בר־שמעיה לפי מספר המלים המקסימאלי שיכול היה להעניק לטורי סליחותיו.

בטרם נשווה את משקל התיבות אצל הבבלי ובר־שמעיה נעיר שתי הערות:

- א. אין אצל בר־שמעיה שיר בן שתי מלים בטור, כאצל הבבלי, כי עם מספר מצומצם שכזה של מלים בטור תעוצב רק ההווייה הלירית ולא ההווייה האפית־דראמטית, שהיא עיקר ומוקד שירתו של משוררנו.⁵⁰
- ב. הבבלי העניק לטוריו חמש מלים לכל היותר ואילו משוררנו הגיע לשבע מלים לטור ומוכן מאליו, כי במסגרת רחבה שכזאת ניתן להעצים את היסוד האפי־דראמטי.

טבלת משקל התיבות

מספר המלים בכל טור		מספר השירים	
		הבבלי	בר־שמעיה
א. שתי מלים	1	—	—
ב. שלוש מלים	13	4	—
ג. ארבע מלים	6	11	—
ד. חמש מלים	13	16	—
ה. שש מלים	—	6	—
ו. שבע מלים	—	1	—

48 שאר הרעיונות, הנושאים והמוטיבים שבסליחותיו של בר־שמעיה רווחים הם מאוד בסוג זה ואין בהם כל מקוריות שהיא פרט לניסוחם הפרוזודי. על כך נעמוד בהמשך.

49 עיי פליישר, פיוטי הבבלי עמ' 71.

50 ור' באמת בשירו של הבבלי "אל נישא", פליישר, פיוטי הבבלי עמ' 230.

דרך החריזה

חריזתו של בר-שמעיה מבוססת על מסורת החריזה בשירת הקודש שקדמה לזמנו⁵¹ שאינה מבחינה בין תנועות קטנות וגדולות,⁵² בין מלעיל למלרע,⁵³ בין בג"ד כפ"ת רפות לבין דגושות,⁵⁴ וכיוצא באלו.⁵⁵ דומה כי יותר משחרוזיו של משוררנו חזותיים, רוצה לומר חרוזים הבאים מכוח כתיב שונה של שתי מלים, ואין בהן שוני הצליל, הרי הם פונים אל **חוש השמע**, שכן בני איטליה⁵⁶ עיקר להם המבטא והאוזן כלומר, העיצורים והתנועות ההגויים מחויבים להישמע לחריזה.⁵⁷ לבסוף, נעיר כי דרך חריזתו של בר-שמעיה היא בעיקרה חריזה סטרופית משתנית, רוצה לומר, סטרופות החרוז שבשירים מתחלפות ממחרזות אחת לחברתה וחריזתן מרובעת: אאא או אבבא או אאבב או אבאב. **החרוז הראוי** (שיוויון של שני עיצורים ותנועה שביניהם) הוא השליט ברובם המכריע של סליחותיו.⁵⁸

- 51 הגדרת החרוז בפיוט האיטלקי נתפסת כתקבולת צלילים מן העיצור הקודם לתנועה האחרונה עד סוף הטור. חרוז זה הוא סיומי ביסודו והותאם באיטליה בעקבות הפיוט הספרדי. עיי' ב. הורשובסקי, השיטות הראשיות של החרוז העברי, הספרות, ב, 4, 1971, פרק 4 עמ' 732 ואילך.
- 52 קמץ עם פתח: ב 20-17; 60-57; יא 24-21; ועוד. צירה עם סגול: ב 36-33; 68-65; 80-77; ג 20-17; יא 20-17; כו 12-9; 20-17 ועוד.
- 53 ב 68-65; י 40-37; יג 32-29; יט 14-13; כז 32-29; כח 32-29.
- 54 ב' רפה עם ב' דגושה: ד 16-13; יא 24-21; טו 24-21; יז 24-21; כב 12-9; כו 24-21; לד 26-25.
- ג' רפה עם ג' דגושה; יג 28-25; כט 12-9.
- ד' רפה עם ד' דגושה: ד 28-25; י 44-41; טז 88-85; כה 32-29; כז 28-25; 64-61; לד' 38-37.
- כ' רפה עם כ' דגושה: ד 8-5; יז 12-9. פ' רפה עם פ' דגושה: ד 24-21; יא 20-17; טז 28-25; כא 20-17; לא 4-1.
- ת' רפה עם ת' דגושה: טז 100-97; כא 4-1; כט 24-21.
- 55 ה' רגילה עם ה' מופקת: טו 12-9; כא 32-29; לה 4-1; 20-17; וכדרכם של כל הפייטנים חורז גם משוררנו: ו'עיצורית וב': כט 4-1; כז 32-29; ש' עם ס': ב 36-33; יז 28-25; כב 20-16; כח 16-13; 28-25; לו 8-7.
- 56 עיי' הפולמוס א"ש הרטום וא. מירסקי. הרטום, מבטא העברית אצל יהודי איטליה ב"ספר טורטשינר" (לשוננו ט"ו) תש"ז עמ' 61-52; א. מירסקי, הערות בענין חריזה ומבטא, לשוננו טז, תש"ח-תש"ט, עמ' 72-74 ושם גם תשובת א"ש הרטום. והצדק עם א. מירסקי.
- 57 עיי' א. מירסקי, משקל התנועות האיטלקי, ספר חנוך ילון, תשכ"ג, עמ' 221-227. לפיכך אל"ף הבאה בסוף המלה דינה אצל משוררנו כדין ה' רפה: יא 16-13; יג 24-21; לז 28-25; כנגד זה עי' כדין עיצור לכל דבר, ולעולם אין היא חוזרת, אם בסוף המלים ואם בעיצור שורשי עיקרי, אלא עם עצמה בלבד, כאצל הבבלי (עיי' פליישר, פיוטי הבבלי 81): יג 16-13; כג 8-5; ל 4-1; לד 13-11, ועוד.
- 58 יש להוסיף גם את החריזה בכינויים עליה לא נתנו חוקרינו את דעתם להוציא י יהלום, תיאוריה ומעשה בחריזה שבפיוט הקדום, הספרות ב, 4, תשל"א עמ' 764. אצל משוררנו חריזה זאת מונה 448 טורים והיא כ-30% מכל טורי שירתו של בר-שמעיה.

החרוז הפנימי

- בגופי הטורים השתמש משוררנו בחרוז הפנימי ובו נהג ביד רחבה ונדיבה :
- א. שתי מלים החורזות בראשי הטורים הפכה אצל הבבלי להיות לשיטה ואצל בר-שמעיה נשתכללה ונתרחבה והגיעה למנות שלוש מלים ויותר בראשי הטורים.⁵⁹
- ב. שתי מלים החורזות בקצה הטור במטרה לחזק את צליל החרוז הסטרופי.⁶⁰
- ג. צמד מלים מחורזות באמצע הטור.⁶¹
- ד. הפרדת המלים החורזות על ידי מלה קצרה שתבוא בינותן.⁶²
- ה. חלוקת הטור לשני חצאים סימטריים.⁶³
- ו. חריזה פנימית הפוסחת, החובקת שתי מלים המצויות בתחומם של שני טורים, מעין חריזה מצולבת.⁶⁴

- 59 עיי פליישר, פיוטי הבבלי, 82 וכן צונך תולדות 244 ו 616 ואשר לדוגמאות שתי מלים בראש הטור: א 3; 22; 10; 15; 25; 26; 63; 66; ג 4; 5; 7; 8; 10; 20; 32; 34; ד 15; 32; 9; 1; 14; 15; 17; 23; 25; 31; 42; ח 1; 4; 7; ט 1; 2; 4; 8; 9; 13; 19; 20; 26; י 10; 13; 14; 17; 18; 19; 22; 27; 37; 38; 39; 42; א 3; 7; 13; 14; 20; 21; יב 4; יד 8; 12; 39; טו 4; 11; יח 21; 29; כב 9; 21; כה 16; 21; 30; 32; כו 4; 7; 8; 22; 24; 27; כז 3; 5; 6; 10; 25; 30; 31; 35; 42; 43; 59; כח 18; ל 4; 9; 12; 13; 14; 18; 22; 27; 30; 32; 35; א 1; לב 11; 13; 14; 16; 25; לד 17; 18; 35; לה 2; לו 13; לז 10; 18; 22; 28; 32; 44; לח 1. סך הכל 118 טורים.
- שלוש מלים בראש הטור: ו 3; 5; 19; 34; ז 7; 27; ח 13; ט 5; 6; 10; י 5; 6; 7; 29; טו 12; 14; כה 4; כו 5; 20; 21; כט 6; ל 5; 21; 26; 33; לב 15. סך הכל 27 טורים.
- ארבע מלים בראש הטור: ו 10; טו 5; ל 25; לה 8; 12. סך הכל 5 טורים.
- חמש מלים בראש הטור: י 33.
- 60 בקצה הטור: ב 58; 59; ד 21; ה 7; ו 13; 26; 31; 38; ז 4; י 5; 15; 33; 34; יב 1; יד 16; 32; 34; 37; 39; 40; טז 23; 98; יח 20; כב 8; 11; 24; כה 24; כו 4; 9; 12; כז 10; כט 5; לב 14; לג 15; 17; לה 6; 8; 9; 12; לח 1. סך הכל 40 טורים.
- 61 צמד מלים מחורזות באמצע הטור: א 10; 14; 21; ג 2; 3; 5; 7; 12; 23; ד 3; 33; ו 11; 33; 34; ח 2; 12; 13; 18; 21; ט 22; י 22; יא 6; 9; 11; 20; 33; 34; יג 3; יד 14; 15; 16; 33; טו 7; יז 10; 19; יח 5; 10; כ 4; כג 14; 24; כה 3; כו 2; 3 (שלוש מלים); 13; 20; 23; 24; 29; כז 14; 27; 55; כט 1; 3; 6; 9; 26; 30; ל 2 (שלוש מלים); 5; 6; (שלוש מלים); 10; 12; 17; 19; 22; 29; 31; לא 27; לג 1; 17; לד 11; 45; לה 31; לז 6; 19; 22; 32; 42; לח 13 (שלוש מלים); 17. סך הכל 80 טורים.
- 62 ד 4; ז 11; 15; 22; 27; יא 22; יב 17; יד 4; 37; טו 17; כב 7; כג 10; כה 17; 28; כו 15; ל 13; לג 6.
- 63 עיי מ זולאי, מחקרי ינאי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ב, תרצ"ו, עמ' רלה. והשירים ה: ד 14; ט 20; 24; י 9; יג 27; יד 37; יח 18; כג 15; 24; כד 13; 23; כה 30; 32; כז 7; לא 7; 26; לג 15; 27; 34; לד 35; 45; לה 7; 10; 11; 12; 15; לו 13.
- 64 א 19; 20; 23; 24; ב 25; 26; 53; 54; 55; 58; 86; ג 7; 8; ד 27; 28; ט 19; 20; י 5; 6; 7;

האליטראציות והלשון נופל על לשון

האליטראציה אצל בר-שמעיה היא קישוט טכני תבניתי ולא נודע לה, כאצל הבבלי, תפקיד חשוב.⁶⁵ דומה, כי רוב האליטראציות באות בסליחותיו של משוררנו לשם הדגשת הרעיון או הענין שבטורי המחרוזות וגם כדי למשוך את תשומת לבו של המאזין או של הקורא. שני מיני אליטראציות ישנם אצל בר-שמעיה:⁶⁶

א. **אליטראציה פשוטה** כשהמלה הפותחת את הטור חוזרת על עצמה או כשהמלה השניה מקבילה במובנה לקודמתה: אדני אלהים (ד1); אל אלהים (טז), (ח); מפה ומפה (ח26); לסלוח ולכפר (יח); דלו דלדלו (יד8); גאוותו גאונו (כה3). יגילו ירונו (כט13) וכו'.

ב. **אליטראציה אפופוניית** כלומר מופסקת במכוון על ידי העמדת מלה בראש הטור לצורך אקרוסטיכון מסויים או לצורך החתימה ורק לאחריה תבוא האליטראציה. סוג זה של קישוט מגוון ומעשיר את מצלול הטור ומשוררנו ניצלו היטב בסליחותיו: ותיק, מדיק משתיק (א6); באים, כצבאים וכלבאים (ו3); שוממם, עימם עממם (ז27); לכן, נרדפו נסחפו (י23); צורר, מתאמר ומתגבר (יז10); יהירים, גבהו גברו (כג24); פושע, הכתיר הרדיף הדיק (כה17); יחדו, נאלח נמלח (ל10); יקר, נעקר ניקר נפקר ונפזז (ל25); קטורת, תפילה תכון (לא19). בסוג אליטראטיבי זה מרשה המשורר לעצמו גם לחרוז את המלים או להתאימן מבחינה צלילית למלה שקדמה להן או לזאת שלאחריהן.⁶⁷

הלשון נופל על לשון

יותר מאשר באליטראציות ופעמים לא מעטות גם על חשבון הירבה משוררנו להשתמש בלשון נופל על לשון כשהמלים הדומות בצלצולן והשונות בהוראתן שימשוהו אמצעי להגברת היסוד ההווייתי בנוסף על היסוד הפוליפוני. כאן עלה משוררנו על כל קודמיו וגם על מורו ורבו הבבלי. שפע כזה של משחקי מלים,

19; 20; 22; 23 (מאמצע) 41; 42; יא3; 4; יד11; 12; 27; 28; טו3; 4; טו13-14; 19; 20; 74; 75; כ15-16; כה15; 16; כז8; 7; 8; 43; 42; ל15; 16; 23; 24; לב4; 5; לג5; 6; לה7; 8; לז4; 5; 13; 14; לח13-14.

65 עיי פליישר, פיוטי הבבלי 84.

66 אליטראציות בנות שתי מלים בראש הטור מספרן 70. שלש מלים ויותר מספרן 7. ועיין בהערה הבאה. ואשר לארבע מלים בראש הטור עיי כו24: לקבץ לרבץ לדלות להעלות מבור; וחמש מלים בראש הטור, עיי לג30. לשמה למשל ולשנינה לבושת ולכלימה.

67 האליטראציות המופסקות על יד מלה אחת הקודמת להם בטור מספרן 33. והרי כמה דוגמאות מקריות: גמרו, חסרו חסידים (א3); באים, כצבאים וכלבאים (ו3); עד כאן התאמת הצליל למלה הקדימה את האליטראציה.

ודוגמאות מספר של התאמת הצליל למלה שלאחר האליטראציה: יהירים, גבהו גברו נתאמרו (כג24); ומכל, עלמות עליתי, ונתעליתי (לה6); וישנן דוגמאות בהן מותאם הצליל לראש הטור ולסופו: שוממם, עימם עממם, לא מהם (ז27); יקר, נעקר ניקר נפקר (ל25).

המפתיעים בצירופיהם, לא מצאנו אצל קודמיו ודומה כאילו משוררנו נהנה מעושר צלילי זה ורוצה גם לשתף את המאזין או את הקורא בחווייה מוסיקאלית זאת. הרי כמה דוגמאות מקריות: הוללים המתהללים באלילים מעוללים רחומים (ו) 10; שוממים עימם עממם לא מהם ולא מהמהם (ז 27); דוגה דאגה הוגה נהלאה ויגועה/הושפלה עופלה נפלה עיפה ויגועה (ט 5–6); געלוני רעלוני הזילוני מחוללי מעוללי/דחפוני סחפוני הרדיפוני הפשיטוני מעלי (י 5–6); הושל כשל נחשל כי בישל והזיד (טו 5); ההוללה זוללה חוללה וכסוטה פרועה (עו 5); בקש בעד נמעד נע ונד (ל 2 ועוד).

ענייני לשון

מבחינת הלשון אין בר־שמעיה מחדש מלים ואין בנמצא אצלו מטבעות לשון בלתי שכיחים, אלא כל שירתו מורכבת יסודות מכל מקורות הלשון שקדמו לו: מקרא, תלמוד, לשון הפיוט הקדום (במיוחד משל הקלירי) ועוד. עיקר אוצר המלים של פיוטיו – מקראי הוא וכל שירתו מלאה וגדושה פסוקים וקטעי פסוקים המשולבים אורגאנית בטוריו. ועוד זאת. בתשע מסליחותיו הוא משלב סיומות מקראיות הנקלטות באקרוסטיכון או היוצרות את "השרשור"⁶⁸ למחרוזות השיר או שלכל טור רביעי של הסטרופה מביא משוררנו "מלת קבע"⁶⁹ המשמשת אותו כעין שאלה ריטורית לרעיונותיו המובאים במחרוזות הסליחות, אבל "מלת קבע" זאת היא גם חלק מפסוק מקראי. אכן, וירטואוזיות לשמה. בניגוד להבבלי, שאצלו גדול כוח הגרר⁷⁰ הרי כל פסוקיו המקראיים של משוררנו המובאים והמשובצים בטורי סליחותיו אינם גוררים אחריהם מקראות אחרים הסמוכים להם לפנייהם או לאחריהם, אלא הם עצמאיים לחלוטין ואם יש ביכולתו של המשורר להשתחרר

68 עיי' הערה מס' 25.

69 "מלת קבע" או "מלת מפתח" או "מלה מדרכת" או "מלה מנחה" (כהגדרתו של מ. בובר, דרכו של מקרא, תשכ"ד, (עמ' 284 ואילך) היא אמצעי קישוטי המשמש גם את הפיוט כקריטריון סגנוני-ספרותי ולא כקריטריון היסטורי-סוציולוגי. ושמא בעיקבות מחקרו המאלף של ש. מורג על "מלות מפתח" ו"מלות עדות" בלשונו של ירמיהו ב"ספר א רזן", תשל"ה, עמ' 64–73 הגיעה השעה לחקור את היחסים הסימנטיים שבין המלים בתקופות מוגדרות המכונות "דורות לשוניים" והמהווים שלבים בתולדותיו של אוצר המלים של הלשון ואין ספק שבדור הפיוט הקדום הוטבעו "מלות מפתח" ו"מלות עדות" גם כקריטריונים היסטוריים סוציולוגיים בנוסף על הקריטריון הסגנוני-ספרותי המוכר לנו היום. ואשר לעצם המונח יש לנו עניין במלה יחידה ששובצה במקום קבוע בטור לאור כל השיר, מלה היכולה להישנות גם כנגזרת משורש משותף, והיא היא שמדגישה את העניין האידאלי של המחרוזת כולה או שבאה ללמדנו על בחינות חשובות במשמעותו של השיר כולו ועל הלך נפשו של המשורר. עיקר יופיה של מלת הקבע, לפי ע. פליישר (שירת הקודש עמ' 91), הוא בהופעתה הנכפלת וחוזרת ובאחידות המגובשת המתהווה מכוחה בין מרכיבי היצירה.

70 עיי' פליישר, פיוטי הבבלי עמ' 95.

ממלאכת השיבוץ הוא מעדיף על פניה את השימוש במובאה מתוך תפילה עתיקה⁷¹
או מדברי חז"ל.⁷²

א. כתיב

- מקצת דרכי הכתיב הארץ-ישראלי העתיק נשתמרו עדיין אצל שירי בר-שמעיה:
1. יוד כפולה כינויי הקניין גוף ראשון רבים: אבירי, כהני, מעיי, מרעיי, מרשיעיי, עיני, פני, שועיי, ועוד.
 2. ה' סופית בגוף שני יחיד עבר: כרבתה, אבדתה, אנפתה, קצפתה, הפעמתה, הרעמתה, נעמתה, ועוד.

ב. חידושי שמות

1. על משקל הסגוליים: ארך (ט 7); ארר (ז 19); בשש (ד 14); חגב (כז 29); לכד (יג 5); עדף (כז 6); עטף (כח 29); עתר (ל 5); פקד (כט 13); שפך (כח 30); תשר (לו 23), ועוד.
2. על משקל פעלן ופועלן: ארכן (ל 1); דברנית (כו 1); זועמן (יד 14); חמסנית (יד 37); כבשנית (יד 37); סרבן (ד 16); רגזנית (ד 32); קצרן (ל 1) ועוד.
3. על משקל פיעלן ופעלון: לחצון (ל 6); עשרון (יח 11); פרצון (ל 7); פשרון (יח 10); שברון (ד 23); טז 10; כד 24).
4. על משקל פיעול: אוי (יח 23); חלוי (כח 10); חנון (י 31); יא 33; כהון (ג 31); כלוי (כח 9); נבוי (ח 12); עיוב (ל 7), ועוד.
5. על משקל קימה (מן הגזרות החסרות): ביאה (יב 13); טעיה (כז 59); פיצה (יא 13).
6. על ידי ביטול ה' סופית: אהב (יג 28); זעק (ד 19); דמע (ו 7); טען (יא 13); מען (ו 19); מעש (יג 17); שיח (ה 21); יד 21; כז 19; תאב (כט 30), ועוד.
7. על ידי קיצורים: צול (יג 16); צחן (כו 18); תחן (יא 22); יג 22; כא 27).
8. ריבוי שלא לפי המקובל: זועמנים (יד 14); ילקים (ח 16); צחנות (ריבוי מ"צחן"); (ד 18); ריקנים (יד 16); חרב להטים (לז 40); ארקים (ח 22), ועוד.

ג. חידושי בניינים בפועל ובניינים מועדפים

1. פֶּעַל: לאזון (כט 29); ללבוד (יז 23); לנבות (ל 14); לסדור (י 42); לפחוז (א 12); לקרוב (לו 11); לקשוב (כז 46); לרעוז (טז 59); לרפוף (כא 19); לשחוז (א 11); ועוד.
2. פְּעוּל: אלוה (כב 13); אשורים (ז 14); געולה (לב 16); חבולים (יד 15); חסור

71 כח 9; לד 4; כי אין בנו מעשים; לז 29.

72 יח 22; יט 7; כד 5; 15–16.

- (יא 6); טפולים (א 21); נגושים (ח 8); נחומיו (ב 73); עלוביך (ד 31); רעומיך (י 13).
3. **פָּעַל**: לוכח (במקום להוכיח) כד 3.
4. **פָּעַל**: במשמעות הפעיל (ר' מ. זולאי לדמותה של לשון הפיינטים, מלילה א, לונדון תש"ד, עמ' 69–80); נהלם נהגם (א 10); וחיתנו (ב 21); חיה (ה 2); בלע (ו 18); שכר (ו 30); לשבר (ז 3), ועוד.
5. הפעיל: תצליל (יב 6); אתחין (כז 3).
6. הפעיל במקום **פָּעַל**: החריקו שן, הלטישו לשון (ז 5); הרגיו (ז 7); והמציא (יב 11); הרדיפוני (י 7; כה 17).
7. התפעל: מתרועעים (יד 29); משתעוה (טו 3); אתחוללה (מלשון חולי) (טז 23); אתחוטט (כז 2).
8. נפעל: נאלחתי (יא 14); נבוז (ל 26); נבעו (טז 63); נגרשו (כג 24); נעזז (ל 27); נעמנו (כז 59); נפוגותי (לה 8); נפזז (ל 22); נפסג (ל 12); נפשח (ל 12); נשנן (טו 4), ועוד.
9. **פָּעַל**: אובד (כה 23); אורסתי (ב 54); בולעתי (ט 2); נותתי (ב 54); שולמנו (י 41).
10. הופעל: הולען (ו 19); הומצרתי (ט 19); הועטת (יג 8); הופשחו (יח 32); הוצחן (לא 5); הוקצרתי (ט 18), ועוד.
11. פעלים בצורת מלפעול: מלקטוב (ב 29); מליקוב (י 19); מלצמח (ז 12); מלבזה (ט 34); מלהקשיב (י 21); מלהשמיע (י 22); מלהלען (יג 33); מלילך (כא 13); מלהתיהר (לא 10); מלהצען (יג 34), ועוד ("ערוגת הבושם" ב' עמ' 106 שולל צורה זאת: "לא ימצא בכל המקרא מלפעול בלמ"ד, אך מפעול בדגש הפ"ה).
12. יצירת פעלים משמות: שבוטים (מוכים בשבט) א 21; פורכי (מעבידים בפרך) כא 11.
13. שינויים מתוך השפה הארמית: ויפלוח (כז 51); פדוע (ל 32).
14. סיומת –י במקום –ני: להפכחי (ב 39); להענישי (ז 2); להשמידי (כה 3).
15. הטיית פעלים חסרים: תט (לח 23); ביטה (ז 21); יד 46; כח 29; מט (כה 18); תת (יד 34); גשתי (כח 3); טיף מטיף (ל 9); געוני (לב 18).
- ד. ענייני סגנון ותחביר**
1. היפוך סדר התיבות בצורות של יחסי קניין: שיח תחינתנו (ה 21); ערך שועתי (יא 33); שאור עיסתי (יד 39); חפצי רצונך (יח 8); בבית מעונך (כז 11); שבטי נחלתך (כז 16); פתחי מזוזותיך (כז 26); ידי מטיך (לח 13), ועוד.
2. דרכי הסמיכות לסוגיהם:
- א. סמיכות הטיב: טפלות כזב (יד 19); פריעת מוסר (כב 18); איש אוון (לו 3); שנת רצון (לז 8); תחרות רוגז (לז 1); מדת רחמיך (כז 63), ועוד.
- ב. הנסמך הוא פועל בבינוני או שם פעולה: טבועי טיט (יד 17); דוחי גזרה (א

- 4; דלי מעש יב 8; גודרי גדר יד 6; חוכי ישעך לו 47; שואלי תרף לו 38; אכולי נמר א 23, ועוד הרבה.
- ג. סמיכות התואר: חץ שנון טז 101; אבדו צאן יח 29; עולם ימות לו 11; מלאכי רומה לד 7; עם נושע לד 29; ברית אחורנית לח 21; דך נכלם יב 12, ועוד.
- ד. סמיכות המקום: בכורי גינוסר כב 20; שמי ערץ י 38; פני עליון יא 29.
- ה. סמיכות שבקניין או שייכות: שאר יעקב טו 21; רבי התורה כג 20; עץ חיים יד 2; קרית נעימך יט 19; בחיר אל כז 21; בני לבנה ל 23; צבי ישראל לו 9; שאון קמך כח 21, ועוד.
- ו. סמיכות הסוג: תשובת בוגד יט 13; ניחוחי עשרון יח 11; עובדי חמנית יד 43; איש מלחמה טז 48; פגול מחשבה יב 18, ועוד.
3. שיכולי מלים (לצורך האקרוסטיכון ולצורך החתימה): אימך אפונה נשאתי בהישפטי יב 1; ערך משפטנו לאור יצא יג 24; חזק ואמיץ תשלום פר שפה רצה טו 27; אלהי בושתי ונכלמתי להרים פניי יח 1; שלמים להולמם ולמשיסה יעקב מדוע ל 29; את ה' בהימצאו לדרשו קדמתי לג 1; זולזל יקירינו וטוב לרע אמרנו יח 7; כמכבירה בכורה סורחת צורחת קול כחולה טו 11, ועוד.

סיכום וביקורת

שלושים ושמונה פיוטים ודאיים של בר-שמעיה ידועים לנו עד כה ואלה מונים 1401 טורים, 6367 מלים. שלושה שירים נמצאו בגניזה ("אימתה ופחד", "אקדם איכף", "אקרא בשמך") ושיר אחד ("אמדד דלתות תשובתך") אינו שלם. לשמונה עשר שירים אין כל פירוש ואשר לשאר, מיועדים הפירושים לקהל המתפללים הרחב ואינם עומדים בפני ביקורת הטקסט.

שירת בר-שמעיה לא העסיקה את חוקרינו ומשום כך לא זכתה לביקורת ראויה לשמה. שני חוקרים הביעו דעות מנוגדות לגמרי על שירה זאת כשכל אחד מנסה להגדיר אחרת את מהותה. הראשון, י. זנה⁷³ כותב: "המחבר (כלומר ח. שירמן) שלא יכול היה להתלונן על חוסר חומר, ודאי שהיה מטיב לעשות, אלמלא היה מוותר על המשוררים המסופקים יוסף בן גריון, שלמה בן יהודה הבבלי, אליה בר שמעיה..." אכן, משוררנו משורר מסופק היה. ולעומתו א"מ הברמן, שעם פרסום סליחה אחת מגנזי שוקן "אלהי ישראל צדיק אתה"⁷⁴ כינהו "הסלח האיטלקי". ואחרון אחרון, ח. שירמן כותב: "הפורה והחשוב שבין פייטני דרום-איטליה שקמו אחרי אמיתי היה בלי ספק אליה ב"ר שמעיה"... אבל "תחומי אמנותו צרים ומוגבלים"... "לחריזתו

73 בביקורתנו על "מבחר השירה העברית באיטליה" לח. שירמן, קרית ספר י"ב עמ' 484.

74 הארץ 25.9.1957.

אין גיוון רב" וה"שרשור" יש לפקפק אם קישוט זה מוסיף באמת נוי ליצירה... ואשר להערכה האסתטית, הנה דברי שירמן כלשונם: "אין לומר כי סליחותיו מצטיינות בעומק המחשבה ובמקוריות. וברגיל מבליט הוא רעיון אחד במספר גדול של דימויים או ציורים מקבילים, המיגעים את הקורא משפע החזרות. כפיטן מן האסכולה הישנה הוא מתבטא בסגנון נוקשה ומעורפל, משלב במשפטיו צורות פייטניות מרובות, ולפרקים אף מלים נדירות ממוצא יווני... אולם בדרך כלל אפשר להבינו בלי מאמץ מיוחד". שירמן מתפעל מן הסליחה "אנוש רימה אדון בשפטך" התופסת, לפי דעתו, מקום מיוחד בכלל יצירתו ובזכות סליחה זו בלבד ראוי משוררנו למקום נכבד בהיכל שירתנו העברית.⁷⁵

ע' פליישר וי' דוד דעתם אחרת מכל האמור לעיל ועל הקורא להתחקות אחר הקדמתו המאלפת של הראשון למהדורת "פיוטי הבבלי" ואחר דבריו של האחרון למהדורת פיוטי בר-שמעיה ולהסיק את המסקנות המתבקשות, ולא לפני עיון מעמיק בשירת משוררנו.

מפתח הכינויים

האותיות מסמנות את השירים והמספרים מסמנים את הטורים

בחורה — ישראל לה 5	אבליך — ישראל ג 12
בחיר אל — ישראל כז 21	אגודיך — ישראל א 3
בחיריך — ישראל כב 23	אדון — הקב"ה לג 29
בטוינו — תפילה י 46	אדמת שובים — גלות לו 32
בית אריאל — ביהמ"ק כז 23	אדומים — הרומים לד 17
בית מעונך — ביהמ"ק כז 11	אדונים — גויים כט 7
בכורה סורחת צורחת — ישראל טו 11	אובדות — ישראל י 3
בן קיש — מרדכי כט 3	אובדות נכחדות — ישראל כז 23
בניך — ישראל יא 27; כה 28; כז 10	אובדות צאן — ישראל יח 29
בני לבנה — בני יעקב, ישראל ל 23	אומני — הקב"ה כט 29
ברה — ישראל לח 21	אילוטה — הקב"ה יג 4
ברית אחורנית — ברית אבות לח 21	איומטה — ישראל יג 6
ברית קדמוני — ברית ראשונים יג 35	איש חסידיך — אהרון כז 62
	אכל — אויב כז 35
גאולים — ישראל א 26	אל גיבור — הקב"ה טו 21
גדול העצה — הקב"ה טז 16	אל חי — הקב"ה כב 28
גואל — הקב"ה טז 77; כה 33; לו 33	אל נקמות — הקב"ה לו 12
גודרי גדר — צדיקים יד 6; לד 11	אלהי — הקב"ה לה 31
גולים — ישראל א 27; כח 23	אלהי אבי — הקב"ה טז 89
גומץ — חופר — שטן יא 20	אלהי עז — הקב"ה לה 29
גועה — ישראל לב 15	אלהים אמת — הקב"ה לו 9
גזורה — ישראל לב 7	אמונים ישראל ז 15
גזם — גוי ח 16	אנוסים — ישראל לד 17
גלמודה — ישראל לה 21	אסיריך — ישראל כח 17
גמר בת דבליים — זונה ב 12	אפיריון — ביהמ"ק לד 47
גן נעולך — ישראל ה 3	ארבעת שפטים — ארבע מידות א 21
געולה — ישראל לב 16	ארך אפים — הקב"ה לו 15
געולים — חטאים יג 20	אריאל — ביהמ"ק לג 11
	אריות — אויבים א 23
דביר קדשך — ביהמ"ק יט 16	אשכולות — תלמידי חכמים א 2.
דבקים — ישראל ח 13	
דברנית — ישראל כז 1	בוגדיך — אויבים א 11; ו 24; כג 2
דגול — הקב"ה ד 4 4	בוטחך — ישראל ז 23; יז 22; כז 27; כח 27
דגליך — שבטי ישראל ג 9	בוקק — ישראל יד 4
דוד — הקב"ה ג 25; כב 5	בור — גלות כז 24
דורשי אטים — עכו"ם לו 38	בורא — הקב"ה לד 45
דחופי לעג — ישראל לו 38	בושנית — ישראל יד 39
דחוקים — ישראל ח 5	בזוי — ישראל יד 33; לב 5
דיר — ירושלים לב 7	בזוי ונקלה — ישראל ז 38

יונה דוד

- דך נכלם — ישראל יב 12
 דכא — ש"ץ כח 29
 דלי מעש — ישראל יג 8 ; כד 7
 דפוקים — ישראל ח 10
 הגון — ש"ץ יא 25
 הוללה — ישראל כו 5
 הורים — האבות ד 24
 הר אל — הר הבית כז 22
 הר נחלתי — הר הבית לה 31
 הרוגים — ישראל י 19*
 ותיק — הקב"ה א 6
 זד — אויב ד 7
 זוחל — גוי לד 43
 זוללה — ישראל י 12 ; טז 25 ; לב 5 ; טז 38
 זועמיד — אויביך י 13
 זמן — גאולה לד 13 ; לח 27
 זעומים — ישראל כה 34
 זעק — תפילה ד 19 ; ד 34 ; ו 47 ; יא 34 ; כה 35 ; כז 16
 זקן — ש"ץ יא 25
 זרויים — ישראל א 27 ; יז 26 ; יח 34 ; כז 33 ; לב 5 ; לג 21
 חבצלת השרון — ישראל ה 27 ; יח 11
 חובות — חטאים כב 2 ; לד 33
 חוכי ישעיה — ישראל לו 47
 חוכיך — ישראל ו 13
 חולתך — ישראל ט 27 ; כז 15
 חופה — ירושלים לב 9
 חי וקים — הקב"ה יז 22
 חכמי גזית — הסנהדרין א 1
 הלכה — ישראל טו 18
 חמוסה — ישראל ח 8 ; לב 8 ; לד 17
 חמסנית — אויב יד 37
 חנון — הקב"ה ד 34
 חסידך — ישראל ז 28
 חרדיך — ישראל ו 6 ; כה 32
 חרופה — ישראל טז 25
 חשוקים — שלושת) — האבות ח 14
 טבחה — ישראל טז 33
 טהר עינים — הקב"ה ו 18
 טוב — הקב"ה א 9 ; ב 33 ; הטוב — יצר
 הטוב יט 7
 טורפים — אויבים טז 26 ; לו 31
 טורד מפורד — ישראל ו 17
 טיעי שלחך — ישראל לח 14
 טיעיך — ישראל כז 59
 טלאיך — ישראל ח 9 ; כו 9 ; כט 11 ; לד 17
 טנופת — חטא כ 9
 טפולך — ישראל ב 35
 טרודה — ישראל לב 9
 טרויה — ישראל כז 15
 יגועה — ישראל ט 5 ; לב 10
 ידידותי — ביהמ"ק לה 7
 ידידים — ישראל א 10 ; ד 9 ; ו 5 ; י 18 ; טז 45 ; כז 29 ; לב 25 ; לו 45
 יהיר וגאון — אויב טו 24
 יהירים — אויבים ה 27 ; ו 5
 יודעך — ישראל כב 25 ; לד 45
 יודעי סודך — ישראל כח 22
 יום ישועה — יוה"כ יא 25
 יום נחמה — יום תחיית המתים טז 46
 יוניך — ישראל כז 9
 יוצרנו — הקב"ה ד 25 ; טז 65
 יוקש — יצה"ר יב 10
 ירודי בור — מתים טז 100
 יורש — אויב א 29
 יושבי גנים — חכמים א 1
 יחודיך — ישראל יח 32
 יחיד — הקב"ה לב 23
 יחידה — ישראל ז 6
 ילד שעשוע — ישראל ד 28 ; לו 25
 ילקים — גויים ח 16
 יעקב — ישראל לו 28
 יפה — ישראל לח 21
 יפיפה — כנסת ישראל לה 13
 יפי כלולה — ישראל י 9
 יקח כבושים ובקשות — הקב"ה יא 32
 יקר נעקר — ישראל ל 25
 יראיו — ישראל ב 36 ; כה 32
 ירודיך — ישראל ח 21 ; י 19
 ישנה — ישראל ג 16
 ישני מכפל — האבות ד 24 ; לב 12
 ישרים — ישראל כו 5
 כבודה — ישראל כו 5
 כבש אלוף — ישראל כה 5
 כובשנית — אויב יד 37

פיוטי אליה בר שמעיה

מלכנו — הקב"ה י 45	כיליי — גויים לד 21
ממליכך — ישראל ו 13	כלה שזנתה לחתנה — ישראל לה 22
מנול — אויב ז 17; טו 1; יצה"ר יא 8; יט 7	כליל מוקרב — קרבן טז 74
מנוס — הקב"ה ג 16	כפופיך — ישראל כח 11
מנזיק — אויב יד 3	
מסתוללים ומתעוללים — אויבים ו 31	לבוד — הקב"ה יז 23
מעודי — הקב"ה טז 66	לבוטיך — ישראל יח 21; לח 13
מעוז ומחסה — הקב"ה ב 33	להרג מטים — ישראל לז 37
מעוללים — אויבים י 5; כג 3	לובשי בדים — כהנים יד 11
ממעונך — מביהמ"ק ב 26	לוחץ ומוחץ — אויב ו 23
מעידך — ישראל כה 30	לויה אחורנית עירנית — ישראל כו 4
מען תפילה — כד 10	לוקים — ישראל ח 15
מפוזרים — ישראל כ 23	לחומיו — אויב ב 75
מפלל — תפילה ד 36; לא 13	לחוצים — ישראל ח 10
מצולה — גלות ו 25; לב 9	לץ — אויב ב 22
מצמייתי — אויבי לג 14	לקוחי מוות — ישראל לז 37
מקוה ישראל — הקב"ה כה 33; לז 48	
מרצה ומחבב — ש"ץ יא 20	מאוסה — ישראל לב 16; לה 7
משטין — אויב ב 82; לא 23	מאמיריך — ישראל לג 35
	מבעיר ומזיק — משחית ט 14
נאדרי — הקב"ה א 25	מגאל — גוי לג 9
נאדרה הימנית — הקב"ה יד 41	מגיננו — הקב"ה לג 27
נאדרי רוממה — הקב"ה לח 9	מדוכא — ישראל ד 33
נאור — הקב"ה יח 14	מדיקים — הרומים ח 8
נאלחה — ישראל י 25	מהוללה — ישראל י 9
נאלמה — ישראל כו 1	מודיך ישראל כה 30
נאמנה — ישראל ל 13	מוכים — ישראל ח 15
נאנחים ונאבקים — ישראל ח 19	מונים — אויבים יח 30
נבל(ים) — אויב כג 14; גויים לד 21	מושיע — הקב"ה טז 77; לז 48
נגושים — ישראל ח 8	מזעימך — אויבך כז 6
נדגלים — ישראל י 19	מחבלי — אויבי ב 41
נדח — ישראל יז 27; כח 14	מחולל — ישראל ד 33
נהלאה — ישראל ט 5	מחוללי — אויבי י 5
נודר — ישראל יז 27; כח 14	מחוקקי — הקב"ה כז 39
נוך — ביהמ"ק כ 23	מחנניך — ישראל טו 26; לד 45
לנוחך — לירושלים כו 27	מיחדך — ישראל ו 2
נול — אויב טו 14	מט, מטיך — עני ט 17; לח 13
נומה — ישראל בגלות א 14	מכבדיך — ישראל ו 7
נוצרי — הקב"ה טז 66	מכים — אויבים ל 33
נורא על כל סביביו — הקב"ה טז 56	במכלם — בביהמ"ק יד 30
נחלה — ישראל טו 9	מכעיסך — אויבך ב 90; כז 6; ל 3; לג 17
נחש — אויב כז 42	מכשול — יצה"ר יא 30
נטעי נעמניך — ישראל ו 35	מלך הכבוד — הקב"ה ג 8
ניחוחים ותמידים — קרבנות יד 11	מלך המלכים — הקב"ה כד 15
ניחוחי עשרון — קרבנות יח 11	מלך מלכי המלכים — הקב"ה יב 16
ניקר — ישראל ל 25	מלך רב — הקב"ה טז 73

ענותנית — ישראל יד 39	נכאה — ישראל טו 18
עניי הצאן — ישראל ז 9	נכבדי — ישראל ט 15
בעץ חיים מחזיק — לומדי תורה יד 2	נכחדות — ישראל ג 23
עצובה (יד) — ישראל כז 25; לב 16	נמר — אויב א 23
ערך — תפילה לח 11	נעימך — ישראל ו 11; כז 5; לג 19
עשוקים — ישראל ח 6	נעמך — תורתך יד 22
עתיק — הקב"ה ג 16	נעקד — יצחק טו 7
	נפוץ — ישראל יז 26
פדגוגי — הקב"ה כט 29	נפוז — ישראל ל 25
פודה ומציל — הקב"ה ד 17	נפקר — ישראל ל 25
פודה ישראל וגואלו — הקב"ה טז 43	נצח ישראל — הקב"ה לז 17
פושע — אויב כה 17	נשברת — ישראל ג 23
פזורה(ים) — ישראל ג 15; לג 21	
פלול — תפילה כה 35	סבואה תרעלה — ישראל לב 15
פלל — תפילה כט 11; לח 11	סובא וזולל — אויב כה 15
פעל חסד — הקב"ה לז 29	סולח ומוחל — הקב"ה א 17; לד 43
פקד חומותי — ירושלים כט 13	סומך נופל הקב"ה ט 17
פקודיך — מצותיך ב 99	סועה — ישראל לב 15
פרזות — ירושלים לב 17	סוררה — אויבים כג 2
פרי צדקה — ישראל ל 17	סלון — יצה"ר כב 27
	סערה — ישראל י 10
צאן — ישראל ו 27	סרסור — ש"ץ יא 5; כב 15
צבאיך — ישראל א 18	
צבי אפיריונו — ביהמ"ק לה 9	עבדיך — ישראל ד 15; ו 8; ז 21; י 31; ין 5
צופה עתידות — הקב"ה כ 27	5; יט 21; כה 29; כז 29; לא 23; לב 25
צוק — הקב"ה ז 19	עגל לא לומד — ישראל ל 31
צחון לחש — תפילה יד 36	עדה — אומות העולם יג 2
צחן(ות) — חטא ד 18; יא 11; כז 18	עדינה — רומי א 16
	עדרים ישראל ג 31; יב 24
קדוש — הקב"ה ב 74; כ 19	עדתך — ישראל לד 38
קדמוני — האבות כז 54	עובדי חמנית — עכו"ם יד 43
קדמונית — הקב"ה ג 16	עובדי שם רקוב — רשעים, עכו"ם י 17
קוויך — ישראל לז 17	עול — אויב טו 14
קונה — הקב"ה כז 61; ל 6	עוקד — אברהם טו 7
קוץ מכאיב — יצה"ר כב 27	עורקי — אויבי לג 14
קץ — גאולה לח 27	עושה גדולות — הקב"ה טז 8
קצוות נפוץ זרוי — ישראל ג 19	עזובה — ישראל כז 25
קרית נעמך — ירושלים יט 19	עיר על תלה — ירושלים לב 27
	עכשוב — אויב כז 42
ראוי — ש"ץ יא 25	עלוביך — ישראל ד 31
ראש אמנה — אברהם ל 13	עליון — הקב"ה לח 7
רב וגואל — הקב"ה יז 1	עם בזוי ושסוי — ישראל ד 33
רואה נסתרים — הקב"ה כ 27	עם נברא — ישראל לז 47
רודי — רומי ב 78	עם עני ונבזה — ישראל ט 33
רודים — הרומים כז 28	ענו — משה כז 62
לא רוחמה — ישראל טז 47	ענושים — ישראל ל 7

פיוטי אליה בר שמעיה

שושנת העמקים — ישראל ח 27	רועי — הקב"ה טז 66
שיח — תפילה ה 21; ח 15; כא 31; כז 19;	רחומיו — ישראל ב 74
45; כח 30; לג 25	רחליך — ישראל ל 28
שיח שפה — תפילה לא 21	רחם — הקב"ה לז 1
שכנינו — אויבינו יז 8	רחמיך — ישראל ו 10
שלומי אמוני — ישראל כה 21	רחשי — תפילתי ו 46
שלם — ש"ץ יא 25; ירושלים יד 47	ריקי כשרון — ישראל כד 7
שלמיך — ישראל א 21; ד 29	רך לרצות — הקב"ה כ 20
שלשת יסודיך — האבות כז 61	רם — הקב"ה יח 28
שה פזורה — ישראל ב 7	רעומיך — מקניטי י 13
שממית — רומה יד 37	רעידך — ישראל ו 39
שמי ערץ — שמי שמים י 38; יד 7	רצות פניך — ישראל יב 20
שמץ — חטאים יג 20	רש — ישראל ו 33
שעשוע ישראל ב 30	
שפה — תפילה לו 30; לח 12	שבוטיך — ישראל יח 21; לח 13
שפלה — ישראל לב 5	שבויה — ישראל לד 41
שפלים — ישראל כה 12	שבט מושלים — אויבים א 29
שרץ ולאה — עכו"ם כא 30	שבט מלבט מחבט — אויב
	שבט אובד — ישראל ג 15; לד 29; כשיים
תוכן עלילות — הקב"ה טז 6	אובדים יד 9
תוללינו — אויבינו י 33	כשה נדח — ישראל כח 14
תומת זד נזיד — יעקב טו 8	שובינו — אויבינו י 33
תלפיות — ביהמ"ק ד 22	שואלי תרף — ישראל לז 38
תמה — ישראל יג 2	שודד(ים) — אויב ב 82; יז 14
תמידי כפרה — קרבנות ד 15	שוממה — ישראל לג 31
תמימים — ישראל ז 15; כג 22; לז 2	שוע — תפילה לו 19
תנין — גוי לד 43; תנין וזוחל — גוי א 18	שועתי — תפילתי יא 33
תרגז — רומי א 16	שופטי — הקב"ה כז 41
תשורה — קרבן ג 4	שופטי ומלכי — הקב"ה ה 26
תשר — כופר בתפילה לו 23	שוקדיך ומבקשיך — ישראל כב 21

מטבעות-הלשון הפייטניים

האותיות מסמנות את השירים והמספרים מסמנים את הטורים

גאל: מגאל לג 9	אבד: למאבוד ג 6; יז 22; צ. ס"פ 16
גבר: גברתנית כו 2; צ. ס"פ 412	אבר: מתאבר יז 11
גדל: ונגדל ד 25	אהב: באהב יג 28
גדע: לגדוע ל 30	אהרונית: כו 4
גו: בגוי כט 3; גויה (גוף חזי) יב 17	אוה: אוינוך ג 7; אווי יח 23; אויתוך כט 23;
גיה: ר' נגה	לד 1; אוויך לו 44
גלל: גלולי כט 34	אות: אאותה יג 3
גלם: להגלים כב 23	אט: אטים לו 38; אטתי ט 1; צ. ס"פ 436
גמץ: גומץ יא 20 (ארמ'); צ. ס"פ 428	אטר — אטר טו 14
געל: געולים יג 20; וגעולה לב 16	איל: איל לא 27; צ. ס"פ 439
גער: גערים יד 19	אים: איומתה יג 6
גרם: להגרימם י 14	איש: כאישונית יד 37; אשכולות א 2
	אלה: לתאלם יד 35
דבר: דברנית כו 3; צ. ס"פ 412	אלח: האלחתי יא 14; ואלוח כב 13; מאלוח
דגל: כהדגילו כט 9; לנדגלים א 25	כז 45
דחף: דחופי לו 38	אלם: תאלימם כב 22
דיוסטר: טו 13	אמל: נאמל ו 19
זלל: והודל כה 14	אנן: תאנון י 29; הקלירי. צ. ס"פ 418
דמע: דמע ו 7	אפכה: ר הפך
	אפף: ואפוף צ. ס"פ 392
הגן: הגון יא 26; מהוגנים א 2	ארך: אכן ל 1; אורוכך ו 14; צ. נוסח 242
הפך: אפכה יג 2; למהפכת ל 7	אשש: אששני לה 9; צ. ס"פ 439
הרף: הורפנו י 17	אתה: אתיו יט 3
וכח: לוכח כד 3; בהתוכחי ב 38; צ. ס"פ 389	בדל: להבדילה כב 2
ותק: ותיק א 6, עפ"י הקלירי; צ. ס"פ 428	בדק: כבדק ב 65
	בוז: לבוזה כה 24
זהה: זהוי ל 35; צ. ס"פ 423	בוזה: לבוזה כא 21; בוזה כה 2; בזוי ד 27; טז
זור: מזור לב 21; ולמזורם כז 27	38; ל 27; בזויה לב 5
זכה: זכיתנו ב 26; זכינו י 33	בזז: נבזז ל 26
זעם: וממזעימך לג 17; מזעימך כז 6; צ.	בזר: בזרתם ב 7
ס"פ 432	בטה: בטיתי ב 49
זעק: זעק עפ"י הקלירי צ. ס"פ 390, ד 19; ד	בטח: המבטח לג 31; ובוטחך יז 22; כח 27
34; ו 47; כה 35; כז 46	בין: בין יא 6
זרב: זורבו ב 27, עפ"י הקלירי צ. ס"פ 387	בלע: בלע ו 18; יבולע יג 14
זרה: זרוי יז 26; זרויה לב 7; זרויים כז 33;	ברוש: בורש ל 21
זרויך יח 34	ברר: מתבררים כ 6
זרר: תזורר א 14 אפ"י הקלירי	בשש: בשש ד 14

פיוטי אליה בר שמעיה

יצא: צא המעשה יב 18 צ. ס"פ 397	חבב: יוחבב יג 14
יצק: ציקת כג 18 צ. ס"פ 402	חבט מחבט: כו 21; לחבוט ל 12
יקש: יוקש עפ"י יניי ט 22; יב 10; נוקש יא 12	חבל: חבולים יד 15
ירד: ירוד כח 24; צ ס"פ 424; צ נוסח 239	חבר: חבור ל 32; צ ס"פ 423
ישע: יהושיע טז 78	חדל: להחדילה כב 3
כבש: כבושים יא 32; כובשנית יד 37	חור: פי ענף צ. ס"פ 399
כהן: כהון ג 31	חזז: חזיזים (ארמי) לד 19
כחש: כחישה כא 25; כחשים כג 9	חטב: חטבון יז 23
כלה: מכה לב 7; כלוי כח 9	חטט: להתחוטט כז 2
כלל: והוכללה לה 18; תוכלל ד 35	חיל: חייל לא 27. צ. ס"פ 442
כמר: מכמר ה 17	חכה: חוכי לו 47
כער: כעורים כ 15	חכם: חכמתני טז 99
כפל: מכפל עפ"י הקלירי ד 24; צ. ס"פ 415	חלה: אתחולל טז 23; חללה טז 22; חלוי כח 10 צ. ס"פ 394; חלוהו לו 13
כפס: כפיס כד 19	חלויך: לו 30; נחליתי לב 14
כפף: אכף כא 9	חלל: מחוללה טז 21
כפש: הכפישני לה 11	חלף: חלף ו 41; חליפה כד 16
כרסם: כרסמני כה 4	חמם: יחומנו כ 9
לבד: ללבוד יז 23; צ. ס"פ 436	חנה: חנות כד 2
לבה: לבוי ה 9; צ. ס"פ 395	חנן: חין א 7; א 33; י 31; יא 33; כז 3 עפ"י
לבט: ללבוט ל 12; מלבט כו 21; לובטתי לב 13; לבוטים א 21; לבוטיך יח 21; לח 13; צ. ס"פ 393	הקלירי וצ. ס"פ 398 מיחסה לשורש חינא
לז: וללוצה כה 24; צ. ס"פ 401; ולליזה	ארמי: אתחין כז 3; חנונה לג 34; לחננה
לוי: לויח כו 22	לג 34; תחן (עפ"י יניי) יא 22; יג 22; כא 27; כט 11; לב 22; לו 11
לזה: לזוי ל 27; צ. ס"פ 424	חסר: חסור יא 6
לחם: לחומים כז 24	חפר: חפר יא 18; לא 8; הוחפר ל 26; יוחפר יד 36
לחץ: ולחצון לז 6 צ. ס"פ 405	חתה: חתיות ל 34; ל 35. צ. נוסח 237.
לכד: לכד יג 5	טבח: לטביחה לו 35
לעט: לעוטים א 15	טוח: טוחות ד 4; הטוח י 21
לען: עפ"י הקלירי; צ. ס"פ 390; הולען ו 19; ולען כז 58; מלהלען יג 33	טיף: ר' נטף
לקח: לקוחי לז 37	טען: טען יא 13. צ. ס"פ 390
מלל: מלל עפ"י הקלירי צ. ס"פ 388, כח 3; מלולי כט 35	טפל: טפילים ב 35
מעל: מעל ד 18	טרד: טרדו 17; טורד לב יב 9; טורדים י 18;
מען: מען כד 10	טרודה לב 9; טורדתי כב 9; טורדו ד 9;
מצה: למצוי כד 6	נטרד לד 21
נאץ: נאוץ נאצה כב 14	טרה: טרויה כז 15 צ. ס"פ 422; צ. נוסח 239.
נבה: נבוי ה 11 צ. ס"פ 396	טרי טו 9 צ. ס"פ 397
נבט: ביטה יד 46	יאב: יאבנו כז 17
נבר: נבר יא 21; יב 3	יגע יגועה לב 10
	ידד: ידידותי לה 7
	ידה: ומודיך כה 30
	יהר: יהיר ד 16; יהורים ה 27; ו 5
	יחל: נוחלה לב 14

יונה דוד

עצב: עצוביך כז 25	נגה: גיה ד 23 (ארמי) צ. ס"פ 398
עצם: עצמוני כה 4; להעצים לז 46	נגש: גשתי כה 3
עקה: עקו לח 6	נדף: הונדפו כג 23
עקל: עקולי טז 70	נהר: והנהר לא 11.
עקש: מעקשות יא 30	נזק: מנזיק יד 3
ערער: הערער כז 17	נטה: מוטה לד 41
ערץ: שמי ערץ י 38; יד 7 עפ"י הקלירי. צ.	נטע: טיעי לח 14; טיעיד כז 59 עפ"י הקלירי
ס"פ 388	צ. ס"פ 401; צ. נוסח 237. מטעיד כז 59
עשה: מעש יח 9 עפ"י הקלירי צ. ס"פ 417	נטף: טיף ל 9
עשן: עשונה א 15	נמך: והומך כה 14; המך כז 27; צ. ס"פ 444
עתיק: עתיק א 13	נסג: מוסג ל 9
עתר: עתר ל 5. צ. ס"פ 388; מעתיר ו 38	נפץ: למפץ כג 22
	נצה: מתנצה יג 23; לא 22 עפ"י הקלירי. צ
פגל: פגול יב 18; הופגל ל 7	ס"פ 427
פגן: מפגינים א 3	נשה: הנשית ד 17; צ. ס"פ 391
פגע: פגע כח 6; מפגיע א 5; יב 4; יג 26; כב	נשם: נשם לח 15 עפ"י הקלירי צ. ס"פ 388
5; לג 7	נתר: כבנתר כז 18
פדע: פדוע ל 32. צ. נוסח 234	
פדגוגי: כט 29	סבר: המסברים כ 26
פוג: נפוגותי לה 8	סגל: מסוגלים כא 7; הסגילו כט 10
פוק: פוקותינו לד 5; פקו לח 6	סדר: לסדור י 42
פזר: מפוזרים כ 23	סלה: סלון כב 27
פכח: להפכחי ב 39	סלף: סלפני כז 42
פלח: צ. ס"פ 376; ופלוח כז 51; המפולחות	סמל: סמלון כט 18; ב 43; צ. ס"פ 405
לג 17	סניגור: כ 17
פס: פס יד כה 20	סעד: סעד ומסעד ב 57
פעל: מפעלים יג 17	סרב: סרבן ד 16. צ. ס"פ 403. לסרב כז 13
פעם: והפעמינו כז 47	סרח: סרח יד 26; סרח כ 9; ס"פ 389; בסרח
פער: פער ב 67. צ. ס"פ 390	יב 14
פצה: פיצה כא 13; צ. ס"פ 402	סרך: סרכנו י 29
פקד: בפקד כז 27; כט 13	סרסור: יא 5; כב 15
פרגוד: יג 9	
פרה: אפיריון לד 47; לה 9.	עבד: מעבדי כח 7
פרך: פורכי כא 11; צ. ס"פ 409	עדף: בעדף כז 6. צ. ס"פ 388
פרץ: פרצון לז 7	עדר: מעדיר י 46
פשח: נפשח ל 12	עוב: עיוב ל 7. צ. ס"פ 393
פשר: פשרון יח 10. צ. ס"פ 409	עוד: מעודי כב 8; מעידיך כה 30
פתגא (ארמי): פתיגיל יג 27	עוה: מעוה טו 1. צ. ס"פ 415. ונעוה טו 2;
	נעויתי לה 8
צהר: והצהר כב 12	עוז: ונעוז ל 27; עפ"י הקלירי. צ. ס"פ 426
צול: ובצול יג 16	עזק: מעזיק יד 4
צחן: עפ"י הקלירי צחן ד 18; ס"פ 425; צ.	עטה: כעוטיה ג 29. צ. ס"פ 402
נוסח 240. צחון כב 13; כז 18. הוצחן לא	עיה: מעויה ה 3 עפ"י הקלירי צ. ס"פ 428
5. צ. ס"פ 434	עיר: עירנית כז 4
צלל: לצלול כב 18; תצלול יב 6; יוצלל יג 12;	עלם: תעלים ו 32
צלול לג 23	עלף: עולפנו ה 17; עלפני כז 42

פיוטי אליה בר שמעיה

צמת : מצמיתי לג 14	שבת : משבית כב 3 ; ממשביתה לה 28
צנור : כג 16	שוע : שוע יג 22 ; שועתי יא 33
צען : מלהצען יג 34	שחת : משחית כ 8
צפצף : צפצוף כד 10	שטן : משטין יג 23 ; לא 22 ; ב 82 (מסטין)
צר : הומצרתו ט 19. (מלשון במיצרים).	שטר : בשטר טו 16
צרך : צרכימו יח 23 צ. ס"פ 451	שיח : ה 21 ; כו 19 ; כז 45 ; לא 21 ; = שיחו כח 30
קהה : קהו ל 35	שלג : יושלג עפ"י הקלירי יג 13 ; צ. ס"פ 435
קוה : הקויתני כז 43 ; קוויך לו 17	שלה : הושל טו 5 צ. ס"פ 438
קוח : קוח כו 19 ; קוחם לו 8 צ. ס"פ 446	שלח : שלוח לד 41
קוזמידי : לה 13	שמן : מהשמן לו 23
קטב : מלקטוב ב 29	שמץ : שמץ יג 20
קיפא : לא 14	שמר : אשמור עפ"י הקלירי. צ. ס"פ 403. כח 2
קלע : קלע יח 35	שנן : נשנן טו 4 צ. ס"פ 427
קצן : קצינות ל 19 עפ"י הקלירי. צ. ס"פ 434	שעוא : משתעוה טו 3 צ. ס"פ 427
קצר : קצרן ל 1 צ. נוסח 242	שען : שוען לב 12 ; שען ד 24 ; עפ"י הקלירי. צ. ס"פ 390
קרב : תקרובת לו 25	שפה : נשפה לא 11
קשב : קשב ד 34	שפך : שפך כח 30 ; לשפך לג 25
רבץ : לרבץ כו 24 ; רבצל : ל 22	שפל : שפליך כח 12
רגב : נרגבה כג 20	שקד : לשקדם כז 26 ; השקדה ד 5
רגג : רגוגי כט 30 צ. ס"פ 375	שרר : ולשררה לה 23
רגל : להרגיל יג 28 ; ירגילו כט 11	תאב : כט 30 צ. ס"פ 390
רגז : רגזנית ד 32 צ. ס"פ 412	תדר : להתדיר י 47 עפ"י הקלירי צ. ס"פ 435
רגן : רגוני כט 30	תו : תוי כח 5
רדע : רדוע ל 31	תולע : כב 12
רוה : הרוינו כז 58	תכף : ד 5 צ. ס"פ 389
רוח : להרויחו כח 31	תלל : התלילה לב 25
רזה : רזון כא 25	תמד : בהתמד כא 5 עפ"י הקלירי צ. ס"פ 435
רזק : הרזק לח 15	תמם : התמים כא 19
רעז : תרעוז טז 59 עפ"י הקלירי. צ. ס"פ 425	תנב : הותנבה ל 14 צ. ס"פ 434 (שם ציון השורש)
רפה : רפיון לד 42	תעל : התעילה לב 21
רפס : רפסה ל 17 ; רפוסה כב 16	תק : תק נרתק ל 22
רצה : רצוי ד 28	תרה : התריתני כז 34
רצץ : רצוהו לו 13	תרף : תרף לו 38
שבב : הושבבה ל 15	תשר : ותשר עפ"י הקלירי לו 23 ; צ. ס"פ 435
שבה : שביונם יח 34 צ. ס"פ 408	
שבט : שבוטיך לח 13 ; יח 21	
שבר : שברון ד 2 ; טז 10. כד 24 ; נשברים כ 16	

מפתח החרוזים

בסדר אלף בית לפי ההברה האחרונה

האותיות מסמנות את השירים והמספרים מסמנים את הטורים

אָה	כא : 32-29	דִּיר	י : 48-45
אַל	לא : 8-5	דַּל	ד : 29-25
אַל	ו : 44-41 ; יז : 4-1 ; כז : 24-21 ;	דָּם	כז : 28-25 ; לד : 38-37
	לג : 12-9 ; לו : 18-17	דָּע	לד : 14-13
בָּד	לו : 22-21	דָּף	יח : 28-25
בָּה	ה : 8-5 ; יח : 36-33 ; יט : 10-9 ;	דָּק	לד : 10-9
	כג : 20-17 ; ל : 16-13 ; לד : 26-25	דָּק	ב : 68-65
בו	לד : 22-21	הָ	ב : 16-13
בּוֹד	ג : 8-5 ; יז : 24-21	הוּ	לו : 14-13 ; 4-3
בוֹי	ה : 12-9 (טור 11 : נוי)	הָם	ב : 64-61 ; ז : 28-21
בוֹר	ה : 28-25 ; טו : 24-21 ; כו : 24-21	הָר	לא : 12-9
בוֹת	כה : 8-5 ; לג : 24-21	וָה	טו : 4-1
בִּי	כט : 4-1 (טורים 4-3 : וי)	וִי	כט : 4-3 (טורים : 2-1 בי).
בִּי	טז : 36-33 ; 92-89 . כב : 12-9 ;	וֹל	ז : 20-17 ; יט : 8-7
	כג : 28-25 ; לד : 2-1	זָה	כ : 24-21
בִּיו	טז : 56-53	זָה	ט : 36-33 ; כא : 24-21
בִּים	לז : 32-29	זָז	ל : 28-25
בָּל	ז : 20-19	זִיד	טו : 8-5
בָּם	ב : 4-1 ; ג : 36-33 ; כב : 28-25	זִים	לד : 20-19
בָּן	ד : 16-13	זִיק	ט : 16-13 ; יד : 4-1
בָּר	ב : 20-17 ; יא : 24-21	זִק	לח : 16-13
בָּר	כה : 28-25	זִר	יז : 20-17
גָּב	כז : 32-29 (טור 31 גו)	חַ	כב : 16-13 ; כז : 52-49
גָּה	ט : 4-1	חָה	י : 28-25 ; טז : 32-29
גִּי	כט : 32-29	חוּ	כח : 32-29
גִּיל	יג : 28-25	חוֹת	ד : 4-1
דָּה	ז : 8-5 ; יג : 4-1	חֹז	א : 12-9
דּוֹר	י : 44-41	חִי	ב : 40-37
דּוֹת	ג : 24-21	חִל	א : 20-17 ; לד : 44-43
דִּי	כח : 8-5	חִם	לז : 4-1
דִּי	כב : 8-5 ; כה : 4-1	חִק	לד : 34-33
דִּים	יד : 12-9	חִר	יג : 32-29 ; לח : 28-25

פיוטי אליה בר שמעיה

חַת	יט: 14-13	י: 8-5 ; לד: 28-27	לִי
טָה	לד: 42-41	ב: 44-41 ; ט: 24-21 ; טז:	לִי
טוֹב	ב: 32-29	72-69 ; כט: 36-33	
טִים	א: 24-21 ; לז: 40-37	א: 28-25 ; ו: 32-29 ; יג: 20-17 ;	לִים
טַר	טו: 16-13	יד: 16-12 ; כא: 8-5 ; לא::	
טַת	יג: 8-5	20-19 ; לו: 26-25	
יָה	לה: 16-13 ; 28-25	לא: 18-17	לִין
יֵה	ה: 4-1	כא: 16-13	לִךְ
יוֹן	לד: 48-47	ד: 16-13 ; 36-33	לִל
יוֹת	ל: 36-33	ב: 96-93 ; יד: 32-29 ; כה:	לִם
יִם	ב: 12-9 ; יט * 2-1 ; לו: 16-15	36-33 ; לו: 36-33	
יָן	יא: 4-1	יד: 24-21 ; 36-33 ; לו: 24-21	לִם
יָךְ	ב: 28-25 ; 100-97 ; ג: 12-9	יג: 16-13	לֵע
	ו: 16-1 ; 36-33 ; 48-45 ; ט:	כו: 12-9	מֵא
	28-25 ; י: 4-1 ; 24-21 ; יא:	טז: 48-45 ; כה: 12-9 ; לג:	מָה
	28-25 ; יב: 26-23 ; יד: 24-21 ;	32-29 ; לד: 8-7	
	טז: 88-81 ; יט: 16-15 ; 22-19 ;	כו: 28-25 ; לו: 12-9	מוֹת
	כא: 4-1 ; כה: 32-29 ; כז: 20-1 ;	ז: 12-9	מַח
	64-61 . כט: 24-21 . לג: 20-17 ;	ב: 76-73	מִיו
	לד: 46-45	ו: 28-25 ; יג: 20-17 ; לד: 18-17 ;	מִים
כָּה	ד: 8-5 ; טו: 20-17 (טור 20 : ד)	לא: 16-13	
כִּי	כא: 12-9	כב: 4-1 ; כה: 16-13	מִךְ
כִּיר	יז: 12-9	ו: 20-17	מִל
כִּם	יט: 4-3	י: 16-13 ; כב: 24-21	מִם
כֶּת	נ: 8-5	לו: 24-23	מִן
לָה	י: 12-9 ; יג: 12-9 ; טו: 12-9 ;	ה: 20-17	מִר
	טז: 24-17 ; כב: 4-1 ; לג: 8-5 ;	לו: 10-9	מִת
	לב: 27-1 (חרוז מ בריח) ; לה:	א: 16-13 ; ד: 12-9 ; כד: 27-25 ;	נָה
	4-1 ; 20-17 ; לז: 28-25 (טור	לג: 36-33	
	אחרון: לא)	ב: 24-21 ; 92-85 ; ט: 24-21 ;	נִי
לָה	א: 32-29 (טור 31 : לא) ; טז:	ט: 12-9 ; י: 36-33 ; יד: 48-45 ;	
	40-37 (טור 39 לא)	טז: 12-9 ; יח: 8-5 ; 20-17 ;	
לָה	כח: 24-21 (טור 23 למד סגולה)	כז: 40-37 ; 48-45 ; 60-57 ; כט:	
לוֹ	טז: 44-41 ; יז: 16-13	20-17 ; לא: 28-25 ; לג: 28-25 ;	
לוֹ	כט: 12-9 ; לח: 8-5	לד: 6-5 ; 36-35 ; לח: 21-9 ;	
לוֹי	כח: 12-9	20-17	
לוֹת	ב: 84-81 ; טז: 8-5 ; לח: 4-1	י: 32-29 ; טז: 104-101	נוֹן
לָח	כו: 16-13	ד: 20-17	נוֹת
לָט	כו: 16-13	ט: 12-9 ; טז: 100-97 ; לה: 12-9	נִי

יונה דוד

72-69 : ב	קָץ	ב : 104-101 ; טז : 64-61 ; יח :	נִי
80-77 : ב	קָר	4-1 ; כז : 56-53 ; כט : 28-25	
12-9 : יא	קֶשׁ	א : 4-1	נִים
76-73 : טז	רָב	ד : 32-29 ; יד : 40-37 ; 44-41 ;	נִית
ב : 8-5 ; ג : 4-1 ; 16-13 ; יח :	רָה	כו : 4-1	
24-21 ; ג : 16-13 (טור 13 רא) ;		ל : 4-1	נָע
לה : 24-21 ; לו : 20-19 ; לז :		ל : 12-9	סָג
48-45 (טור 45 רא) ; לח : 24-21		ל : 20-17 (טור 18 שה)	סָה
ב : 20-17 (טור 18 רא)	רָה	ב : 36-33 (טור 34 שא' 36 : שה) ;	סָה
טז : 96-93 ; כג : 24-21 ; לז :	רוּ	כח : 16-13 (טור 14 : שה) ; לו :	
44-41		8-7 (שה)	
28-27 : לו	רוֹב	יא : 8-5	סוּר
12-9 : יח	רוֹן	יז : 28-25 (טור 28 : שות) ; כח :	סוֹת
32-29 : יח	רוֹשׁ	28-25 (טור 25 שות)	
28-25 : יד	רַח	לד : 4-3	סִים
68-65 : טז	רִי	כב : 20-16 (טור 16 : שר)	סָר
ג : 32-29 ; ז : 16-13 ; יד : 20-17 ;	רִים	א : 8-5 ; טז : 80-77 ; ל : 32-29 ;	עַ
כ : 28-1 (חרוז מבריאח) ; לו : 30-29		לד : 16-15	
24-21 : ו	רִישׁ	ב : 60-57	עַד
י : 40-37 ; יד : 8-5 ; לד : 12-11	רֶץ	ט : 8-5 ; כו : 8-5	עָה
כח : 4-1	רָר	טז : 60-57	עוֹז
יט : 6-5 ; כא : 28-25	שָׁה	ב : 48-45	עִי
כז : 44-41	שׁוּב	יג : 36-33	עוֹן
יא : 32-29	שׁוֹת	טז : 28-25 ; יח : 16-13	פָּה
טז : 52-49	שִׁי	כא : 20-17	פוֹף
כג : 12-9	שִׁים	ז : 4-1	פִי
לד : 40-39	שִׁדָּ	ד : 24-21	פֵּל
לו : 6-5	שֶׁן	כה : 20-17	פֶס
כג : 8-5 ; לד : 30-29	שֶׁע	ט : 32-29 ; יא : 20-17 ; לא : 4-1	פֶר
ג : 28-25	תָּה	יא : 16-13 (טורים 14, 16 : צה) ; יג	צָא
כט : 16-13 ; לג : 16-13	תִּי	24-21 (טורים 22, 24 : צה)	
ב : 56-49 ; ט : 20-17 ; יא :	תִּי	טו : 28-25 (טור 27 : צה)	צָא
36-33 ; טז : 36-33 ; כט : 8-5 ;		טז : 16-13 (טור 15 : צא)	צָה
לג : 4-1 ; לה : 8-5 ; 32-29		לא : 24-21 (טור 23 : צא)	צָה
ו : 40-37 ; כח : 20-16	תִּיר	לז : 8-5 (טור 5 : אן)	צוֹן
ה : 16-13	תִּדָּ	ל : 24-21	צֵל
לד : 32-31 ; לז : 20-17	תִּם	לו : 2-1	קָה
טז : 4-1	תִר	י : 20-17 ; לו : 12-11	קוֹב
כו : 20-16	תִר	ח : 27-1 (חרוז מבריאח)	קִים
		יז : 8-5	קִם

החתימות

אליה חזק: יז, לה.
אליה בר שמעיה: יד.
אליה בר שמעיה חזק: א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, י, יא, יב, יג, טז, יח, יט, כא (...עיה
חזק), כג, כד, כה, כו, כט, ל, לא, לב, לג, לו, לח.
אליה בר שמעיה חזק ואמץ: ח, ט, טו, כ, כח, לד.
אליה בר שמעיה יחיה: כב.
אליה בר שמעיה חזק בתורה ובמצות ועשה רצון קונהו: כז.
אליה הקטן והצעיר יחי: לז.

המשקלים

שלוש מלים בטור: ב, ה, טז, כא (לרוב).
ארבע מלים בטור: ח, יב, יג, יט (פרט לשני הטורים האחרונים), כ, כד, כז (לרוב)
לב, לד, לה, לו (לרוב).
חמש מלים בטור: א, ג, ו (לרוב), ט, י, (לרוב), יז, יח, כה, כו, כח, כט (לרוב), ל,
לא, לג, לז, לח.
שש מלים בטור: ד, יא, יד, טו (לרוב), כב, כג.
שבע מלים בטור: ז (עם סטיות קלות).

כל השירים תורגמו לאיטלקית על-ידי Porzia Quagliarella

Peccato, Perdono E Salvezza

Negliinni di

Rabbi Elyah Bar Shema'yah

Da Bari

ויצאו לאור בהוצאת Messaggi Bari

חש"ד

המקורות

כתבי־יד:

אוקספורד, הספריה הבודליינית (לפי מספרי הקטאלוג של נויבואר וקאולי) 1020 ;
1024 ; 1025 ; 1026 ; 1057 ; 1058 ; 1059 ; 1063 ; 1082 ; 1106 ; 1154 ; 1155 ;
1157 ; 1159 ; 1161 ; 1559 .
ברלין, הספריה הממשלתית 5 ; 9 .
ברן, הספריה האזרחית והעירונית 11 ; 288 .
גיטינגן, הספריה האוניברסיטאית 5–7 .
גיניבה, הספריה האוניברסיטאית 8/12 .
האמבורג, הספריה הממשלתית והאוניברסיטאית 102 ; 133 ; 134 ; 135 ; 138 ; 139 .
וטיקאן, 315 .
וינה, הספריה הלאומית 92 ; 97 .
ירושלים, הספריה הלאומית 781 4° Heb. ; 421 8° Heb. .
לונדון, המוזיאון הבריטי 627 ; 667 ; 676 ; 677 .
לונדון, אוסף מונטיפיורי 232 ; 242 .
לונדון, אוסף ששון 1028 .
ליידן, סקאליגר 4 ; 214 .
לייפציג 2 B.H. .
מחזור נירנברג, בספריית שוקן (נכתב בשנת 1331) .
ניו־יורק, בית המדרש לרבנים באמריקה, אוסף אלחנן אדלר 443 ; 4069 ; 1279/002 ;
1279/005 .
נים 12 .
פזאנו, ספריית המנזר 8 .
פירארה 1469 .
פאריס, הספריה הלאומית 273 ; 605 ; 609 ; 610 ; 611 ; 613 ; 614 ; 615 ; 617 ; 618 ;
620 ; 623 ; 645 ; 646 ; 652 ; 653 .
פארמה, הספריה הפאלאטינית 654 .
קארלסרוהה, הספריה הלאומית של באדן 11/7 ; 309 .
קמברידג', אוסף טיילר שכטר TS. H 10/80 ; 138/103 ; 141/006 ; N.S. 125/086 ;
N.S. 130/006 .
קמברידג', אוסף האוניברסיטה Or. 1080/03 .
קמברידג', D.d. 2.30 .
רומא, קזנאטנסה 90/2854 .
שוקן 34 ; 45 .

מקורות שבדפוס. מחזורים וקובצי פיוטים:

- אגרות שד"ל, יצאו לאור ע"י שאלתיאל אייזיק גראבער, פרזעמיל 1882–1894; מהדורה מצולמת, ירושלים תשכ"ז.
- אוצר התפילות, סידור נוסח אשכנז, ווילנא 1914.
- אס"ב, מחזור מכל השנה כמנהג האשכנזים כמחזורי סלונקי, סביוניטה 1557, קרימונה 1560.
- גולדשמידט, ד., מחזור לימים הנוראים, רה"ש ויוה"כ, ירושלים תש"ל.
- גולדשמידט, ד., סדר הסליחות כמנהג ליטא וקהילות הפרושים בארץ ישראל, ירושלים תשכ"ה.
- גולדשמידט, ד., סדר הסליחות כמנהג פולין ורוב הקהילות בארץ ישראל, ירושלים תשכ"ה.
- ד. דוידזון, י., אוצר השירה והפיוט מזמן חתימת כתבי הקדש עד ראשית תקופת ההשכלה, ניו-יורק 1924 (מהדורה שניה מצולמת 1970).
- הדרת זקנים, תיקון ליל שבועות, ליוורנו 1856.
- חמשה סדרים כולל תיקון ערב ר"ח תיקון שובבים ועוד וויניציאה 1792.
- ילקוט הפיוטים, מבחר שירים עתיקים, מהדיר א. מירסקי; ירושלים–תל-אביב תשי"ח.
- כל-בו, סידור ומחזור וילנא 1905.
- כנור ציון, מבחר שירי ציון נערכו ע"י הוצאת תושיה, ורשה 1900.
- לוח – ש"ד לוצאטו, לוח הפייטנים והפיוטים (נחלת שד"ל) בתוך "אוצר טוב", תוספת עברית למאגאזין 1880.
- לע"ע – לנדסהוטה א"ל, עמודי עבודה, רשימת הפייטנים עם פיוטיהם, ברלין 1856 (מהדורה מצולמת תשכ"ה).
- מבחר השירה – ח. שירמן, מבחר השירה העברית באיטליה, ברלין תרצ"ד.
- מטיב שפה – סליחות כפי מנהגים שונים עם תרגומן לל"א וביאורן מאת ר. בר ישראל – פירשטענטהאל – ברסלעו 1823.
- מערבות – יוצרות וזולתות וסליחות ומנהגים דק"ק ווירמישא ע"י סיני בן יצחק זעלקין, לואנץ, פ"פ דמיין 1714.
- סדר נכון מסליחות ופיוטים חדשים עם ישנים להתפלל בכל ערב ר"ח ובתעניות שובבים, מנטובה 1672.
- סליחה אויגנשבורג, סליחות מנהג אשכנז, אויגנשבורג 1536.
- סליחה 1712, סליחה כמנהג קהל קדוש אשכנזים שבאיטליה עם פיי המלות, ד"ו, 1712.
- סליחות 1548, סליחות מכל השנה, מ"א, ד"נ 1548

סליחות בער, הסליחות לכל השנה לפי מנהג האשכנזים מסורות ע"י יצחק בן אריה דב, רעדעלהיים 1884.

סליחות ברקא 1496.

סליחות עלזאס, סליחות מנהג עלזאס, זולצבאך 1782, רעדעלהיים 1865.

סליחות פאזנא, סליחות מכל השנה כמנהג פוזנאן והראדי והגליל, פ"פ דמיין 1783; ווילנא 1884.

סליחות פלאס, סליחות מנהג ק"ק פלאס, זולצבאך 1843.

סליחות פראג 1613.

סליחות קולין, סליחות כמדינת קולין אשר מעולם לא נדפסים, פ"פ דמיין 1694.

ערוגת הבושם, לר"א. בר עזריאל, מהדורת א"א אורבך, ד' כרכים תרצ"ט–תרכ"ג. עתרת רננים, פיוטים ושירים לשבתות ולמועדים, מהדיר א"מ הברמן, ירושלים תשכ"ז.

צונץ ל"ג, ר' ביבליוגרפיה.

צונץ ס"פ, ר' ביבליוגרפיה.

צונץ ריטוס – ר' להלן.

קלא, י, סדר האשמורות מר"ח אלול ועשי"ת כמנהג אויגניון, ע"י א. מונטיל, אמשטרדם, 1763.

רומא ב', מחזור כפי מנהג ק"ק רומא עם פ"י קמחה דאבישונא, בולוניה 1540.

רומא שד"ל – מחזור כל השנה כמנהג איטאליאני עם מבוא מאת שד"ל, ליורנו 1856.

תחנוני בני ישראל – הן המה יב סליחות קדמוניות על גזרות יעקב אסף מתוך מחזור כ"י יצחק ברוך הלוי מפירארא עם הערות שזח"ה, קובץ על יד ח"ד, תרמ"ח.

תחנונים 1597, תחנונים ופזמונים וקינוח של החברה שומרים לבוקר אשכנזים ד"ו 1597.

תחנונים וסליחות, מנהג איטאליאני ד"ו 1760.

ביבליוגרפיה

- אלבוגן, י"מ., התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית, תל-אביב 1972.
- בראדי ח., וינר מ. מבחר השירה העברית, לייפציג תרפ"ד.
- ברנשטיין, ש., משירי ישראל באיטליה, ירושלים תרצ"ט (מבוא).
- גולדשמידט, ד. סדר הסליחות כמנהג ליטא וקהילות הפרושים בארץ ישראל, ירושלים, תשכ"ה.
- גולדשמידט, ד., סדר הסליחות כמנהג פולין ורוב הקהילות בארץ-ישראל, ירושלים תשכ"ה.
- גולדשמידט, ד., מחזור לימים הנוראים רה"ש ויוה"כ, ירושלים תש"ל.
- גידמן, מ., התורה והחיים, תרגום א"ש פרידברג, חלק ב', וארשה תרנ"ט.
- גירשט, י"ל., תחנות בספרות ישראל, ירושלים תשי"ד.
- דוד, א., סיפורי מעשיות על הגזרות בגרמניה בימי הביניים, ספר א"מ הברמן תשל"ז עמ' 69–83 (בר-שמעיה נזכר בעמ' 81).
- דוד, י., שירתו של י' אליה בר-שמעיה "דברי הקונגרס העולמי החמישי למדעי היהדות" ג', 1972, עמ' 95–101.
- דוד, י., שירי זבדיה, ירושלים תשל"ב.
- דוד, י., שירי אמת, ירושלים תשל"ה.
- דינור, ב"צ., ישראל בגולה, א', ספר שלישי, תל-אביב 1961.
- הברמן, א"מ., ברן יחד, ירושלים תש"ה.
- הברמן, א"מ., עתרת רננים, ירושלים תשכ"ז.
- הברמן, א"מ., הפיוט והשירה, חלק שני, רמת-גן, 1972 ושם ביבליוגרפיה.
- היסטוריה של עם ישראל. ד. תקופת האופל (עורך ב. רות) רמת-גן תשל"ג.
- זולאי, מ., מחקרי ינאי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, כרך שני, תרצ"ו, עמ' רלה.
- זולאי, מ., לדמותה של לשון הפייטנים, מלילה א', לונדון, תש"ד עמ' 69–80.
- זנה, י., היהדות האיטלקית, התקופה כב (1924) עמ' 463–474 (הובא שנית לדפוס בהוצאת מכון בן-צבי בשנת חמשת אלפים שבע מאות ואחת ועשרים ליצירה).
- לוצאטו, ש"ד., מבוא למחזור בני רומא, מהדורת ד. גולדשמידט, ירושלים תשכ"ו.
- לנדסהוטה, א"ל., עמודי עבודה, ברלין תרי"ז (מהדורה מצולמת, ניו-יורק תשכ"ה).
- מירסקי, א., ילקוט הפיוטים, ירושלים תל-אביב, תשי"ח.
- ערוגת הבושם לר' א. בר עזריאל, מהדורת א"א אורבך (ד' כרכים) תרצ"ט–תשכ"ג.
- פגיס, ד., חידוש ומסורת בשירת החול, ירושלים תשל"ו (עמ' 247–256).
- פליישר, ע., פיוטי שלמה הבבלי, ירושלים תשל"ג.

פליישר, ע., שירת הקודש העברית בימי הביניים, ירושלים, תשל"ה.
 קלאר, ב., אחרית דבר ל"מגילת אחימעץ" ירושלים, תש"ד (מהדורה שניה תשל"ד).
 רות, ב., תולדות היהודים באיטליה (תרגום עברי) תשכ"ב.
 שירמן, ח., מבחר השירה העברית באיטליה, ברלין תרצ"ד.
 שירמן, ח., השירה העברית באיטליה מראשיתה עד לסוף המאה הי"א, פרק
 יא מ"תקופת האופל" בעריכת ב. רות, תל-אביב תשל"ג עמ' 144–155;
 וביבליוגרפיה שם, עמ' 263–265.
 תחנוני בני ישראל, הן המה י"ב סליחות קדמוניות על גזירות יעקב אשר אסף
 מתוך מחזור כ"י יצחק ברוך הלוי מפורארא בשנת התרט"ל עם הערות וקצת
 הוספות מאת שזח"ה בשנת התרמ"ח (קובץ על יד, ח"ד).

Adler, H.N., The Jews in Southern Italy, JQR XIV, 1901, pp. 111–115.

Adler, H.N., Un Document sur l'histoire des Juifs en Italie, REJ 68, 40–43.

Amari, M., Storia dei Musulmani di Sicilia, 1933.

Andreassi, G.F. Radina, *Bari dalle origini al X secolo*, a cura di Laterza, Bari
 1988.

Ascoli, G., I Iscrizioni inedite o mal note Greche, Latine, Ebraiche di antichi
 sepolcri Giudaici del Napolitano, Torino e Roma, 1880.

Beatillo A., Storia di Bari, Bari 1886.

Blumenkranz, B., Juifs et chretiens dans le monde occidental, Paris 1960.

Bonfil R., *Tra due mondi. Cultura ebraica e cultura cristiana nel Medioevo*,
 Liguori, Napoli 1966.

Cambridge Medieval History IV–V edit. Gwatkin H.M. and Whitney J.P.
 University Press 1913–1943.

Carabellesse, F., Bari, 1909.

Carmoly, E., Mille ans des Annales Israelites d'Italie 840–1840, Revue Orientale
 1842, Tome II pag. 17; 114; 150; 213; 458–462.

Cassano, R., G. Musca, M. Pani, *Storia di Bari. Dalla presitoria al Mille*, a
 cura di Laterza, Roma–Bari 1989.

Cassuto, U., Sulla storia degli ebrei nell'Italia Meridionale nell'eta angionia.
 Il Vessillo Israelitico LIX (1911), 282–285; 338–341; 442–444.

Cassuto, U., Una lettera ebraica del secolo X, Giornale della Societa Asiatica
 Italiana, Firenze, XXIX 1918, 97–110.

- Cassuto, U., Sepolcri e iscrizioni sepolcrali degli Ebrei di Bari. "Iapigia", Rivista di Archeologia Storia e Arte IV fasc. II–III (1933) p. 9; 163–73.
- Cassuto, U., Iscrizioni ebraiche a Bari. Rivista degli Studi Orientali, Roma, XV, (1934), p. 316–332.
- Cassuto, U., Bari in Encyclopaedia Judaica, Berlin 1928–1934.
- Cioffari G., Lupoli Tateo R., *Antiche cronache della Terra di Bari*, in "Nicolaus. Studi Storici" 1 (1990), pp. 226, 231, 249, 251.
- Codic Diplomatico Barese* I, Bari 1897, pp. 56–58. doc. 30.
- Colafemmina, C., *Gli Ebrei di Bari e di Otranto in una lettera di Hasdai ibn Shaprut di Cordova*, in *Bitonto e la Puglia tra tardoantico e regno normanno*. Atti del Convegno (Bitonto, 15–17 ottobre 1998), a cura di C.S. Fiorello, Bari 1999, pp. 247–256.
- Colafemmina C., *Gli Ebrei, in Storia di Bari. Dalla preistoria al Mille*, diretta da F. Tateo, Laterza, Roma-Bari 1989, pp. 305–313.
- Depping, G., *Les Juifs au moyen âge* (trad.), Stuttgart 1834.
- Ferorelli, N., Gli ebrei nell' Italia meridionale dall' eta romana a Carlo di Borbone, Arch. stor. napol. XXXII (1907) 224–274; XXXIII (1908) '134–149 (non continuato).
- Gabrieli, G., *Italia Judaica*, Rome 1924.
- Gay G., *L'Italia meridionale e l'impero bizantino dall' avvento di Basilio I alla resa di Bari ai normanni (867–1071)*, Libreria della Voce, Firenze 1917.
- Graetz, H., Die alten Juedischen Katakombinschriften in Sued. italien MGWJ XXIX '1808, S. 434–451.
- Gregorio, R., *Considerazioni sopra la storia di Sicilia de tempi Normanni sino a presenti*. Palermo 1805–1816. Tomo I.
- Kraus, S. *Studien zur Byzantinisch — Juedischen Geschichte*. Leipzig 1914.
- La Sorsa, S., *La vita di Bari nel sec. XIX*, voll. 2, Bari 1913–1915.
- Lewinski, A. Sulla storia degli Ebrei in Italia meridionale sotto la dominazione romana. Rivista Israelitica III, 1905. pp. 65–67.

- Menachem E. Artom*, Machazor di rito italiano secondo gli usi di tutte le comunità. Carueci Roma 1990; II Rosh-shana 1992; III Kipur 1988.
- Milano, A., *Bibliotheca Historica Italo — Judaica I–II*. Firenze 1954–1964.
- Munkacsi, E., *Der Jude von Neapel. Die historischen und Kuenstgeschichte — lichen Denkmaler des sued — italienischen Judentums*. Zuerich 1939. S. 23–123.
- Narbone, A., *Storia letteraria della Sicilia* 1857, Tomo VII.
- Neubauer, A., *The early settlement of the Jews in Southern Italy*, JQR 1892, IV, pp. 606–625.
- Petroni, G., *Della storia di Bari*. Napoli 1857.
- Putignani, N., *Memoria sul principale patronato di S. Nicolo sopra Bari e Provincia*. napoli 1788.
- Ruggini. L. C., *Note sugli ebrei in Italia nel secoli VIII al XVI secolo*. Rivista Storica Italiana 76, 1964, pp. 926–956.
- Salvioli, S., *L'istruzioni pubblica in Italia nel secoli VIII, IX, X*. Firenze 1878.
- Schirmann, J. *Zur Geschichte der nebräischen Poesien in Apulien und Sizilien — in Mitteilungen des Forschungsinstituts für Hebräische Dichtung, Band I*, Berlin MCMXXXIII, S. 96–147.
- Schirmann J., *Gli albori della poesia ebraica in Italia*, in “La Rassegna Mensile d’Israel”, 35 (1969), pp. 187–210.
- Simonsohn Sh., *The Hebrew revival among Early Medieval European Jews*, in S. Liberman, A. Hyman (ed.), *Salo Wittmayer Baron Jubilee Volume on his Eightieth Birthday*, Jerusalem 1974, pp. 831–858.
- Sarr, J., *The Jews in the Byzantine Empire (641–1204)*. Athens 1939, pp. 127–612.
- Sarr, J., *Byzantine Jewry on the Eve of the Arab Conquest*. The Journal of Palestine Oriental Society, 15, 1935.
- Summo, G., *Gli ebrei in Puglia dall 'XI al XVI secolo*. Bari, 1939.
- Volli, G., *Breve storia degli Ebrei d'Italia*, Milano, 1961.
- Waxman, M., *A History of Jewish Literature*, 1960, Vol. I. p. 247.

Winter, J., Wuensche Aug. Geschichte der Poetischen' Kabbalistischen Historichen un Neuzeitlichen Litteratur der Juden 'Trier' 1896. Vol. III.

Zunz, L. Literaturgeschichte der synagogalen Poesie, Berlin 1865, צונץ ל"ג Nachdruck 1966.

Zunz, L. Die synagogale Poesie des Mittelalters, Berlin, 1855. צונץ ס"פ

Zunz, L. Die Ritus des synagogalen Gottesdienstes 2, Berlin, 1919. צונץ ריטוס

מקורות נוספים של כתבי-היד מצאתי בספרה המונומנטלי של אליזבט הולנדר "מפתח להבנת שירת הקודש העברית שבכתבי היד" בריל-ליידן בוסטון 2005. כן נעזרתי במפעל לחקר השירה והפיוט בגניזה שעל יד האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים מיסודו של ע' פלישר.

שיר א. אבדו חכמי גזית יושבי גנים (א 85), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 159a–160a, M.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308/1, f. 6a–6b, C, commentator: David b. Mose (compiler).

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 30a, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 44a, CG, no incipit. commentary by Abraham b. Azriel.

Frankfurt a M — Stadi- und Universitaetsbibliothek Fol. 16 (Merz[bacher 95), f. 103b, C.

Frankfurt a M — Stadt[und Universitaetsbibliothek Fol. 16 (Merz[bacher 95), f. 109b–110a, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 301, 1, f. 148b–149a, C, rubric: אחרת, לא מצאתי יותר. postscript.

שיר ב. אבותי כרבת ריבם (א 148), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Budapest — Magyar tudomanyos akademia, MS. Kaufmann A 400 p. 514–515, C, rubric: חטאנו דרבינו גרשם.

Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 117a–118b, G.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 84a–84b, C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 170 (Neubauer 1205), f. 240 (ii) a–241a, C.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 91a–92a, C.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 275a–275b, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 45a–45b, CG, no incipit.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 320, f. 393a–394a, M.

London — British Library Add. 11639 (Margoliouth 1056), f. 489b–491a, M.

London — David Sofer 5, f. 170a–171a, C, rubric: חטאנו.

Oxford — Bodleian Library MS Laud. Or. 271 (Neubauer 1206), f. 126a–127a, C, commentator: Aaron b. Hayyim haKohen (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 171 (Neubauer 1207), f. 115b–116a, C, rubric: אחרת.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 2890 (de Rossi 856), f. 138a–139a, M.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3007 (de Rossi 654, 2), f. 10a–11a, M.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 176b–177b, C.

שיר ג. אדני אלהי ישראל צדיק אתה אלוה סלחות (א 1192*). אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Jerusalem — Schocken Institute 24100 / Mahzor Nuremberg. f. 277a. M.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 67b–68a, C, commentator: Isaac b. Jakob (compiler).

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 279b–280a, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 191a–191b, C.

שיר ח. אויתיד קויתיד מארץ מרחקים (א 1816), אליה ב"ר שמעיה, סליחה
Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R 2386, vol. II, f. 52a M.

- Jerusalem — Schocken Institute 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 243a, M, very very short, later hand.
- Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 20a–20b, G.
- Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, COd. hebr. 346, f. 95a–97b, C.
- Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 48a, C, commentator: Isaac b. Jacob (complier).
- Padova — Bibloteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 80b–81a, M.
- Padova — Bibloteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 239b, M.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 26b, C, very short. Commentary by Abraham b. Azriel.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 301, 1, f. 144b, C.
- London — David Sofer 5, f. 85a, C.
- Parma — Bibloteca Palatina Cod. Parm. 3007 (de Rossi 654,2), f. 32a–32b, M.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 202a–202b, C.

שיר ט. אטתי מטתי מתוך צוקה ותוגה (א 2616), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Cambridge — University Library Dd. 2. 30, f. 33b–34a, G.
- Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 49b–50a, C, commentator: Issac b. Jacob (complier).
- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 32a, C.
- Padova — Bibloteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 138a–138b, M.
- Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 422/1, f. 29a–29b, C.
- Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 422/1, f. 43b, CG, no incipit.

שיר יא. איככה אפצה פה ואיך אשא עין (א 2928), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R 2386, vol. II, f. 142b–143b, M.
- Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 15b–16a, G.
- Jerusalem — Schocken Institute 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 393b–394a, M.
- Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 396–402, G.

- Muenchen — Bayerisch Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 119a, C.
 Muenchen — Bayerisch Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 163a, C.
 Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 47b–48a, C,
 commentator: Isaac b. Jakob (compiler).
 Oxford — Bodleian Library MS Opp. 172 (Neubauer 1211), f. 53a–54a, C.
 Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 45a–45b, C.
 Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 73a–73b, M.
 Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 284b, C.
 Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 141a–141b, C, commentator: David
 b. Mose (compiler), rubric: בכאן אתחיל סליחות של נעילה.
 Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 29b, C.
 Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 44a, CG.
 London — David Sofer 5, f. 133a–133b, C.
 Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 2890 (de Rossi 856), f. 98a–98b, M.
 Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3006 (de Rossi 654, 1), f. 156b–157a,
 M.

שיר לד. אתה חלקי וצור לבבי (א 8800), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 66a–67a, G.
 Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 41b–42b, G.
 Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 67b–68b, C.
 Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 139a–139b, M.
 Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 139b–140a, M.
 London — David Sofer 5, f. 101b, C.
 Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 1794 (de Rossi 1061), f. 36b–37b, M.
 Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3006 (de Rossi 654, 1), f. 115a–116a,
 M.
 Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 97a–97b, C.

שיר לו. עם יי חזקו ונתחזקה (ע 698), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R. 2386, vol. II, f. 133a, M.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 146a, C, short.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 7b–8a.

C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler), rubric: 'בהרבה מקומות אום פתיח' זו בבוקר לערב יום כיפור.

Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 116a–116b, M. commentary by Abraham b. Azriel.

Frankfurt a M — Stadt- und Universitaetsbibliothek Fol. 16 (Merz[bacher 95], f. 103b, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 301, 1, f. 169a, C.

שיר כ. אליך פנינו בושנו להרים (א 5086), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Jerusalem — Schocken Instituet 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 395a–395b, M.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 124a, C, rubric: מפריש ראשון, very short.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 146a, C, rubric: אחרת.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 172 (Neubauer 1211), f. 54b–55a, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 109a–109b, C, commentator: David b. Mose (compiler). Commentary by Abraham b. Azriel.

Frankfurt a M — Stadt — Stadt- und Universitaetsbibliothek Fol. 16 (Merz-bacher 95), f. 110a, C.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 202b, C.

שיר כב. אנא חטא העם הזה חטאה גדולה (א 6317), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 32a–32b, G.

Jerusalem — Schocken Institue 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 395b–396a, M.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 119b, C.

- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 172 (Neubauer 1211), f. 55a–55b, C.
 Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 23b–24b, C.
 Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 173b–174a, M.
 Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 109b–110a, C, commentator:
 David b. Mose (compiler). Commentary by Abraham b. Azriel.
 Frankfurt a M — Stadt- und Universitätsbibliothek Fol. 16 (Merzbacher 95),
 f. 105a–105b, C.
 New Haven — Yale University, Beinecke Rare Book and MS Library, MS Heb.
 52, f. 120a, M.
 Oxford — Bodleian Library MS Bodl. Or. 109 (Neubauer 1209), f. 66a–66b,
 C, commentator: Aaron b. Hayyim hakohen (compiler).

שיר יט. אליך לב ונפש אשפוך כמים (א 5066), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 118b–119a, C,
 rubric: אתחיל סליחות. פתיחה, very short.

- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308/1, f. 3b, Commentator: David b. Mose
 (compiler), very short.

שיר טו. אין תליה לראש אם לפי מעוה (א 3091), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308/1, f. 5b, C, commentator: David b.
 Mose (compiler).

שיר לה. כנסת ישראל זועקת בקולה (כ 486), אליה ב"ר שמעיה, תחנה

- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 2577 (de Rossi 310), f. 201b.

שיר כט. אריה ביער דמיתי (א 7598), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

- Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 12a–12b, G.
 Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 50a–50b, C,
 commentator: Isaac b. Jacob (compiler).
 Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 18a–18b, C.

- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 79b–80a, M.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 26a, C, very short.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/2, f. 39b–40a, CG, no incipit, commentary by Abraham b. Azriel.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 201, 1, f. 149b, C.
- שיר כו. אפס הוד כבודה נאלמה דברנית (א 7144), אליה ב"ר שמעיה, סליחה
Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R. 2386, vol. II, f. 142a–142b, M.
- Budapest — Magyar tudomanyos akademia, MS. Kaufmann A 400, p. 516, C.
- Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 14b–15a, G.
- Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 163b, C, short.
- Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 72b–73a, C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler).
- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 74a, M.
- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 74a–75a, M, rubric: אחרת.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 269b, C.
- Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 422/1, f. 30b–31a, C.
- Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 422/1, f. 44a, CG, no commentary by Abraham b. Azriel.
- Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 301, 1, t. 161b, C, rubric: אחרת.
- London — British Library Add. 11639 (Margoliouth 1056), f. 470a–470b, M.
- London — David Sofer 5, f. 84b–85a, C.
- Oxford — Bodleian Library MS Laud. Or. 271 (Neubauer 1206), f. 124a–124b, C, commentator: Aaron b. Hayyim haKohen (compiler).
- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 171 (Neubauer 1207), f. 110a–110b, C, rubric: אחרת.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3006 (de Rossi 655), f. 1176–1182 M.

Parma — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 193a–193b, C.

שיר ל. ארכן וקצרון לא יחדל וימנען (א 7650), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R. 2386, vol. II, f. 57a, M.

Budapest — Magyar tudomanyos akademia, MS. Kaufmann A 400, p. 512–514, C, rubric: אחרת.

Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 34b–35a, G.

Hamburg — Staats- und Universitaetsbibliothek Cod. hebr. 17/2 (Steinschneider 152), f. 146b–147a, C, rubric: סליחה.

Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 32a–32b, G.

Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 615, f. 160a–161a, C, rubric: אל מלך.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 51b–52b, C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 170 (Neubauer 1205), f. 229a–230a, C.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 15b–17a, C.

Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 137a–137b, M.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 277a–278a, C commentary by Abraham b. Azriel.

Vatican — Bibloteca Apostolica ebr. 301, 1, t. 161b, C, rubric: אחרת.

London — British Library Add. 11639 (Margoliouth 1056), f. 472b–474b, M.

London — David Sofer 5, f. 87b–88a, C.

Oxford — Bodleian Library MS Laud. Or. 271 (Neubauer 1206), f. 124b–125a, C, commentator: Aaron b. Hayyim haKohen (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 171 (Neubauer 1207), f. 111b–112b, C, rubric: אחרת.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3007 (de Rossi 654,2), f. 75b–76a, M.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 175b–176b, C.

- שיר לג. את יי בהמצאו לדורשו קידמתי (א 8496), אליה ב"ר שמעיה, סליחה
 Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R. 2386, vol.
 II, f. 129b, M.
- Budapest — Magyar tudomanyos akademia, MS. Kaufmann A 400, p. 488, C,
 rubric: אחרת. זה מתפללין ביום צום גדליה.
- Cambridge — University Library Add. 394, 1 (Reif SCR 461), f. 96a, C, short.
- Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 11b–12a, G.
- Jerusalem — Schocken Institute 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 266b, M, short.
- Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 28b, G.
- Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 615, f. 159a–159b, C, rubric:
 אל מלך.
- Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 121a–121b, C.
- Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 127a, C.
- Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 70b–71a, C,
 commentator: Isaac b. Jacob (compiler).
- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 170 (Neubauer 1205), f. 228a–228b, C.
- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 9a–10a, C.
- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 126b–127a, M.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 268b, C.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 22a–22b, C, commentator: David
 b. Mose (compiler).
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 29a, C.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 43b, CG. no incipit, commentary
 by Abraham b. Azriel.
- Frankfurt a M — Stadt- und Universitaetsbibliothek Fol. 16 (Merzbacher 95),
 f. 112a–112b, C.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 301, 1, f. 160a–160b, C, rubric: אחרת.
- London — British Library Add. 11639 (Margoliouth 1056), f. 469b, M, very
 short.
- London — David Sofer 5, f. 92a, C.

Oxford — Bodleian Library MS Laud. Or. 271 (Neubauer 1206), f. 171a–171b, C, commentator: Aaron b. Hayyim haKohen (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 171 (Neubauer 1207), f. 103a, C, rubric: אחרת.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 2125 (de Rossi 812), f. 56b, C, rubric: סליחות ועקידות.

Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3007 (de Rossi 654, 2), f. 80a–80b, M.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 194a–194b, C.

שיר כד. אדון בשפטך אנוש רמה (א 498), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Berlin — Staatsbibliothek (Preussischer Kulturbesitz) Or. Qu. 798–799 (Steinschneider 177), f. 100b–101a, M.

Braunschweig — Landesmuseum fuer Geschichte und Volkstum R 2386, vol. II, f. 62a–62b, M.

Jerusalem — Schochen Institute 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 254a, M.

Jerusalem — Schochen Institute 24100 / Mahzor Nurenberg, f. 435b–436a, M.

London — British Library Add. 18695 (Margoliouth 683), f. 161a, T, Yiddish.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 120a, C, very short.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 126b–127a, C.

New York — Jewish Theological Seminary Ms. 4466, f. 401a–401b, M.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 15a–16a C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 172 (Neubauer 1211), f. 77b, C.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 619 (Neubauer 2374), f. 261b, M.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 3a–3b, C.

Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 94a–94b, M.

Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 175ab–175b, M.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 134a, C, commentator: David b. Mose (compiler).

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 308, f. 163a, C, commentator: David b. Mose (compiler).

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/1, f. 24a, C, very short.

Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 422/2, f. 38b, CG, no incipit, very short. Commentary by Abraham b. Azriel.

Frankfurt a M — Stadt- und Universitätsbibliothek Fol. 10 (Merz-bacher 95), f. 109a–109b, C.

New Haven — Yale University, Beinecke Rare Book and MS Library, MS Heb 52, f. 120b–121a, M.

Oxford — Bodleian Library MS Bold Or. 109 (Neubauer 1209), f. 77b–78a, C, commentator: Aaron b. Hayyim hakohen (compiler).

שיר לו. תחרות רוגז הניח ותזכור רחם (ת 229), אליה ב"ר שמעיה, סליחה

Bologna — Archivio di Stato MS Ebr. 253, f. 1b, FC, only beginning.

Budapest — Magyar tudományos akadémia, MS. Kaufmann A 400, p. 484–485, C, rubric: אחרת. והיא לתענית גזירה.

Cambridge — University Library Dd. 2.30, f. 52a–53a, G.

Jerusalem — Schocken Institute 24100 / Mahzor Nuremberg, f. 269b–270a, M.

Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 190, f. 47b–48a, G.

Moscow — Russian State Library, Ms. Guenzburg 615, f. 161a–161b, C, rubric: אל מלך.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 134b–135a, C, rubric: אחרת.

Muenchen — Bayerische Staatsbibliothek, Cod. hebr. 346, f. 162a, C.

Oxford — Bodleian Library MS Mich. 543 (Neubauer 1212), f. 71b–72a, C, commentator: Isaac b. Jacob (compiler).

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 170 (Neubauer 1205), f. 230a–230b, C.

Oxford — Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213), f. 55a–56b, C.

- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 140b–141a, M.
- Padova — Biblioteca del Seminario Vescovile Cod. 218, f. 141a–141b, M.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 3205 (de Rossi 655), f. 257b–258a,
C. commentary by Abraham b. Azriel
- Frankfurt a M — Stadt- und Universitätsbibliothek Fol. 16 (Merzbacher 95),
f. 116a–116b, C.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 301, 1, f. 154b–155a, C.
- London — British Library Add. 11639 (Margoliouth 1056), f. 474b–475a, M.
- London — David Sofer 5, f. 176a–176b, C, rubric: סליחה.
- Oxford — Bodleian Library MS Laud. Or. 271 (Neubauer 1206), f. 172a–172b,
C, commentator: Aaron b. Hayyim haKohen (compiler).
- Oxford — Bodleian Library MS Opp. 171 (Neubauer 1207), f. 92b–93a, C,
rubric: אחרת דר' אליהו בר שמעיה
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Parm. 1794 (de Rossi 1061), f. 18b–20a, M.
- Parma — Biblioteca Platina Cod. Parm 2125 (de Rossi 812), f. 56b–57b, C.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Par. 2890 (de Rossi 856), f. 52b–53b, M.
- Parma — Biblioteca Palatina Cod. Par. 3006 (de Rossi 654, 1), f. 203a–203b,
M.
- Vatican — Biblioteca Apostolica ebr. 306, f. 89a–89b, C.

Rubin Mass Ltd. publishers & booksellers
POBox 990 – Jerusalem 91009, Israel
Tel. +972-2-6277864

ISBN 978-965-0-0220-9

©

All rights reserved

Printed in Israel
by Graphit Press. Ltd.,
Jerusalem 2008

YONAH DAVID

THE POEMS OF ELYA BAR SCHEMAYA

Critical Edition with Introduction and Commentary

Second Edition

Rubin Mass Ltd. publishers & booksellers
Jerusalem 2008

